

kovara hunerî, çandî û lêkolînî ya kurdên anatoliyê

bîrnebûn

hejmar 52 | zivistan | 2012

Sohbetek bi İbrahim Gürbüz re
Mala me mala we ye, Wan
Kon û qonax
Mercedes û nasnameya kurd
Medyaya kurdî û nimûneyek ji tesîra wê

bîrnebûn

ISSN 1402-7488

Tidskriften utkommer 4 nummer per år.
Sê mehan carekê derdikeve / Üç ayda bir çikar.

Utges av Apec-Förlag AB
Hejmar 52, zivistan 2012
Ansvarig utgivare: Ali Çiftçi
Edîtor: Ali Ciftci, Seyfi Doğan, Muzaffer Özgür

Koma redaksiyonê
Ali Çiftçi, Dr. Mîkaîlî, Heci Erdoğan, Mehmet Bayrak, İhsan
Türkmen, M. Duran, Muzaffer Özgür, Nuh Ateş, Seyfi Doğan,
Vahit Duran, Mem Xelîkan, Mustafa Mîh, Özgür Kara û Yusuf Polat

Adress: Navnîşana li Swêdê
Box: 8121, SE 163 08, Spånga/Sverige
Telefaks: 0046-(0)8-761 24 90

E-post: info@birnebun.com
Internet: www.birnebun.com

Têkili/İlişki
Danimarka: İrfan Baysal, 0045-27 11 58 83
Avusturya: Cüneyt Dagdalan, 0043-69 91 11 55 294
Amerika: Mam Recall, mamoste.kart@yahoo.com

Belavkirin / Dağıtım
Ewropa: Muzaffer Özgür/Bîrnebûn
Postfach 900348, 51113 Köln / Almanya
Tfn: 0049-172 298 24 51

Anatolia Muzik Center
Cumhuriyet Mah. Turan Cad. No: 29 A
Polatlı-Ankara
Tfn.: 0090-312-622 94 36

İstanbul: Selahattin Bulut/Medya Kitapevi
İstiklal Caddesi, Elhamra Pasaj No: 130/6, Beyoğlu

Biha/Fiyatı: Europa: 5 Euro • Türkiye: 3 YTL

Abone
Swêd: 400 SEK • Almanya 40 Euro
Welatên din ên Ewropayê: 50 Euro

İsveç hesap numarası: (Bîrnebûn) postgiro: 468 65 12-7

Ji bo aboneyên li derveyî Swêdê / İsveç dîşındaki aboneler için
APEC, "Bîrnebûn" PlusGiro-Stockholm/Sweden
BIC: NDEASESS
IBAN: SE85 9500 0099 6026 4686 5127

Çap/Baskı: Apec-Tryck AB

Wêneya li bergê: "Kolaj", 97x77cm, li ser caw
Hunermend: Bekir Dari

Zarokên ji konên goçberên li gundê Încovê, havîna 2011an
Wênekêş: Nesrîn Bayram

Her nivîskar berpîrse nivîsa xwe ye.
Mafê redaksiyonê heye ku nivîsên ji Bîrnebûnê re tîn, serrast û
kurt bike. Ger nivîs çap nebin jî, li xwedîyan nayên vegevandin.

Waqfa Kurdên Anatoliya Navîn li Swêdê û
Komela Ziman li Almanyayê piştgirên kovarê ne.

Naverok/İçindekiler

4	Ji bîrnebûnê Ali Çiftçi	52	Du helbest Mem Xelikan
9	Sohbetek bi İbrahim Gürbüz re Ali Çiftçi	53	Asîmilasyon û serhildana min Muzaffer Özgür
17	Kon û qonax Nesrin Bayram	57	Cuciyê serî kênî çûlê Xamgelî Bane
19	Melayê meyxwur Yılmaz Çamlıbel	64	Li koka xwe bigere Ali Çiftçi
30	Perdeya xeyalên tazî Xizan Şîlan	66	Mercedes û nasnameya kurd Ecevit Yıldırım
32	Şopên dema xatirxwaztinekê Nuh Ateş	71	Hoydar İbrahim Korkmaz
44	Bêdengiyeye bêdeng Seyfi Doğan	72	Modanlılar Enver Yurtdaş
46	Rojên teng û parvekirî Mem Xelikan	77	Dersim Katliamında Gerçekler ve Düzmece Senaryolar Mehmet Bayrak
48	Payîzî Seyfi Doğan	83	Ji weşanên nû

Ji bîrnebûnê

Destxistina nîrxên demokratîk û mafên însanî ji bo her mîletekî ne hêsan bûye. Di dîroka hemû mîletan de ji bo vê, bedelên giranbuha û tekoşînên bêwestan hatine dayîn. Heta ku însan li ser rûyê vê dunyayê hebin tekoşînên ji bo jiyaneke bi rûmet ê her berdewam bin. Li Rojhilata Navîn, herçiqas hinek bûyerên ku meriv ne li bendê bû jî rûdan, nimûna tekoşîna li meydana Tehrîrê li Misirê, bi rastî ji bo rêya demokratîk, di dîrokê de cîyekî mezin girt.

Li welatê me jî mixabin ev hêviya ji bo jiyaneke aram piştî komkujiya 35 ciwanên gundê Roboskiyê li navçeya Qilobana Şîrnexê, di arifeya serê salê de hat şikandin û gelê kurd dawîya sala 2011an dîsan bi dilkeştî û xemgînî derbas kir.

Em li vir jî hemû gundiyên Roboskiyê û bi taybetî jî ji malbatên dilkeştî re dibêjin: serê we sax be! Êşa we, êşa me ye jî. Birîna we bi tu awayekî maddî nayê derman kirin. Ev komkujiya dê tu carî neyê jibîrkin!

Bi sernivîsa *Mala me mala we ye, Wan*, xeberek alikariya ji bo însanên Wanê ku ji aliyê gundiyên Omera ve hatiye organize kirin, agahdarî ji aliyê Hediye Güzel û herwiha di malpera gundê Omera de ji aliyê Sinan Şahin ve hatiye belavkirin.

Bi sernivîsa *Peyam* hekateka ku li rojhilatê Kurdistanê ji aliyê rûspiyekî ve hatiye gotin, bûye mijara vê peyamê.

Medya kurdî û nimûneyeka ji tesîra wê rola medya kurdî bi nimûneyekê hatiye nivîsîn.

Di 15/1-2011an de li Stockholmê ji bo Weqfa Îsmail Beşikçi civîneka agahdarî û piştgiriya çêbûbû. Li ser navê Weqfê birêz Îbrahim Gürbüz û Ruşen Arslan agahdarî dan. Bi sernivîsa *Sohbetek bi Îbrahim Gürbüz re* hûn ê agahdariyên berfirehtir li ser avabûna weqfê, armanc û projeyên wê bibînin.

Nesrîn Bayramê bi sernivîsa *Kon û qonax* goçberên kurdên ku hatine li gundên kurdên Anatoliyê konên xwe daynane şirove dike.

Yılmaz Çamlıbel bi çîroka *Melayê meyxwur* ku li Încovê meletî kiriye, renegekî din dayê vê hejmarê.

Birêz Xizan Şilan, Nuh Atêş, Seyfî Doğan, Mem Xelikan, Muzaffer Özgür, Xamgelî Bane, Ecevit Yıldırım, Îbrahîm Korkmaz, Enver Yurtdaş û birêz Mehmet Bayrak, heryekî bi stîla xwe ya taybetî, nivîsên xwe yên edebî û lêkolînî di vê hejmarê de jî bo we hezkirên kovarê nivîsîne.

Bi hêviya rewşeka aram û azad li welêt sala 2012an li we hemûyan pîroz be!

Alî Çiftçî

Peyam

Şeveka zivistanê ya sar û şevereş, em (Ali û Seyfî) li bajarê Stockholmê, li re-deksiyona Bîrnebûnê rûniştibûn û me li ser nivîsan kar dikir. Piştî demekê mêvanekî me ji Kurdistana rojhilat, ji bajarê Kela Makê, ji eşîra Milî, ji malbata Emo Xanê Milî, Ehmed Milan hat seredana me. Em bi hatina Ehmed pir xenî bûn.

Me li ser gelek mijaran sohbet kir. Ehmed bi gotinên xwe yê ji Kurdistana rojhelat sohbeta me zengîn kir. Gotinên ji kal û pîran anî bîra me. Bi van gotinan zanyariyên me zêde kir.

Dema ku me behsa ruhê netewî ya kurd kir, kekê Ehmed bi gotineke dîrokî sohbeta me xweş kir.

Bapîrê min, oda xwe hebû. Hemsalên wî her şev li odê digêştin hev. Wan şevên zivistanê, li ber zova germ a bi agirê kix sohbetên kûr û dirêj, meclisa xwe şên dikirin. Xortan jî heta nivê şevê xizmetê vana bi çay û şîrîniyê dikirin.

Rojekê sohbet li ser kurda bû. Rûspiyekekî, cixara wî li ser lêvê wî, giran giran dest bi gotina xwe kir û bi zarxweşî ev hekata got:

"Rojekê li êlekê kurdan da, bavê du bira çûbû rehmata Xwedê. Ji malê dunyayê, ji lawên xwe re hespekî kêhil û torbekî zêr hiştibû. Lêbelam

herdu bira jî hespê kêhil dixwestin. Cînar û rûspî ketin navbera wana ku wana li hev bînin, ku yek hespê kêhil hilde û yek jî zêran. Lê herduyan jî hespê kêhil dixwestin û ji ber vê jî ev teklîfa qebûl nekirin.

Apê wan jî got: gava ku hûn li hev nayên, baştir e ku em hespê kêhil bifroşin û pera û zêran li hevdu parvekin. Bira ev jî qebûl nekirin.

Cînarên jî nêrîn ku ev li hev nayên, li hev belav bûn û çûn.

Di vê navberê de rêwiyek tîr û têrdirêj li ser milê wî, di rê da dibat û bala xwe dayê ku du kes bi hevdu re şer dikine. Rêwî hat li ba wan sekînî û ji wan pîrsî: bo çi hûn şer dikin? Wana jî hal û hekata xwe ji rêwî re gotin.

Rêwî bala xwe dayê ku herdu jî bêaqil in û got: pêşniyareka min heye, eger we got erê, ez ê mûşqulata we hel bikim. Herdu bira jî ev pêşniyara qebûl kirin.

Rêwî got: ez ê bi kevana xwe tîrekî bavêjim, kîjan ji we ev tîra zû paşda anî ba min, hesp heqê wî ye.

Herdu bira bi lez ketin dû tîrê. Ku hîn herdu bira li dû tîrê bûn, rêwî li hespê kêhil sîwar bû, zêr jî kirin heqîvê û ji wir bi dûr ket."

Red.

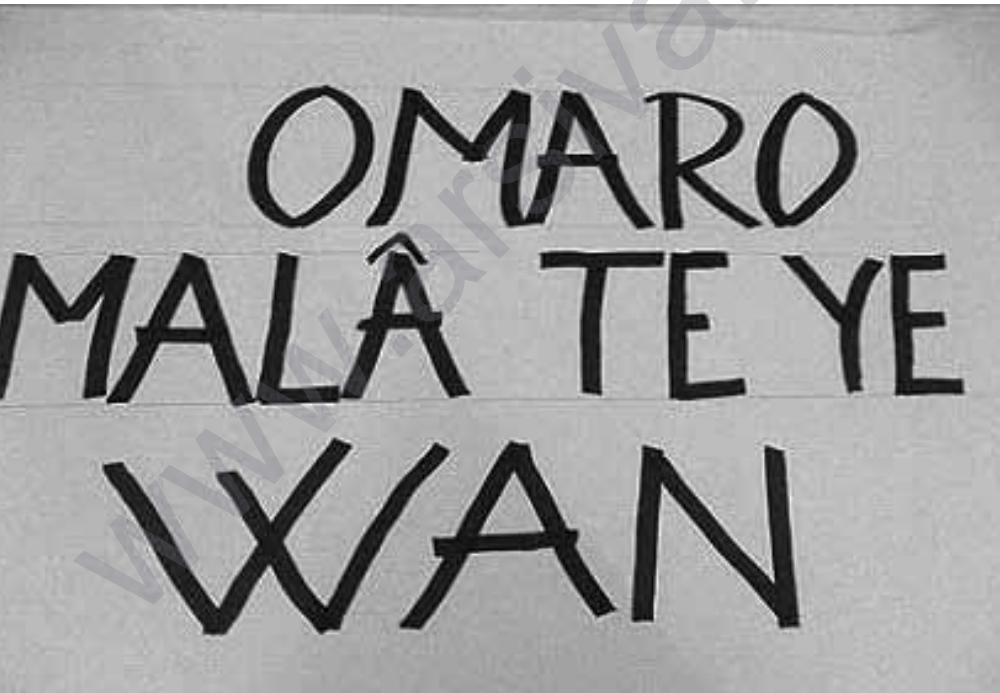
Mala me mala we ye, Wan

Mala me mala we ye, Wan Kampanyaya gundiyên omeriyan ji bo waniyan

Kurdên Anatoliya Navîn xaniyên xwe pêşkêşê goriyên erdhêjê, waniyan dikin û dibêjin "Mala min, mala te ye" Erdhêja Wanê wijdana gelek kesan bi xwe re hejand, ne tenê yên li derdorê bajarê Wanê bixwe, li hemû herêmên kurdî û herwuha li welatên derve jî ji bo alîkirina waniyan ketine

tevgerek xurt de û ev yek hê jî dom dike. Kurdên Anatoliyê ku li Swêd diminîn xaniyên xwe yên vala li welatê xwe pêşkêşê waniyan dikin.

Hediye Guzel li ser kampanyayê bêtir agahî dide. Kurdên Anatoliya Navîn hem bajariyên Tavşancali/Omaroyê, torên civakî di internetê de jî bi kar tînin. Di facebookê de bi zimanê tirkî û kurdî bi navê "Tavşancali evindir Van" ve

Wêne: Sinan Sahin

malperekê ava kirine.

Heta niha nêzikê 1800 endam tê de hene û ev hemû alikariyên cûrbecûr pêşkêşê waniyan dikin. Hinekan mifteyên xwe dane wan, hinek bi nivînan, hinek cilûberg, lîstokên zarokan û hinek jî pere dişînin.

Ji wan re bûye wek pîrseke malbatî, xwedî li xuşk û birayên xwe derketin. Hediye Guze dibêje ku nêzikê 40-50 malbat hene ku ghiştine Konyayê, ji ber ku ziman û dîroka wan yek e, ew xwe di nav ewlehiyê de dibînin.

Hediye Guzel, waniyek ku ghiştîyê maleke germ di klibekê di malpera wan ya facebookê de behsa rewşa xwe dike: Ya rebb ! dibêje yek ji beşdarên malperê, "tu tîrêjkên rojê ku nava me germ dike bişîne Wanê, serma û zivistana Wanê jî ji me re bişîne. Xûşk û birayên me yên wanî di vê zivistanê de şepirze neke!"

Berpîrsê malperê Sinan Şahin hinek ji çavdêriyên xwe li ser rewşa mêvanên gundê xwe di malperê de dinivîse: "Di gel her tiştê jî zarokan

dev ji leyîstikên xwe bernedan. Li Konyayê zarokan hema ji me leyistok dixwestin. Zarok ber bi pêxwasiya xwe, bêcilûbergiya xwe û bînvîniya xwe nediketin. Di rastî de haya wan li her tiştê heye, dizanin çima êdi di mala xwe ya germ de, li ber pencerê li benda babê xwe namînin. Ev di çavên wan de dixuya ku bi her tiştê haydar in, lê leyîskên wan hêvî ye ji wan re. Em jî leyîskên wan bi wan re par ve bikin da hêviyên wan kêmbibin.."

Ev nivîsa han dê ji zarokan re gelek lîstokan bîne bêguman.

Ne tenê xanî dayîn, civak bi her rengê alîkariya mêvanên xwe dike. Hediye Guzel diyar dike da çima vê carê kurdên Anatoliyê ewqas çalاک bûne. Ew dibêje ku berê jî çalاک bûn lê dengê wan bilind nedibû. Vê carê me xwest ku em hebûna xwe nîşan bidin ji xuşk û birayên xwe re.

Zayele/Rojevakurd

Medyaya kurdî û nimûneyek ji tesîra wê

Di hejmara 128an a Rûdawê de nûçeyek derdikeve, ji nûçeyekê zêdetir jî trajediya malbateke ji erhejzadeyên Wanê ye. Malbat jin û mêrekî ciwan in û xwediyê keçikeke bi navê Nêrgîz in. Mala wan xirab bûye û bêcîh û bêwar in:

Bi navê Yusuf Polat kurdekî me yî ji Anatoliyê evê nûçeya dramatîk li Swîsreyê dixwîne (di Rûdawê de bi kurdî dixwîne), li malê bi xanima xwe re dikeve şêwrê ku ew çawa bikanin alîkariya vê malbata ciwan û keçika wan bikin. Yusuf Polat telefona Rûdawê dike, telefona ewê malbata erhejzedeyan ji wan peyda dike, bi mêrê malê Şakir Özgür re dikeve têkiliyê, di dest de pereyekî ji jê re dişîne, dûre edresa mala xwe ya li Xelikan (Anatoliyê) dide wî ku ew bi xanim û keçika xwe ya piçûk re here û li wir, li mala wî bimîne.

Yusuf Polat di hejmara 130î ya Rûdawê de bi nameyekê bahsa prosesa evê yekê dike û dibêje: ez lê dixebitim û dixwazim hinek alîkariyê ji berhev bikim ku ew malbat ji xwe re rojekê dîsa li Wanê xaniyekî ava bike.

Di katastrofên natûrî de, gelek dezgeh hene ku alîkariyê dikin, rojname bûyeran aktuel dikin, di

ekranên televîzyonan de nîşan didin, kampanyayên alîkariyê li dar dixin... ev hemû tişt gelek normal in.

Lê tiştê di evê nûçeya Rûdawê û netîceya wê de herî xweş û balkêş ew e ku nûçe û rojname (Rûdaw) bi zimanê kurdî ye, însiyatîfگیرê alîkariyê, Yusuf Polat ev bi kurdî xwendiyê, ji Rûdawê telefon kiriye, telefona wê malbatê xwestiyê û bi evê rêyê xwe gîhandiyê malbata Şakir û Nazdara wanî.

Cîhê şanazî û kêfxweşiyê ye ku êdî kurd bi zimanê xwe jî dibin xwediyê înfomasyonên medyayî û bi rêya medyaya xwe dikanin xwe bigêhînin daxwazên xwe.

Birnebûn

Sohbetek bi İbrahim Gürbüz re

Ali Çiftçi

Birêz İbrahim Gürbüz, em wek kovara Bîrnebûnê xêrhatina we dikin û ev xebata we ya giranbiha ji dil pîroz dikin. Gelo, ev fikira Weqfê ji ku hat û ji bo çi Weqfa İsmail Beşikçi?

– Ez İsmail Beşikçi ji salên 1973an ve nas dikim. Li unîversîteyê bûm, wê demê kitêbek wî ketibû destê min, ez bawer dikim ku navê kitêbê ”*Cumhuriyet Halk Fıkarısı bû*”, min xwend. Wê kitêbê tesîrek gelek mezin li ser min û her weha li ser pir kesan kir. Di heman demê de kovarek derdiket, bi navê *Rizgarî*, maqaleyên wî jî tê de çap dibûn û diweşiyên. Min ew nivîsên wî jî dixwendin û jê sud werdigirt.

Paşê min unîversîte qedand, dûra 12ê îlonê, cunta hat ser hukûm û ez ji ketim zîndanê. Dema di hebsê de dimam, ev proje di serê min de weke raman peyda dibûn. Min ji xwe û xwe re got ku: ”Eger ez rojekê ji vê hebsê rizgar bibim û derfet jî peyda bibin, ez ê enstîtu an weqifekê tevî ronakbîrên kurdan weke navendeka kurdî vekim û em ê bi hev re li ser çand û dîroka kurdan lêbikolin û bixebitim. Tabî min digot, divê ez berî hertiştî derfetên aboriya xwe baş bikim ku bikaribim di vî warî de xebatekê bimeşînim.

Ez pênc salan di zîndanê de mam. Piştî ku ez ji zîndanê derketim, min şîrketeka petrolê vekir. Aboriya min sererast bû. Êdî wext hat ku min got divê em li ser çand, huner û zanistiyê jî bo kurdan xebatan bikin, weşanan

derxînin. Ev fikira weqfê wê demê di serê min de çêbûbû. Di 1991-1992an de li Stenbolê, NÇM û paşî jî Enstîtu ava bû. Min mamoste İsmail Beşikçi wê demê rûbirû nas kir. Xabatên wî û zanabûna wî tesîrek mezin li ser min kir. İsmail Beşikçi alimekî giranbiha û qedirbilind bû ji bo min. Wê wextê mamoste İsmail Beşikçi 52 salî bû. Rehmetî Musa Anter, Feqî Huseyin û gelek kesayetiyên hêja yê kurdan hebûn ku bi umrê xwe ji İsmail Beşikçi mezintir bûn. Weke mînak Musa Anter 75 salî bû. Lê dema ku mamoste İsmail Beşikçi ji derî ve dihat, ew li ber wî radibû ser piya. Ji mamoste İsmail Beşikçi re digot: ”Tu Sultanê me yî, tu ronîya çavên me yî!” Gelek hurmet jê re dikir û digot: ”İnşallah rojekê Kurdistan ê rizgar bibe, em ê heykelê te li meydana Diyarbekrê bi zêr çêbikin. Yanê tesîr û keda wî ya giranbuha li ser hemû kurdan bêhempa hebû. Bi taybetî li ser rewşenbîrên kurd û hem jî li ser gelê kurd. Tabî wê wextê gelek pirtûkên wî jî hatîbûn weşandin û hebûn.

Piştî 1994an ew jî ji ber wan ramanên xwe yê zanistî û rawerdekirina li ser tahlîla sosyolojîk an dîroka kurdan dîsan girtin, avêtin zîndanê. Di heman demê de ez jî firar mam. Di 2002an de dîsan min ew dît. Ev fikira weqfê di serê min de hebû. Tabî di 1991ê de wî tam behsa kitêbên xwe dikir û digot ”Ez dixwazim ku kitêbên xwe bidim kurdan.” Min jî dizanîbû ku koleksiyoneke

mezin di destê wî de heye. Mamoste Îsmail Beşikçi digot: “Eger ku rojekê tişteke bibe yan dewlet dê wan tarûmar bike yan jî malbata min dê bi awayekî vê arşîvê bi kiloyan weke kaxez bifroşe, dê ev çawa be?” Baweriya wî bi malbata wî weke bira û birarziyên xwe ve tunebû. Malbata wî jî bo van xebatên wî yê li ser kurdan aciz dibûn. Giraniya xebat û kitêbên wî nedizanîn. Ji bo vê ew jî hertim tedirgîn dibû û digot: “Ez dixwazim van kitêban bidim derve, li Ewropa an jî eger pirtûkxaneyeka netewî ya kurdan ava bibe, ez dê bidim wir.” Tabî ev jî nebû. Di nav van galegalan de mamoste Îsmail Beşikçi dîsan girtin zîndanê û ez jî firar mam!

Paşê, di salên 2005-2007an de dîsan em carcaran dihatin ba hev. Ez carna diçûm Enqerê û carna jî ew dihat Stenbolê. Wî dîsan her xema xwe dîyar dikir û digot: “Em dê çawa bikin, van pirtûkan? Dê wî her pirtûk bûn, Pirtûk weke zarokên wî bûn. Nêzikî 60 salan ev pirtûk berhev kiribûn. Mîna zarokên xwe lê mêze dikir û ji wan hez dikir. Rojekê dîsa xema xwe bi hestiyar dîyar kir û got: “Rojekê inşallah hûn ê bîn û bibînin, bênêrin ku xezîneyeke mezin e bo kurdan. Mixabin rojekê ez dê bimirim, malbata min dê van kitêban bi kiloyan bifroşin!”

Min jî hesreta xwe ya salan, kula dilê xwe jî mamoste Îsmail Beşikçi re got: “Seyda, divê em weqfê ava bikin. Yan di binê sîwana unîversîteyê de, an jî di binê sîwana komeleyê an jî di binê sîwana weqfê de pirtûkxaneyek dikare çêbibe. Mamoste Îsmail Beşikçi jî got: “Ji bo parastina van kitêban û vê

koleksiyonê weqf çêtir e!” Li derûdora wî gelek kesên din jî hebûn ku digotin: “Divê em weqfê ava bikin!” Min jî got: “Em dê weqfê ava bikin û bila navê wê jî *Weqfa Îsmail Beşikçi* be. Ev pêşniyara min bû. Ji bo ciyê Weqfê gelek nav hatin pêşkeşkirin, hinekan digotin: ‘Li Diyarbekirê’, hinekan digotin: ‘Li Doğubeyazîtê’ û mamoste bi xwe jî dixwest li Enqerê bê avakirin. Lê rewş li Stenbolê musaîd bû.

Stenbol navendeke çandî ye. Li cîhanê tê naskirin. Hemû cîhan dikare têkiliyê daynê û jê informasyonan werbigrê. Li Stenbolê nêzikî sê mîljon û nîv kurd dijîn. Bo kurdan jî bajarekî muhîm e. Me got, em di destpêkê de li Stenbolê dest pê bikin, paşê em dikarin şaxên wê li ciyên din jî ava bikin. Mesele serê weqfê dikare li Stenbolê be, lê belê govdeyê wê em dikarin li Diyarbekirê ava bikin. Ev fikir wisa derket.

Tabî hinek hevalan xwe bi şun ve girtin û nehatin xebatê, hinek jî hatin! Zaten mamoste digot: “Bila komîteya avakar yanê heyeta mutevellî, yan pênc kes, an jî heft kes bin!”

Ji bo ku kar rihet bimêşe we komîte ji kêm kesan ava kir?

– Belê, me wisa kir. Nêzikî du salan berê me biryar stand. Heyeta Mutevellî yanê endamên rêvebiriyê em pênc kes bûn. Di nav van de sê kes karsaz in. Îsmail Beşikçi, ez, Îshak Tepe, Talat İnanç, Abdullah Baran.

Armanc û navê vê Weqfê, me wisa tespît kir, Mamoste Îsmail Beşikçi jî tişteke negot, yanî ez, kekê İshaq Tepe, evê karbîdest, Talat İnanç û Abdullah

Baran. Abdullah
 jî nasê mamoste
 Îsmail Beşikçi ye, ji
 xelkê Qonyayê ye.
 Paşê min ew nas
 kir. Beşikçi digot:
 ew jî dikare bibe,
 wî jî pir dixwest!..

Mamoste Îsmail
 bi xwe pir mutevazî
 ye, fena derwêşa ye.
 Wî bi xwe tiştek
 nedigot.

Me got: 'Eger
 em weqfê avê
 bikin divê navê
 wê Weqfa Îsmail
 Beşikçi be, ya duduya jî divê armanca
 vê weqfê nasandina navê Îsmail Beşikçi
 be, raman û berhemên wî be. Yanî ar-
 mancên wê wîqas e. Li ser zanyarî, çand
 û civakê lêkolînan bike. Me got, divê
 wisa bibe û mamoste Îsmail Beşikçi jî
 dengê xwe nekir.

*Erê, dema em bala xwe didin berhem û
 xebatên Îsmail Beşikçi, em dibînin pira-
 niya karê wî li ser kurdan e. Ew kesên ku
 niha ev Weqf jî ava kirine, hemû kurd
 in. Gelo em dikarin bêjin ew ê lêkolînên
 xwe li ser doza kurd di qada navnetewî
 de kur bike?*

– Mamoste Îsmail Beşikçi bi xwe
 kurd nine. Mamoste Îsmail Beşikçi bi
 xebat û kiryarên xwe merivekî bi nav
 û deng e, pir mezin e, giranbuha ye.
 Yanî wisa bêjim. Me civîna de jî got, ji
 me pirtir kurd e. Tabî min mecazî got.
 Mesela qetlîamek çêdibe li ser kurdan,
 ji me pirtir dilê wî dêşe, ji me pirtir serê

xwe dêşîne. Şev û ro ji bo kurdan ramy-
 ar dibe û dixebite, ji ber kurd mazlum
 in, kurd nebin, xelkekî din bûya jî wî
 dê li ser wan jî serê xwe bêşanda.

Di destpêkê de, di binê siya Weqfê
 de kitêpxane ê çêbibe û helbet piranî,
 % 90-95 ê lêkolîna li ser kurdan be.

*Kekê Îbrahim, di dema damezrandina
 Weqfê de, wek her karê din carna hinek
 pirsgerêk dikarin bibin, ji ber ev karê han
 di gelek aliyên de balkêş e. Gelo hûn bi
 pirsgerêkên wiha re rûbirû bûn, an na?*

– Vê xebatê nêzikî salekê ajot. Di
 aliyê fermî da ti pirsgerêk derneket.
 Şansê me baş derbas bû. Konjuktur jî
 hinekî baş bû. Heya nûha çî tengasî
 derneketine.

Aniha ez hê karê ticarî dikim. Abo-
 riya min hema hema çareser bûye.
 Dixwazim vî karê xwe yê ticarî bidim
 kurikên xwe, ew dê bimeşînin. Ez bi
 xwe dê ji vira ha wexta xwe bidim karê
 Weqfê.

Birêz İbrahim, bi rastî we dest avetiye karekî pîroz û ez bi xwe pir pê dişxa bûm. Min di civînê de jî dît. Gelek kesên din jî bal kişandin ser vê meselê. Wek sermîyadarekî kurd, biçûk û mezin ji alîkî, lê wek sembolîk piştgiyaya karekî wiha, ji aliyê tacîreki kurd, ciyê şanaziye ye. Zaten dewlemend û xanedanên kurdan heta niha xwedî li çand û kesayetiya xwe derketana û biparastana dibe ku ev roj rewşa kurdan ê tişteke din bûya... Dixwazim li vir dubare bikim, ev karê ku we dest avetiye bi rastî pir pîroz e, dema xelkê me pê bizanibe dê dilê wan pir şad bibe û ji vira ha sermayedarên kurd dikarin wî aliyê xebatê jê bibinin.

Di destê me de tu statistik tunene, nimûnên wiha jî tunene. Hebin jî dibe ku ez pê nizanim. Tiştê pir balkêş ev e: we hem malê xwe daye vê xebatê û hem jî hûn ê umrê xwe yê mayî bidin vê xebata pîroz. Xwedê umrê we dîrûdirêj bike...

– Tabî, pere muhîm e, aborî muhîm e. Aborî baş nebe meriv nikare pir tiştê bike. Ev pir muhîm e. Lê belê di nav kurdan de ruhê netewî kême! Mamoste İsmail Beşikçi di her pirtûka xwe de li ser vê nîqaş dike. Dibêje: 'Di nav karsazên kurdan de ruhê netewî kême.' Eger ruhê netewî di me de mezin bibûya, nûha di Stenbolê de divê serayeke kurdan ya çandî hebûya. Du sê televîzyon û sê çar radyo hebûna. Yanê her tişt pere jî nîne. Temam, pere heta ciyekî muhîm e. Niha ez dibêjm, em numuneyekê ava bikin dibe ku bala hinek sermayedar û karsazên kurdan jî bikîşîne.

Niha numûnê yahudiyan heye. Ê wan sê kaseyên (çekmece) wan hene,

yek a sermaye wan e, yek ji bo karê nû ava bikin û yek jî ji bo welatê xwe. Yanî sê cuzdanên wan hene.

Banga min ji karsazên kurdan ev e: bila dewlemend bibin, bila karê mezin bikin. Eger em aboriya xwe xurt bikin dengê me ê li dunyayê pirtir derkeve. Lê divê hinek jî alîkarî bidin zimanê xwe, çanda xwe û hunera xwe. Piştgiri bidin lêkolînên zanyarî, çandî û zimanî. Yanî ev dikare ji sedî yek be jî, divê hinek pereyên xwe ji netewe ango gelê xwe re veqetînin. Yanî çava bêjim, ez niha dibêjim, du kurê min hene. Yê duyem Weqfa İsmail Beşikçi ye. Yanî bi vê armancê bila piştgiriye bidin xwe! Bidin zimanê xwe, hunera xwe û bidin çanda xwe!

Ez li Stenbolê gelek kesan nas dikim ji bo taştê diçin Saraya ..... 2000 euro xerç dikin, lê ji bo çanda xwe û ji bo karekî wiha dîr disekin. Ev tiştê nebaş e! Yanî banga min ev e, divê em xwedî li vê Weqfê derkevin piştgiriya armanca wê bikin. Yê mamoste İsmail Beşikçi bi xwe du malên wî hene, yek li Enqerê û yek jî li İskilibê, ev her du jî dane Weqfê.

Ne tenê ev, jiyana xwe daye vê dozê.

– Belê, hemû jiyana xwe daye doza kurdan, daye zanyariyê, daye însanetiye. Hîjdeh salan zêdetir di zîndanê de maye. Hemû pirtûkên xwe di 60 salan de berhev kiriye û dayê Weqfê, daye Kurdan! 38 kitêbên wî hene û hemû mafê telîfê daye Weqfê. Divê miletê kurd jî xwedî lê derkeve, xwedî li xwe derkeve!

Însanên me dema tişteki dikin dibên: me va kara ji bo vî tîştî kir. Lê normal, ez difikirim yanî meriv kareki dike bo xwe dike. Niha we bir û bawerîya xwe bi vî karî anîye, dilê we pêre ye û we dest avêtiye vî karî. Bo vê jî li ba min tişteki pir pîroz e.

– Erê, ez bo xwe dikim. Bo zimanê xwe, bo însanetîya xwe, bo neteweya xwe. Ev wezîfeya me ye.

Di daxûyaniya damezrandina Weqfê de we armancên xebata xwe wiha anîye ziman: “Em weke Weqfa Îsmail Beşikçi dixwazin ku navê Îsmail Beşikçi, raman û berhemên wî jîndar bikin. Di asta xebata zanyarî, civakî û çandini de lêkolînan pêk binin. Bicîhkirina bibliotek, arşîv, dokumantasyon û sazîyên perwerdeyîyê, navenda çandiniyan, vekirina enstîtu û muzeyan, armancên me ne. Li gel van xebat û armancan, em weke Weqfa Îsmail Beşikçi dixwazin ku di beşên cûda cûda de pêşbazîyan li dar bixînin û xelatên Îsmail Beşikçi bidin”

Tabî ev armancên cuda cuda û pir berfireh in. Helbet ji bo ku ev xebat bi cîh bibin Weqf bi serê xwe tenê nikare ji bin barekî wiha derkeve. Ji bo ku ev armancên Weqfê bi cîh bibin, piştgiriyên madî û manewî yên netewî û navnetewî pêwîst in? Gelo hûn ê bi çi awayî vê xebatê bimeşînin?

– Ji bo mamoste Îsmail Beşikçi prensîb e û dibêje: em alîkariyê ji welatên derve nagra. Em tenê dikarin alîkariyê ji dewleta Federal a Kurdistanê başûr werbigrin. Sazîyên sîvil yên Turkiyê û Kurdistanê, eger bidin me, em qebûl dikin. Yê şexsî, karsaz,

kî dibe bila bibe, li dunyayê karsaz û şexsiyetekî îngîlîzî jî bibe, em qebûl dikin. Yanî karsazekî amerîkî jî bi serê xwe, li ser navê xwe alîkariyê bike, em ê vê jî qebûl bikin. Lê belê, mamoste Îsmail Beşikçi dibêje: “Welatên Ewropayê Kurdistanê parçe parçe kirine, em ji van welatan alîkariyê qebûl nakin. Em dixwazin piştgir û dilxwazên Weqfê li her parçeyên Kurdistanê û li derveyî welêt jî kom bikin û bi wan re têkevin tekiliyê. Em dê organizasiyoneka çawa ava bikin? Em dê çend komîsyonan ava bikin. Wek komîsyona şewirmend, komîsyona zanyariyê, komîsyona weşan û komîsyonek jî ya dûrûdirêj a dilxwazên Weqfê. Herkes dikare tê de cîh bigrê. Karsaz jî dikarin. Ji bo wê bi hemû dunyayê re têkiliyên me dê hebin.

Li Swêdê gelek sazî, weqf û fondên taybetî yên serbixwe hene û piraniya wan jî ji bo pêşketin, mafê mirovan û mafê fikra azad ji bo organizasyon û xebatên li welatê din alîkariyê dikin. Gelo ji wan sazîyan hînek bixwazîn piştgiriyê bidin Weqfê, hûn ê werbigrên?

– Mamoste Îsmail Beşikçi, van du salên dawî welatên Ewropa pir rexne dike, sazgehên wan yên sîvil jî rexne dike. Yanê sazgehên huquqî, unîversîte û çapemeniya wan jî gelek rexne dike. Yanî naxwaze!

Tabî bi vê ve girêdayî, min xwe jî carekê pê ra deng kiribû, bê ka ev ê bikaribe bo semîner an konferansan bêt derveyî welêt û qebûl nedikir, helbet ev dîtînen wî ne, divê beta dawiyê jî meriv jê ra hur-

met bike. Lê em tişteki din jî dizanin, herçiqas ew rexnên xwe jî li wan bike, dema Beşikçi bi xwe bi wan re rûbirû bibe, dê tesîra wî hê zêde be. Heta ku bi xwe hê li jiyânê ye. Mesela sibê unîversîteya Stockholmê, li ser vê mesela kurd wî dawetî konferansê bike, bê ka bila bê dîtîne xwe pêşkeş bike, gelo dê ne di cîh de be ku Îsmail Beşikçi bi xwe bê? Erê li Turkiyê dîtîne û ramanên wî tên nasîn, gelo dema ev li masmediya Ewropayê de bê nasîn ê hîn bi tesîr nebe?

– Pir kesan, wek min û te jê ra gotine: Seyda tu çima dernakevî derveyî Turkiyê, nayê Kurdistanê. Mesela tu çima naçî Stockhomê yan jî Fransayê, konferansêkê nadî? Yanî biryar a wî ye!

Dibêje: "Di Kurdistanê de, Kurdistaneka azad çêbibe yan jî îtifaqa kurdan pêk bê, konferansêk navnetewî pêk bê, ez dê biçim. Mesela, Mam Celal Talabani, Kak Mesut Barzani û mamoste Berhem Salih ew dawetî Kurdistanê kirin. Lê qebûl nekir. Got, eger îtifaqa kurdan bi tevayî çêbibe ez dê bêm yan jî dewleteka azad ku statuya wê li dunyayê hebe, bêt avakirin, ez dê bêm. Bes ez niha nayêm. Niha ev biryara wî ye, sibê vê biryara xwe biguhare an na, ez nizanim!

Di avakirina Weqfê de qasî ku em pê dizanin tu kesên tirk tune ne? Gelo tu sermayedarek, rewşenbîrek an jî kesayetiyeke tirk di vê dema avakirina Weqfê de, serlêdanek li we kir, an jî we ti jî wan dawxzezeka wiha kir an na? Çima naveke tirk di nav vê Weqfê de tune ye?

– Na, tu serlêdanek wiha nebû. Lêbelê, di nav tirkên de hêdî hêdî mamos-

te Îsmail Beşikçi keş kirine. Li Anqerê, İzmir û li Stenbolê grup hene li ser navê Beşikçi îmzan kom dikin. Li Anqerê rewşenbîrên tirkên sempozyomê çêkirin. Her weha li Stenbolê jî hat çêkirin. Ev du sal in xebatên wiha dibin. Yanî generasyoneke nû derdikeve di nav tirkên de. Wek îdol dest pê kirine. Di nav unîversîteyan de jî berfireh dibe.

Meriv dikare bêje, di nav generasyona nû de, ev kesên ku lêkolênan dikin, dîtîne û ramanên Îsmail Beşikçi wek çavkanî bi kar tînin. Sala çiyê di nav weşanên Îletîşimê de bi navê Îsmail Beşikçi ji aliyê Bariş Ünlü û Ozan Değer ve kitêbek hat weşandin. Cenabê we jî dîtînen xwe li ser Beşikçi, di vê kitêbê de nivîsandibû. Bi ya me ev xebateka baş bû. Heta me di kovara Bîrnebûnê de ev kitêp da nasandin. Bi ya min, dîtîne û ramanên Beşikçi di nav kurdan de baş tên zanîn, ya muhîm ev zanyarî, dîtîne û ramanên Îsmail Beşikçi di nav tirkên de û li derva jî bîna belav kirin û nasandin. Ez di vê baweriyê de me.

– Her sal dê zêdetir bibe. Xwedî derketina li mamoste Îsmail Beşikçi di nav tirkên de roj bi roj zêde dibe. Dê gav bi gav bilindtir bibe. Wî keş dikin. Hurmeta wan berz dibe.

Bîrêz İbrahim, di dawiyê de dixwazim pîrsekê bo şexsê te bikim. Tu zanî kovara Bîrnebûnê, kovareka hunerî, çandî û lêkolînî ya kurdên Anatoliyê ye. Di kovarê de li ser eşîr û malbatên di nav kurdên Anatoliyê de hinek lêkolîn hatine belav kirin û di vî warî de em lêkolînan belav dikin. Bi vê re girêdayî, gelo

Ibrahim Gürbüz kî ye, ji ku ye û ji kîjan eşîrê ye?

– Ez we pîroz dikim di destpêkê de. Tîşteki pîroz e, bi qîmet e. Ez kurdên Anatoliyê nas dikim. Abdullah jî niha nas dikim. Welatparêz in. Li ziman û çanda xwe xwedî derdikevin. Ev pir muhîm e! Nav kurdan de xwedîderketina li çand û hunerê kêm e. Yanî kêm qîmetê didinê. Lêbelê li ba kurdên Anatoliyayê li ser vê xebatê gelek hesasiyeta wan heye. Ez li vira karê we jî pîroz dikim. Bi hatina vira ez gelek kêfxweş bûm.

Ez 1955an de li Qers/Sariqamîşê hatime dunê. Pênçsalî bûm, yanî di 1960an de malbata me koçber bû, em çûn İzmirê. Ji bo aboriyê. Nasekî malbata me hebû, em çûn wir. Min dibistana destpêkê, lîse û heta unîversîte li wan deran xwend. Min beşa muhendîsiyê ya kîmyayê li Eskişehirê qedand. Nêzikî salekî, li Sivasê di dibistanan de min mamostetiya kîmyayê kir. Paşê li Stenbolê di muzexaneya arkelojîyê de wek muhendîsê kîmyayê, sal û nîvekê kar kir. Paşê derbederiya 12 îlonê hat, ez girtim zîndanê. Nêzikî pênc salan ez di zîndanê de mam. Me pir zor û zordarî dît. Nezikî 200 rojan greva birçibunê di ser min de derbas bû. Ez di zîdana Mamakê û paşê jî di ya Bayrampaşayê de mam. Piştî ku ez ji zîndanê derketim, min dest bi karê petrolê kir. Wek karsaz heta niha jî vî karê petrolê dikim. Di 1991an de Navenda Çanda Mezopotamya (NÇM) me ava kir. Ev fikrê min bû. Weke min berê jî bo we ragihand, hê ez di hebsê de bûn, min got: eger ez derkevim, di

destpêkê de ez dixwazim navendeka çandî, înstîtuyeye kurdî, weqfek kurdî, radyoyek bi pir zîmanî min dixwest vekim. Vana hemû pêk hatin. Min hem karsazî kir û hem jî ev karên çandî û zanîsiyê berdewam kir. NÇM sazgeheka netewî bû. Paşê me Înstituya Kurdî û piştra jî radyoyek bi navê ”Yaşam” bi 11 zîmanên ku li Anatoliyê tên dengkirin ava kir. Ev radyo niha jî li ser înternetê her berdewam e. Niha jî Weqfa İsmail Beşikçi heye û ji vira şun da jî ez ê xwe bidim vê weqfê.

Xwedê qewet û bereketê bide karê we. We karên pîroz kirine. Lê te negot, hûn ji kîjan eşîretê ne?

– Ez ji eşîreta Kaska me. Kaska bi eslên xwe girêdayîyê milîya ne. Kalê me wisa digot, milîya berê hatine Konya–Cihanbeyliyê, paşê çûne Qerekosê–Sariqamîşê. Êşîreta Milî konfederesyonek e. Serokê wê jî di qirna 19mîn û serê qirna 20mîn de İbrahim Paşayê Milî bû. Kaska jî girêdayê Milîya ne. Bavê min wana digotin, hinek ji eşîra me li Cihanbeyliyê mane. Dibe ku em merivê hev bin jî!

Mala we ava be, we zahmet kir, hûn heta vira hatin! Ez bi naskirina we û her wiha bo vî karê we ye pîroz jî gelek dilşa bûm. Bi vê sohbetê re herwiha em ê Weqfê jî bidin nas kirin. Ji destê me jî çî bê, em ê bikin û bibin piştgirê wê xebetê. Her serkeftî bin!

– Mala we jî ava! Xebat xweş! Her bijîn!

WEQFA İSMAİL BEŞİKÇİ HAT DAMEZRANDIN

Nêzikî yek salekiye ku ji aliyê grubekî rewşenbîr û karbidest ve, ev xebata damezrandina Weqfa İsmail Beşikçi destpêkirî bû. Karê damezrandina Weqfa İsmail Beşikçi di tarîxa 29.11.2011î de ji aliyê Muduriyeta Giştî Ya Wekfan (Vakıflar Genel Müdürlüğü) hate pejirandin û di rojnameya fermî (Resmî Gazete) de çap bû.

Navê İsmail Beşikçi di wîcdana mirovetîyê de, di rûpakîya zanyarîyê de serbilindîya rewşenbîrîyê ye. Helwesta wî ya dilêr û di cîh de ku ji bo hemû hêzên demokrasîyê di dilê gelan de bi cîh bû ye, me xwest ku em vî navî anku navê İsmail Beşikçi bi weqfekî bigîhînin nivşên paşerojê.

Di vê dema ku em tê de dijîn mirovayeti, zanyarî, çandinî û etîk gelekî dejenere bû ye. Peyva weke hûqûk, adalet, demokrasî, mafê mirovan û hwd. Ji aliyê ideolojîya fermî ya îdarî ve tê darizandin û zextkirinî. Îro di cîhanê de giringîyâ etîk û bawerîyê ji aliyê dewletan ve gor berjewendîyên xwe bikartînin û mirovayeti daxistine buhaya diravî û bê paye kirin e. Di heman demê de mirovetîyê ji nava xwe mirovekî weke İsmail Beşikçi yê zanyar jî derxisti ye. Me xwest ku em wan ramanên, ked û xebatên İsmail Beşikçi ji nivşên duwaroj re parve bikin. Ji vê bonê me xwe ji vê vazîfeya pîroz re rûbirû kirîye û ev kar daye ser milê xwe. Em weke Weqfa İsmail Beşikçi dixwazin ku; navê İsmail Beşikçi, raman û behremên wî jîndar bikin. Di asta xebata zanyarî, civakî û çandinî de lêkolînan pêk bînin. Bi cîhkirina biblîotek, arşîv, dokumantasyon û sazîyên perwerdeyîyê, navenda çandinîyan, vekirina enstîtû û muzeyan armanca me ye. Li gel van xebat û armancan; em weke Weqfa İsmail Beşikçi dixwazin ku di cûda cûda beşan de pêşbazîyan bi kar bixînin û xelatên İsmail Beşikçi bidin. Dîsa em dixwazin ku di aliyê medya, çapamenî û weşangerîyê de ji xebatan pêk bînin û encaman bistînin.

Di heman dema damezrandina vê weqfa me de, li gel wê me karê biblîotek ango Kutupxaneyâ Lêkolînê ya İsmail Beşikçi jî damezrandîye. İsmail Beşikçi, 60 sale ku bi kedekî granbûha û xwedî naverokêkî dewlemendîtir ji kîtêb ango pirtûk, kovar, koleksiyona rojnameyan û arşivan pêk hatîye, di demekî nêzik de ji bo xizmeta wan kesên hûnermend, lokoînan û xwendekar re dê amade bibe.

Weqfa me ji xwe re armanc kirîye ku di beşa zanyarî, civakî û çandinî de lêkolînan pêk bîne. Di vê hewildan û xebatê de navê İsmail Beşikçi ji bo me û hemû lêkolînêr û zanyaran re navekî giring e û ji her aliyê ve remz e. Ji vê bonê em dizanin ku navê İsmail Beşikçi ji bo wan kesên bawermend û dilxwazên ku ji geşbûna zanyarî û hûnerê re ne kelecanekekî bi hempa radigre.

Weqfa İsmail Beşikçi ji civakê re di asta zanyarî, civakî û çandinî de dê asoyeke nû veke û tecrubeyan destbixîne. Em, bangawazîya hemû kesên ku ji zanyarî û hûnerê re têkildarînin dikin ku; bila bibin DÎLXWAZÊ WEQFA İSMAİL BEŞİKÇİ û bibin piştgirê vê weqfa me.

RÊVEBIRÎYA WEQFA İSMAİL BEŞİKÇİ
Heyeta Mûtevellî, endamên Rêvebirîyê
İsmail Beşikçi - Serok
İbrahim Gürbüz - Cihgirê Serok
İshak Tepe - Hesêbgêr
Talat İnanç - Endam
Ruşen Arslan - Endam
Abdullah Baran - Endam
Ahmet Önal - Endam

Mobil: 05356424236
ismailbeskiciblibrary@gmail.com

İsmail Beşikçi Vakfı
US DOLARI BANKA HESABI
Garanti Bankası Galtasaray Şubesi
IBAN: TR82 0006 2000 0680 0009 0798 51
Hesap No: 68/9079851

TL BANKA HESABI
Garanti Bankası Galtasaray Şubesi
IBAN: TR08 0006 2000 0680 0006 2966 04
Hesap No: 68/6296604

EURO BANKA HESABI
Garanti Bankası Galtasaray Şubesi
IBAN: TR12 0006 2000 0680 0009 0798 50
Hesap No: 68/9079850

Kon û qonax

Nesrin Bayram

Hînek dem, hînek wêne hene ku ji bîriya meriya naçin. Îsal li dardorên gundên me mêla(bala) min çû ser çand tiştan. Min jî xwest ku ez wan çavdêriyên xwe vê carê bînim ziman. Meha tîrmehê ez û malbata min ji bo dîlaneke li gundê Kutuga(Kütükuşağı-Cihanbeyli-Konya) hatibûm dawet- kirin. Ez û çend heval û hevrêyan bi erebeyên xwe em sibe amade bûn. Wek ku bûye adet em hemû kes ketin rêzê û me da dû hev. Gava ku ez, dayika xwe û xwûşka min li ber çarşiya Eşpîyeyê li benda birayên xwe û çend kesên din dawestîbûn, Reşo, Muzaffer, Ali û Gültekin bi malbata xwe ve tev li me bûn. Di wê gavê de yekî ji wan got: "We bihîst! We bihîst!... qezayek li pêş me bûye. Bila giran bajon! Bi ber hevdu mekevin!"

Lê ez bi xwe li Danimarkayê çend caran bûm şahîd ku ew kesên şîretan dikin, bi xwe ji bo ku bi ber bikevin bi qusûr dajotin. Min dilê xwe de got: „Wek hercar em ê dîsa li vegeerê têkevin peşbirkê“ Siftê Muzaffer, dû wî de jî ez, Reşo, Ali û Gültekin... rêza erebeyên me wisa çêbû û em bi rê ketin. Konvoya me gelek bi tedbîr bi 80km sûrat berdewam kir. Qeza ji hemû kesan re bi rastî ji bû şîret. Li ser rîya Încovê(Cihanbeyli-Konya) zevî, traktor û mirov wek wêneyekî xweş ketin ber çavên min. Di dilê min de derbas bû û min got: „Xweskek ez niha şuna dawetê biçiyama cem wan mirovan û min sohbet bikira“.

Bi wan xeyalan em ji Încovê derbas bûn, li kêleka rê bi ser fabrikayek ve min kon ditîn. Bala min gelek çû ser

wan konan. Min ji dayîka xwe pirs kir: „Ew kî ne dayê?“ Dayîka min got: „Ew xerîb in, kurd in, ji bo kar hatine vir “. Ha, min got, gere ez bi wan re deng bikim. Dayîka min got: „Wextê ku em vegeriyan, em ê biçin cem wan“. Em bi tûtikên ereban hatin ber mala bûkê. Lê belê dawet hîna dest pê nekirîbû. Li Kûtika muzîkvan gelek kêmbûn û di meha tîrmehê de ji dawet pir in. Diviyabû ku em li benda muzikvanan rawestiyana, heta wan li daweta din bûk derxista. Ev bû sedemek baş ji min re. Ez û dayîka xwe em li erebê siwar bûn û me berê xwe da konan. Dema ku niha ew mirov tîn bîra min, tilîyên min dicirifin. Wan konan, hatina me kurdên Anatolyê anî ber çavê min.

Havînan gelek kes di wê reyê re bi mercedesan derbas dibin. Li aliyekî rê, di binên malên Încovê de li kêleka rê ew konên xizanî û xerîbîyê, li aliye dinî rê jî pozbilindî û qonaxên dewlemendan! Ez bawer dikim yên ku serlêdana wan konên xerîban dikin û xatirên wan dipirsin pir pir kêmbûn in. Lê gava ku dapîr û bapîrên me hatine wira yunanên alîkariya wan kiriye! Ee bila em jî xwe bi misilmantiyê bipesînin! Em naxwazin tazîbûn û bîrçîbûna wan bibînin. Ew mirov ji ber şer û xizaniyê perîşan in. Ji Mêrdînê, ji Urfayê..., kurd, ereb,

asurî yan jî tirk... kî dibe bila bibe, wek mirovan jîyan mafê herkesekî ye. Em kesên ji Ewropa tîn, em tenê li taştê û nîvro bi sed qaymî xwarinê dixwin. Ew mirov li ser terlayê, sibe heta êvarê bi bîst qayma kar dikin! Rewşa konan jî dilê min î ku zîz bûye destûrê nade ez li vir binivîsim. Daxwaziya min ew e ku herkes bi xwe biçê halê wan bibîne û eger mumkûn be alîkariyê bi wan re bike. Sewap ne ew e ku ji bo xêra dê û bavên xwe piştî xwendina mewlûdê sêsed qaymî têxe beriya îmaman. Xêr ne alîkariya ji bo saziyên wek „deniz feneri“yê ye! Kes nizane ew xêr diçin kuderê lê xêrxwaz xwe pê dipesinin!

Ew xizan, şeş mehan di wan konan de per û perîşan dijîn ji bo ku rizqên zarokên xwe bi hevîne. Belkî hinek bêjîn pera qezenç dikin, lê ew pereyên kebaban qezenç nakin, tenê qezença wan terî bulgurê wan dike. Hinek ji wan li ser rîya gurbetê, hinek jî li ser rîya mala xwe dimirin. Dibe ku hinek ji qezença xwe jî nikarin bixwin. Derdê me jî bes qonax li kêleka qonaxan çêkirin e û wekî din jî em di qîreta dawetên musrif de ne, lê mixabin dibe ku ew zewac sêh mehan jî najo. Gotina min ew e ku em careke din li ser vî wêneyê **kon û qonaxan** bifikirin.

Danimark

Melayê meyxwur

Yılmaz Çamlıbel

Încov, nehiyeke Qonyayê ye. Ehlê nehiyê, serdanpê kurd in. Ehlê wê derê qedera 200 sal berê, ji gelek sedeman Kurdistan terk kirine û hatine li Încovê cî û war bûne. Ehlê Încovê hemû jî dewlemend in. Xwedan zevî, mêrg, pez û dewar in.

Piştî ewqas salan, dîsa jî ziman û kultura xwe parastine. Zarokên wan, zimanê tirkî di dibistana ewil da hîn dibin. Gor torevanîya kurdan, serokê malbata herê dewlemend, ji wan ra axatî dikir. Navê vî camêrî Çawîş Qert bû. Pirs û pirsgirêkên civakî, aborî û siyasî, di serokatîya Çawîş Axa da dihate çareserkirinê. Piranîya ehlê nehiyê, li ser şopa Seîdê Kurdî dimeşîyan, bi gotineke din, Nûrcî bûn. Digotin, “Ew kurd e, ji miletê me ye. Ew rêberê me ye, şêxê me ye.”

Melê Încovê, mehek berê çûbû rehma Xwedê. Kes tunebû ku ji wan ra îmamtî bikira. Bi gotineke din, ev mehek bû terkî selad bê nimêj bûn. Merivên oldar, ji wê rewşê gelek aciz bûn. Rojekê softiyên nehiyê li hev kom bûn, çûne mala Çawîş Axa, jê ra gotin:

– Axa! Ev mehek e em ji Xwedê ra secde nakin. Ezanî Mihemedî nayê

guhên me. Em hemû terkî selad bûn. Tobe, tobe! Nehîya me bûye kafiristan. Tu çima ji me ra melekî alim nabînî?

Li ser van gotinên softiyên, Çawîş Axa li trombêla xwe sîyar bû, çû Qonyayê. Rast çû karxana nasekî xwe, jê ra got:

– Hecî Cebbar! Melê me mehek berê çû rehmetê. Em bê îmam man. Ez dizanim têkilîyên te bi terîqatan ra heye. Ez bawer im nuha tu gelek aliman nas dikî. Gelo tu nika jî ji me ra melekî xwendî û zana û alim bibînî?

– Daxwaza te li ser serê min, ser çavên min. Tu çend roj îzin bide birayê xwe, ez ê ji te ra alimekî mezin bibînim, tu qet meraq neke.

– Baş e. Sê roj paşê mehkema min heye. Heta sê rojan îmamê me hazir bike.

Çawîş Axa mizginî da softiyên ku sê roj paşê ji wan ra alimekî bi nav û deng bîne. Şahîyek mezin kete nav oldarên kurdan.

Sê roj paşê Çawîş Axa çû Qonyê. Piştê mehkemê rast çû karxana Hecî Cebbar. Mirovekî qemer, rûken li cem wî rûniştibû. Hecî Cebbar ew nîşanê Çawîş Axa kir û jê ra got:

– Bira can, ev mirovê muhterem, xelqê Mêrdînê ye. Eslê xwe ereb e. Di gelek medresan da perwerde bûye. Alimek naskirî ye. Ji vî camêrî ra dibêjin Seyda Evdîlfetah. Ew zimanê erebî, farisî, tirkî û kurdî dizane.

Çawîş Axa bi dilxweşî û dilşahî li nav çavên wî nihêrî û jê ra bi kurdi got:

– Seydayê delal, tu li ser seran, li ser çavan hatî. Ger cenabê te were ji me ra îmamtiyê bike, em ê gelek kêfxweş bin.

Seyda Evdîlfetah jê ra got:

– Çawîş Axa! Hecî Cebar li ser cenabê te û li ser kurdên me yên Anatolîyê gelek agahdarî dan min. Ez gelek bextewar bûm. Ez teklîfa cenabê te bi dil û can qebûl dikim.

Çawîş Axa got:

– Gelo ez kingê werim te bibim?

Şuna Seyda Evdîlfetah, Hecî Cebar bersîv da got:

– Heyran! Tu ê çima carek dinê werî? Hema nuha Seyda hilde û bi xwe ra bibe.

Çawîş Axa zivirî ji Seyda pirsî:

– Seydayê delal, tu ji gotina Hecî Cebar ra çi dibêjî?

– Çima nebe? Em dikarin îro bi hev ra herin. Lê divê ez ji otêlê kel û melên xwe hildim.

Hecî Cebar got:

– Seyda, tu rabe bi şoforê Çawîş

Axa ra here otêlê. Kel û melên xwe hilde û were vira. Paşê bi hev ra bi rê kevin û herin.

Gava Seyda ji cem wan derket û çû. Hecî Cebar zivirî, ji Çawîş Axa ra got:

– Bira can! Çawa min ji te ra got, ev alimekî gelek navdar e, alimekî mezin e. Divê tu malek rind û meaşek bilind bîdî wî.

Çawîş Axa got:

– Hecî Cebar, tu qet meraq neke. Çi ji destên min tê, ez ê bikim.

Seyda Evdîlfetah û Çawîş Axa, saetek paşê ber bi Încovê bi rê ketin. Milet bi kelecaneke mezin hêviya axê sekinî bû. Çawa toz û dûmana trombêlê ji dûr va hat dîtîn, galegaleke ket nav milet. Herkes derket ser rê û benda trombêlê sekinîn.

Trombêla axê hat li ber wan sekinî. Berê Çawîş Axa ji trombêlê peya bû. Paşê mirovek qemer, rûken, 30–35 salî peya bû. Li cimaetê nihêrî û bi dengê dawudî ji wan ra got:

– Eselamin eleykum. Rehmetullahu berekatuhu...

Herkesî selama wî wergirt. Çûn destê îmam maç kirin. Hal û xatirên hev pirsîn. Bi hev ra çûn di qonaxa axê da runiştin. Çawîş Axa, Seyda Evdîlfetah nîşanê gundîyan kir û ji wan ra got:

– Gundîno! Min ji we ra alimekî

bi nav û deng anîye. Seydayê me, xelqê Mêrdînê ye. Eslê xwe ereb e. Wek bilbil Quranê dixwîne. Him erebî, him jî kurdî dizane.

Ser vê gotinê galegalek ket nav cimaetê. Milet dev ji tirkîyê berda û dest pê kirin bi hev ra bi kurdî peyivîn. Hinek kalemêr çûn seyda ramûsan. Şîva xwe li mala Çawîş Axê xwarin. Paşê bi hev ra rabûn çûn mizgeftê nimêj kirin.

Birazîyekî Çawîş Axa hebû. Terkî selad bê nimêj bû. Ne rojî digirt, ne jî nimêj dikir. Ew têrê nedikir, di ser da jî meyxwur bû. Jê ra digotin Samîyê Sor, Samîyê komunîst.

Samî di kuçe û kolanan da, car caran rastê îmamê nû dihat. Îmam, daim bi dilgermî li Samî dinhêrî. Bi dengêkî dilovanî silav dida Samî. Ev rewş, bala Samî dikşand. Helwesta îmam di mêjîyê xwe da dinirxand, lê ne digihîste tu encamî.

Samî di serê xwe da digot:

– Ez yeqîn bawer im ku gelek kes nuha ji îmam ra gotine, “Eman Seyda! Bi Samîyê Sor ra têkilîyê daneyne. Ew mirovekî şerabxwur e, Xwedê nas nake, bê dîn û bê îman e. Komunîst e.” Li ser van gotinan çawa dibe ku îmam her daîm silavê dide min, bi dilgermî hal û xatirê min dipirse?

Sofiyên Încovê ketibûn rêzê. Her roj yekî Seyda Evdilfetah gazî xwari-

na êvarê dikir. Samî, di mêjîyê xwe da got, “Ê baş ew e ku ez jî rojekê îmam dawetê mala xwe bikim. Hela ez tesele bikim ka rewş û nîyeta melayê me çi ye, çi nîne.”

Rojek li ser rîya mizgeftê rastê hev hatin. Silav dane hev. Samî bi dengêkî nizm ji îmam ra got:

– Seydayê ezîz, tu her şev dibî mêvanê malekê. Rojekê jî bibî mêvanê min, nabe?

– Heyran te kingê gazî min kir ku ez nehatime mala te?

– Wele heqê te heye. Tu sibe êvarê mêvanê min î.

– Sibê nabe, lê dusibe dibe.

– Baş e, ez dusibe li benda cenabê te me.

– Ser seran, ser çavan.

Du roj paşê Seyda Evdilfetah çû mala Samîyê Sor, bû mêvanê wî. Berê şîvê qasekî bi hev ra sohbet kirin. Paşê li dor sifrê li pêşberê hev rûniştin. Samî li nav çavên Evdilfetah nihêrî û bi dengêk nizm jê ra got:

– Seydayê ezîz! Qusûra min mêze neke. Ez her şev bi xwarinê ra çend qedeh mey vedixwim. Ger venexwim, hetanê berbanga sibê xew nakeve çavên min. Mey ji bo min wek derman e. Divê tu min biborînî û destûrî bidî min.

Seyda Evdilfetah, li nav çavên Samîyê Sor nihêrî û got:

– Xêr û gunê li ustîyê te ye, birê min. Çawa dixwazî usa bike. Ji bo min problem nîn e.

Samî çû devê sanduqa taybetî ve- kir. Şûşek şerab û du pîyale anî danî ser sifrê. Her du pîyal bi şeraba sor tijî kir. Yekî ji xwe ra hilda, yê dinê danî ber seyda. Samî di bin çavan da, li seyda temaşê dikir. Dit ku seyda ne bi hêrs e û ne jî aciz e. Kêfa Samî hat. Hema pîyala xwe bilind kir û got:

– Seydayê ezîz! Tu li ser seran, ser çavan ra hatî mala min. Hatina cenabê te, ji bo min û malbata min şerefek mezin e. Ez qedeha xwe ji bo dost û hevaltîya me bilind dikim.

Ser gotina Samî, Seyda jî pîyala xwe rakir û got:

– Ez jî pîyala xwe ji bo biratîya me bilind dikim.

Ew şev, îmam û Samî bi hev ra li ser gelek tiştan dûr û dirêj sohbet kirin. Di wê demê da du şûşê jî şerabê xilas kirin.

Çend roj paşê Samî carek dinê gazî Seyda kir. Vêca şûşek araq vexwarin. Di orta sohbetê da Samî ji seyda pîrsî:

– Ez benî, tu meyxwurekî gor dilê min î. Hela bêje min, ka ev meletîya te ji kuderê tê?

Evdilfetah ji qedeha xwe firtêk araq vexwar, zivirî ji Samî ra got:

– Samî beg! Min li Mêrdînê

dikandarî dikir. Hal û wextê min gelek xweş bû. Li pîyasa Entabê, Enqerê, Îzmîrê û Îstenbolê her kes min nas dikir. Di wan metropolan da çiqas bar, pavyon, qumarxane û meyxane hebûn, ez digerîyam. Di wê rêyê da min gelek pere xerc kirin. Hebûna min wek berfa buharê helîya. Min îflas kir. Haciz danîne ser mal û milkên min. Ez di pîyasê da, rezîl û ruswa bûm. Mecbûr mam, ji welat revîyam. Li gelek cîyan geriyam, lê min ji xwe ra tu kar nedît. Di dawîyê da ez hatim Qonyê. Di xanekê da cî û war bûm. Li kuçe û kolanên Qonyê digerîyam, da ku ji xwe ra karekî bibînim. Di wê demê da min çend pêxasên Qonyê nas kirin. Yekî aqil da min, got:

– Li der û dorên Qonyê gelek kurd dijîn. Piranîya wan him oldar in û him jî dewlemend in. Biborîne ev gotina wan e, digotin him jî gelek exmeq in. Madem tu erebî, farisî, tirkî û kurdî jî dizanî, ger tu di nav wan kurdan da melatîyekê bi dest bixî, tê wek şah û padişahan bijî.

Yekî ji wan pêxasan ez birim, bi Hecî Cebar ra dam nasîn. Min derdên xwe jê ra got. Tam di wê demê da Çawîş Axa, ji Hecî Cebar ra gotiye, “Melê me mirîye, gelo tu dikarî ji me ra melekî bibîni.” Aha bi vî celebî em bi Çawîş Axa ra rastê hev hatin

û ez bûme melê we. Çîroka meletîya min bi kurtî wuha ye.

Bû tirqetirqa Samî, kenîya. Paşê pîyala xwe hilda, got:

– Wey tu li ser serê min, ser çavên min ra hatî meleyê delal. Vîra mala te ye. Kingê dixwazî keremke were mala xwe.

Seyda û Samî, gelek şevan li ser sifra meyê rûdiniştin. Piyalên xwe li hev dixistin, dibû şingînîya pîyalan. Li ser rewşa welêt, li ser Kurdistanê, li ser heq û huqûqên kurd û ereban sohbet dikirin. Dewleta tirk rexne dikirin, ji bo azadî û serfirazîya millet, projên curbecur amade dikirin.

Munasebeta Seyda Evdilfetah û Samîyê Sor, bala millet dikişand. Hinek sofîyan nerazîbûna xwe eşkere dikirin. Rojekê çend soft çûne cem mele û jê ra gotin:

– Seyda! Di destpêkê da me ji cenabê te ra gotibû ku birazîyê Çawîş Axa meyxwur e, Xwedê nas nake, bê dîn û bê îman e. Tu çima diçî mala wî komunîstî? Divê cenabê te ne selamê bide wî, ne jî pê ra sohbetê bike.

Seyda şaşîka xwe serast kir, bi jêsteke filozofî serê xwe bilind kir û bi dengêkî nermoke got:

– Gelî sofîyan! Me hemûyan Rebbil Alemîn xuliqandîye. Tu car jî bîr nekin, di nava her îsanî da rehma Xwede heye, tîrsa Xwedê heye. Di

nav dilê Samî Begê da jî rehm û tîrsa Xwedê heye. Divê îsanên oldar li merivên wuha ra alîkar bin. Dest bavêjin ku merivên meyxwur ji tarîyê derxin bikşînin nav ronahîyê. Lê hûn çî dikin? Hûn wî didefînin, ji xwe dûr dixînin. Vêca kî ê wî bîne îmanê? Hele piçek sebir bikin, ez ê wî bînime ser rêya rast. Ew jî wek me ê rojîyê bigre, nimêjê bike. Hûn qet meraq nekin, ez ê wî bînime îmanê.

Çend roj paşê Seyda û Samî, dîsa li ser sifra şerabê rûniştî bûn. Du şûşe şerab vala kiribûn. Sermest bûbûn. Seyda ji Samî ra got:

– Bira can! Ez dixwazim ji te tiştêkî bipirsim.

– Keremke, bipirse.

– Tu ji hevaltîya min razî yî an na?

– Ev çî gilî ye Fetah can. Bi rastî ez ji hevaltîya te gelek razî me.

– Vêca daxwazek min ji te heye.

– Keremke, bêje.

– Ev hevaltîya me, bala sofîyan dikşîne. Sofîyên gund, guhên xwe fit kirine, me teqîp dikin. Ez ditirsim rojekê bavêjin ser mala te. Me li ser sifra şerabê bibînin. Me rezîl û ruswa bikin.

– Ê pêşnîyara te çî ye?

– Ez dibêjim tu roja îne were mizgeftê, nimêj bike.

Bu tirqînîya Samî, kenîya û got:

– Ez, mizgeft û nimêj? Kuro Fet-

tah tu dîn bûyî? Her hal te hişê xwe wunda kirîye. Tu çi dibêjî, hay ji xwe nînî?

– Na bira can, ez hay ji xwe heme. Gava tu werî mizgeftê, millet wê çi bi-fikire û çi bêje?

– Milletê wê berde min, ji mizgeftê derxîne.

– Na, wusa nakin.

– Lê wê çi bikin?

– Wê bêjin helal be ji Seyda Evdîlfehah ra. Ladînekî wekî Samîyê Sor anî ser rîya Xwedê. Êdî tu kes li ser hevaltîya me nakeve şikê. Vêca em dikarin bi dilşahî, rehetî û bextewarî meya xwe vexwin. Kêfa xwe binêrin.

Samî piçek fikirî, got:

– Li min binêre Feto, ez mirovekî çil salî me. Heta îro min gav neavêtîye mala Xwedê. Min tu car serê xwe dananîye ser sicdê. Qusûrê nenêre, ez nikarim daxwaza te binim cî.

– Tu jî qusûra min nenêre, êdî ez jî nikarim werim mala te.

Samî û mele heftayek hevdu nedîtî. Herdu alîyan jî bîra hev kiribûn. Dixwestin wek berê werin cem hev. Sohbet bikin, meyê vexwin.

Roja îne bû. Mele sela dida. Gundî ber bi mizgeftê dimeşîyan. Kî diçû nav mizgeftê, bi awirên çavan û bi destan îşaret didane hev. Mirovê ku di safê pêşîn da cî girtibû, nîşanê hev dikirin. Herkes bi rastî gelek şaş

û metel mabû. Milletê nimêja nafîle xilas kiribû, benda mele sekinibû.

Seyda Evdîlfehah hêdî hêdî ber bi mînberê meşîya. Gava hate pêşîya cimaetê, dît ku Samîyê Sor jî ketîye safê. Hema çû destê wî hilda nav destê xwe, bi dilgermî got:

– Samî Beg! Tu bi xêr û silamet hatî.

Samî jî bi dilxweşî bersîv da, got:

– Tev xêrê bî seyda. Xwedayê dilovan û mîhrîban ji te razî be.

Piştê nimêja îne, Seyda û Samî bi hev ra ji mizgeftê derketin derva. Milet Samîyê komunîst pîroz dikir. Ji seyda ra jî çavên xwe diqirpandin, razîbûna xwe dîyar dikirin.

Nimêjkirîna Samî di nav nehîyê da wek bombekî kimyewî teqîya. Bi rojan li ser vê bûyerê hat axaftin, şirovên cuda cuda dikirin. Hinekan digotin:

– Helal be ji Seyda Evdîlfehah ra. Heylo Samîyê komunîst jî anî ser rêya rast. Ew kire bisilmanekî xas.

Hinekan digotin:

– Seyda Evdîlfehah welîyê Xwedê ye. Saya kerameta wî, Samî bû bisilman. Dev ji meyvexwarîne berda. Kete nav refê bisilmanan.

Hinekan digotin:

– Heyran, tiştê wusa dibe? Wellehî di vî şixulî da fêlbazîyek heye.

Hinakan jî digotin:

– Ev elamata qiyametê ye.

Li ser propagandayên softiyên Încovê, kerametê Seyda Evdîlfetah, her diçû zêde dibû. Nav û dengê wî, şan û şohreta wî, di hawîrdorê Qonyayê da her diçû belav dibû, xurt dibû.

Ji Qûluyê, Kirşehîrê, Yunaqê, Polatliyê, Balayê, Qerecdaxê, Haymanê û Qonyayê, qefle qefle mirov dihatin zîyareta Seyda Evdîlfetah. Hinekan mirîşkek, berxek an jî karek, an jî elokek dîyarî bi xwe ra dianîn. Mirovên dewlemend jî pere an zêre dîyarî dikirin.

Pir wext derbas nebû, serok û rêberên partî û komelên van bajaran jî hatin zîyareta seyda. Dû wan ra lîstikvanên sporê, esnaf, nivîskar, şanoger, hunermend û siyasetvan ketin rêzê.

Di nava çend mehan da li baxça seyda ji bo berx, kar, mirîşk û elokên cî nemabû. Sandoqa Seyda ya taybetî, tijî pere û zêre bûbû.

Dîsa êvarekê seyda û Samî li ser sifra şerabê rûniştibûn. Seyda ji Samî ra got:

– Bira can bereketa Xwedê zêde be, di hewşa min da êdî cî nema ku heywan bi rehetî bigerin. Ez ê ewqas heywanan çî bikim, çawa xwedî bikim?

Samî piçekî fikirî, got:

– De kerametê xwe nîşan bide Seydayê ezîz. Bixwîne û pif bike, bile mirîşk û elok bibin zêre û zîv, bikevin nav sandoqa te.

Evdîlfetah kanîya, got:

– Bira can, dev ji henekan berde, ji derdê min ra çareyekê bibîne.

Samî destê xwe danî ser çonga Evdîlfetah, got:

– Tu qet meraq neke, ez ê di nav hefteyekê da, ji derdê te ra çareyêke radîkal bibînim.

– Çareyek çawa?

– Di Qonyê da hevalek min yê celeb heye. Em ê heywanan teslimê wî bikin. Bila bifroşe û perê me bide me.

– Tu çawa îtmadê hevalê xwe dikî ku me nexapîne?

– Li min binêre Feto, ez dibêjim hevalê min e. Yanê mirovekî meyxwure. Mirovên meyxwure, ne hecî, ne xoce û ne jî mele ne ku qûlên Xwedê bixapînin û wana bişêlînin.

– Kuro Samî, ez dinêrim tu kevir davêjî min ha!...

– Na, bira can, na. Te kingê qûlên Xwedê xapandîye? Gundîyên me yên exmeq tene cem te, dibêjin, „Me bixapîne.“ Tu jî dixapîni, mesele ev e.

Du roj paşê hevalê Samî hat, heywanên seyda gişk kom kir û bire Qonyê. Samî ji seyda ra got:

– Em ê sibê bi hev ra herin Qonyê. Îro ji cimaetê ra bêje, „Ez ê sibê herim

Qonyê. Li ser hinek meselên şerîtetê bi miftî ra mişêwre bikim. Xeynê vê meselê, ji te ra jî surprîzek min heye. Ez wusa texmîn dikim ku li ser surprîza min, tu ê gelek kêxweş bibî.

Sibetirê seyda û Samî çûne Qonyê. Rasterast çûne dikana celep. Samî ew bi hev da nasandin û got:

– Îsmâil can! Ev zilam, melê gundê me ye. Seyda, ev jî hevalê min ye qedîm Îsmâil e.

Samî paşê çavên xwe ji Îsmâil ra qirpand û got:

– Seyda Evdîlfetah ne xerîb e, ji terîqeta me ye.

Îsmâil destê Evdîlfetah hilda nav destê xwe, givaşt û jê ra got:

– Wey tu li ser serê min, ser çavên min ra hatî.

Paşê ji kasa xwe zerfêk derxist da Evdîlfetah, got:

– Seydayê delal, ev perê heywanên te ye. Madem terîqeta me yek e, ez ji cenabê te komîsyonê nastînim. Hûn îro mêvanên min in. Qederê saetekê paşê em ê bi hev ra herin zikê xwe têt bikin. Hinek şerbet vexwin û piçek jî sefa bikin.

Samî zivirî ji seyda ra got:

– Madem saetek zemanê me heye, were em ji xwe ra hinekî bigerin.

Samî û Seyda derketin derva. Seyda got:

– Samî Beg, ez ê van paran çima bi

xwe ra bigerînim? Dibe ku ez wunda bikim. Ê baş ew e ku vana di banqekê da muhafaza bikim.

Samî got:

– Wellehî tu rast dibêjî.

Perên seyda teslimê banqê kirin û zivirîn hatin dikana Îsmâil. Saetekê paşê, li trombêla Îsmâil sîyar bûn, çûne Baxça Meramê. Li ber devê gazînoyekê sekinîn. Çend garson ber bi wan banzdan çûn û pêşwazî dane mêvanan. Îsmâil ji yekî pirsî, got:

– Kuro Şemo, oda me hazir e an na?

– Belê ez xulam, min her tişt gor daxwaza cenabê te hazir kirîye.

Îsmâil, seyda û Samî çûne di odayek taybet da rûniştin. Di orta odê da sîferek dewlemend hatibû amedekirinê. Li ser masê, mezeyên cur bi cur hatibûn rêzkirin. Di orta sîfrê da şûşek araq hatibû danîn.

Mêvan li dor sîfrê rûniştin. Şef-garson pîyalên mêvanan tijî araq kir. Bûz avête nav araq û avên wan. Paşê zivirî ji Îsmâil ra got:

– Kek Îsmâil, ez kingê kebabên we amade bikim?

– Tu çima disekinî, dest bi hazirîyê bike.

Garson ber bi aşxanê meşîya. Deh deqîqe şûnda di nav sinîyekê da xwarinên germ anîn. Îsmâil pîyala xwe bilind kir û got:

– Ez pîyala xwe, ji bo şerefa mêvan û hevalê xwe yê ezîz radikim.

Bi hev ra xwarin û vexwarin. Qe-dera nîv saet paşê Îsmâil gazî şefgarson kir got:

– Keçik hazir in?

– Belê hazir in!

– Çima disekinî, zû ewana bine cem me.

Çend deqîqe şunda şefgarson sinîyek qelakirî yê mezin anî danî pêşîya mêvanan. Paşê du reqase û sazband hatin huzûra mêvanan. Sazbandan lêxistin, reqase di nav sinîya qelakirî da reqîşîn. Her du reqase pîyal hildidan, bi destên xwe araq didane devên mêvanan. Car caran, ew hembêz dikirin û radimûsan. Yek hat li ber Seyda Evdîlfetah leyîst. Seyda ji berîka xwe pere derxist, kire nav çiçikên keçikê û çiçikên wê givaşt.

Îsmâil devê xwe dirêjê guhê seyda kir û jê ra got:

– Seyda tiştên wusa neke.

– Çima, ev keçik o....

Îsmâil nehişt ku seyda gotina xwe temam bike. Jê ra got:

– Seydayê ezîz! Ev keçik reqase ne, ne fahişe ne. Gor torevanîya welatê me, ew dikarin meyê pêşkêşî mêvanan bikin. Dikarin mêvanan hembez bikin û ramûsin. Lê, mêvan tu car dest navêjine wana. Te fêm kir an na?

Seyda fedî kir û ji Îsmâil ra got.

– Biborîne, min nedizanî ku li cem we edet wuha ye. Me di pavyonan da...

Îsmâil dîsa gotina seyda birî, got:

– Vira ne pavyon e. Ji vî ra dibêjin, “Oturak alemî.” Te got erê?

– Belê min nuha baş fêm kir.

Çar saet paşê ji gazînoyê derketin derva. Seyda destê Îsmâil girt, got:

– Bira can, Xwedê ji te razî be. Saya serê te, jenga guh û çavên min paqij bûn. Min ji zûva bêrîya van tiştan kiribû. Mala te ava, umrê te dirêj be.

Îsmâil got:

– Seydayê delal! Min gelek ji te hez kir. Tu kingê dixwazî keremke were, bibe mêvanê min.

Seyda got:

– Ez ji we rica dikim. Ji min ra nebêjin seyda. Navê min Evdîlfetah e. Hûn dikarin bêjin Fetah. Na welle hema ji min ra bêjin Feto, hîn baş e. Zaten Samî ji min ra wusa dibêje.

Bû tirqetirqa Samî û Îsmâil, kenîyan. Seyda gotina xwe wuha domand:

– Tiştê ku Xwedê dizane, çima ji qûlan veşêrim? Ger jin nebin, tu tama jîyanê tuneye. Xwedê kêmasîya wan nede. Yeka rindik jî nesibê me bike.

Samî û Îsmâil bi Seyda kenîyan.

Paşê xatir ji hev xwestin. Îsmâil çû mala xwe. Seyda û Samî jî zivirîn çûne Încovê.

Li ser kerameta Seyda Evdilfetah, gelek tişt dihatin gotin. Xasma di nav kurdên Yunaq, Bala, Qûlû, Qerejdax, Polatli, Haymana û Kirşehirê da seyda wek ewlîyayekî dihate nasîn. Sibê hetanî êvarê pesnê seyda didan.

Hinekan digotin:

– Gava seyda li yekî dinhêre, di wê deqîqê da dibêje tu filankes î, ji filan derê yî û kurê filankesê yî.

Hinekan digotin:

– Bi dehan kor, topal, seqet tên, bi saxlemî dizvirin malên xwe.

Ciwanekî digot:

– Kaptanê Qonyasporê çûbû zîyareta Seyda Evdilfetah. Sibetirê Qonyaspor du gol avête Bêşiktaşê.

Yekî digot:

– Di berbanga sibê da ez derketibûm derva. Min bala xwe dayê, seyda li ser xênî rûniştîye Quranê dixwîne. Min bi huşû ew temaşe dikir. Min dît nişkê va bû kevokek sipî û got “Piiiiir” firîya çû, di nav ezmanan da wunda bû.

Yekî dinê digot:

– Helbet difire. Di her rojên inê da, berê diçe Mekkê û Medîne tewaf dike. Paşê tê di mizgefta Încovê da îmamtiyê dike.

Kurdên Anatolyê sibê hetanî

êvarê li ser seyda tiştên wuha digotin. Seyda û Samî jî her êvar li ser sifra araqê rûdiniştin. Car caran jî diçûn Qonyê, dibûne mêvanên Îsmailê celeb.

Rojekê piştê nimêja eşayê, dîsa li ser sifrê rûniştibûn. Ketibûn nav sohbetek şirîn. Di wê demê da du şûşe araş xilas kiribûn. Herdu jî serxos bûbûn. Dengê azana êvarê hate guhên wan. Seyda bi telaş ji Samî ra got:

– Bira, qusûrê nenêre. Milet nuha li benda min e. Divê ez herim.

Seyda çawa rabû ser pîyan, got girm, kete erdê. Hinekî sekinî, bîna xwe stand. Paşê çong da erdê. Bi zor û zehmet rabû ser pîyan. Çend gav avêtin û dîsa kete erdê. Samî jê ra got:

– Kuro Feto! Tu nikarî wuha herî mizgeftê. Were li cîyê xwe rûne. Bila gundî îro jî nimêjê nekin. Ma qîyamet radibe? Ma Xwedê wê ji sofiyên Încovê bixeyîde?

Lê seyda li wî guhdarî nekir. Rabû ser pîyan. Li vî alî û wî aliyî dihejiya. Lê dîsa jî derkete derva, çû mizgeftê. Milet benda seyda sekinibû. Seyda çû li pêşîya cimaetê li cîyê xwe sekinî. Her du destên xwe danî ser guhên xwe. Nîyet kir û çû rukûyê. Xwe negirt deverû kete erdê. Êdî nekarî rabe. Cimaet li benda seyda bû ku serên xwe ji sicdê rakin. Lê ji seyda tu deng

dernediket.

Nihêrîn seyda deverû ketiye erdê, nikare rabe. Galegalek ket nav cimaetê. Yekî bi qîreqîr got:

– Yeqîn qîrîza dil e. Zû seyda li ser piştê dirêj kin.

Çend kes çûn Seyda li ser piştê zivirandin. Di vê demê da seyda vereşîya. Bîhnek pîs ji devê seyda dihat. Ciwanekî got:

– Kuro ev bîhna araqê ye. Seyda serxoş e.

Sofiyekî şeqamek li devê wî da, got:

– Kuro tulê kûçika! Tu çawa ji

ewlîyayê Xwedê ra dibêjî serxoş e?

Lê belê her tişt li ber çavan bû. Sedema ketina seyda, qîrîza dil nebû. Bêhna araqê li nav mizgeftê belav bûbû. Seyda nedikarî rabe ser pîyan. Dikire bilebil, lê kesî nedizanî çi dibêje.

Êdî cimaetê fêm kiribû ku seyda mey vexwarîye û serxoş e. Cimeat seyda avêt ser traktorekê, birin avêtin ser asfalta Qonyê.

Lê dîsa jî di nav kurdên Anatolîyê da, gelek salan li ser ewliyatîya Seyda Evdîlfettah gelek tişt dihate gotin.

*Ev parçenivîsa li ser kurdên Anatolîyê û Încovê ji kitêba birêz
Yılmaz Çamlıbel ya bi navê **Tewlo** hatiye wergirtin.
Bîrnebûn*

AGAHDARYEKE GIRÎNG

Em dixwazin di her hejmareke xwe de, ji cil û bergên kurdên Anatoliya Navîn wêneyekî kevn di **Bîrnebûnê** de biweşînin. Bi vî awayî em ê hem bi tevgirêdana kurdên Anatoliya Navîn bizanin, hem jî em ê hay jê hebin ku kincên wan ên berê bi çi awayî ne.

Bi rîca û bi kêfxweşî em bi hemû kurdên Anatoliya Navîn didin zanîn ku: wêneyên kesên ji malbatê (jin-mêr), bi kinc û tevgirêdanên kurmançiyê li ba we hebin, ji kerema xwe ji me re kopiyekê bi rê bikin. Bi vê yekê em ê bi dewlenediya tevgirêdana xwe bizanin û em ê wan kesan careke din bi bîr bînin.

Redaksiyon

Perdeya xeyalên tazî

rojan
xwe ji min vedişartin
şevan
xwe bi min dinimandin
hêrsa ewrên tarî radibû
asîman
di birîna kezeba xwe de
diqelişî
çirûskên stêrkan vedimirîn
heyv
di kîn û nefreta xwe de
ji nişka ve com dibû
hawîrdor
di toz û dûmaneke reş de
hatibû rapêçandin
çiya
di raperîna xwe de
diqêrîn
barana xemkêş
di hinavên min de melûl melûl
dixuşî
min
perdeya pencera jiyana biêş
li ser xwe digirt
hevîrê biranînên şîrîn
tirş dibû
tabloyên dîwarên odê
di bêkesiya xwe de
bi îskeîsk digirîn
asoyê tenêtiya wêran
diqermiçî
bêçaretî û kovanên xwe
mîna şereba sor

bi qurtequrt vedixwim
ji şaxên dilê xapînok
pelên serxweş
diweşin
xew di tirsarê rondikên janê de
difetisî
serê min
mîna şervanê çol û pesaran
tim di nav bela de ye
şevşevokên dirinde
mêjiyê xeyalên aram
dikuncirînin
di albûma demsalên derewîn de
wêneyekî rengvimirî me
rûyê giyanê min
bi kul û kederan
hatiyê boyaxkirin
bi tevna lezeta pêşerojê
şadiya salên têkçûyî
dihûnim
li koretariya xewle
qêrîna bêdengiyê me
li şikeftên tenha
bi kurtepişteke nependî
deng vedidim
di aloziya êş û nalînên xwe de
kamil dibim
kêla gora xwe ya derbeder
li ser piştê xwe
digerînim
bi lorîna strana dişewat
bedena xwe yê tazî
dinixumînim

Xizan Şilan

2010-06-02 / Stockholm

Şopên dema xatirxwaztinekê

Nuh Ateş

– I –

Rojek mabû ku Simo vi rê keve û here xerîbiye. Li gorê şîret û edetên hîngê, ew sewa xatirxwaztinê çûbû malên mermalî, cîran û hevalan xwe. Bi xwe da ketibû, te ye bigota, ew î ku ji ebediyê ra Beraniyê, gundê bav û kalan terk bikê. Carcaran, wexta ku wî çûyîna xerîbiyê di serî xwe ra derbas dikir û ji ber betaliyê lome û lêdan dibihîstin, ji xwe bi xwe ra digot, „ez ê herim û venagerim!“ Wî tedariyên xwe yên rewîtiya berve Elmanyayê kiribûn.

Wê rojê, ew pir bi dîqet li der û dora xwe dinihêrî. Çavên xwe yên gir û bi niherînên melûl li ser her tiştî digerandin, mîna ku bixwaze resmên wan li ser bîra xwe qeyit bike. Danê êvarê, ew bi tenê li maweyniya xaniyê ku ew bîst salan di ber vê tê da hatibû dunyayê û mezin bûbû rûniştibû. Girangiran çav li her derê maweyniye gerandin. Nihêrînên wî li ser her tiştê ku li maweyniyê bi ber çavên wî diket dadinişin û pêçekê li wê dibûn mîvan. Te digot, ew î dixwazê ku wana rind di çavên xwe ra kê, sewa ku ji bîr neke. Nihêrînên wî mîna yê bazirganekî ku mêl bi çavan kifş dike bûn. Bi vî awayî, wî tiştên

di maweyniyê da yek bi yek li bîra xwe mahr dikir: Meşrev, gumgum û helkeyên ava vexwarinê yên baqirî û li ser maseya çarkoşeyî di quncê maweyniyê ye jêr da. Li binî maseyê mîsîn û legan. Veqasî bejnemêrekî berve jor, pewrêzên textinî û bi niçikên hesinî yên kinçardakirinê mîna kemberekê diwarên maweyniyê dixemlandin. Di jur wan ra jî refên textinî û bi çirtik. Qaw û qacaxên (firaqên) qilê û neqîşkirî; siniyên zêd, zerikên xoşavê, çînik, çingil û dewaxên sifrê li ser refên textinî hatibûn rêzkirin. Ewana tenê rojên dewetan û sewa xatirê mîvanên navgiran ji refan dihatin xwarê. Paşê, wî beriyê nihêrînên xwe berve jêr kirin û li ser balîvên bi dîwarên meweyniye hebstartî, mînderên rûniştinê yên rûber xalinî û kulavên li herdê yên bi çîn û motîfên ji çaxên kevn da mayî gerandin. Gava ku dor hate xalîyên dirêj yên li herdê rêxistî nihêrînên wî her ku çû giran bûn. Mîna ku ketibû nav deryakî rengîn, wî xwe li amance ahengî û xweşrengiya xaliyan peçekê ji bîr kir. Serê xwe tozîkê berve jêr xwar va kir û destpê hûrlênihêrîneke pir bi

dîqet kir, te yê bigota, ew î ku hevde û gireyên xaliyan bihejmîrê yan jî li şopa çîn û motifên van xaliyên ku bi desthunerîya jinan çêkirî digere. Bi dehan çîn û motif: Lefêr, jîka sor, jîka reş, xençer, nîk, nîka sîpîk, zik, lepikê sîpîk, hemêlî, şîrikê hemêlî, alsêvik, çirtîk, gol, pênc gol, pitpitik, kawîk, herçîk, gul, binçeng, qilç, firêt..! Çîn û motifên ku tê da sir û nîşanên kulturên kevn veşartine. Desthunerîyeke ku ji hezaran salan vir da ji nivşekî derbase nivşekî din bûye, lê niha, li Beraniyê gihêştîye qonaxa dawestîn û bîrbûnê. Desthunerîyeke ku jin, keçîk û bûkên her malekê pê dizanîn û piçûkî da dihêvîsîn û her sal bikar dianîn. Te yê bigota, çêkirina berhemên vê desthunerîyê li ser jinan hatibû ferzkirin. Jinan dev li vê hunerê derdixistin. Desthunerîyeke ku hûr û mûriyê xwe pir û ji aliyê zimên da jî zengîn: Heriya şûştî û zîwakirî bişikine û bike kûli, kûliyê bike hav, havê birêse bike rîs, rîs bipêçe bike gilok, giloke verişîne bike destî, destî biavê denê û areng bike û paşê ziwa bike û dîsa bike gilok, rîsî gilokê li birekê bipêçe û bibire û bike yan, yanê biavê ser du hevdeyan û her du serîyê wê berê berve jêr xwar ke û paşê ji jêr da di navberê her du hevdeyan ra derbas ke û berve jur derxe û grê de. Zo û fer, yek li pê yekê, bi hazaran grê tîn avêtin. Tê bibejî, bi wan rabirdû û dahatû bi hev va tîn girêdan. Mîna pir desthunerîyên din,

binetara vê desthunerîyê jî jîyana bav û kalên wan ya koçber û nivkoçber bû. Jîyaneke li ser pîya û bi çûyîn û hatinên li gora demsalan. Zivistanê li germîyan û bihar û havînê li zozanên Kurdistanê kon vedigirtin û kerîyên pêz xwedî dikirin. Paşê, ji neçariye aware bûn û berê xwe dana deşta Anatolîyê û ji rêwîtiyekî dirêj û bi meşqet bi şûn da, nêzikî dused salî berê, di çarçiveya sîyaseta dewleta Osmanî ya bicîhkirina eşîrên koçber, li wir bi cih û war bûn. Qasî ku teyê bîra Simo, dayîka wî, Almasa Alê, xwangên wî û bukên malê her sal geh li maweynî û geh li odeya sêr (istêr) û xaniyê tandirê tevn dadirtin, li gorê ihtîyacên malê xalî, ber, baliv, gelt, çal, têr û tûrên pirçêşîd bi zehmetekî giran, sebireke derwişkî, jîrî û jêhatîyeke bê qiyas dihunandin. Edetekê bikêr bû, jinên mermalî û cîran û palî dihatin ser tevnê û alkarî dikirin. Keywaniya malê, Almas di karên desthunerîyên wekî tevn, teşî, dirûn, nanlêxistin û şivkelandinê da pir jêhatî dihate nasîn û pesandin. De tu were, va bûn penc û şeş sal, wekî li pir malan, edi tevn li mala wan jî nedihate dagirtin. Çireya vê desthunerîya kevnar, bi şan û şuhret hatibû kwîrkirin.

Dewraneke nû destpê kiribû. Xwemaliyên gundê eşîra Beraniyê li nava Anatolîyayê edin nedikanînan ku dewara xwe bi xwedîkirina pêz û cotkariyê bikin. Destengiyê destpê

kiribû. Ji koçberiya bav û kalan ya tijî tengî û tahlî ji Kurdistanê berî dused salî şûn da, koçberîyeke nû li ber derî bû. Wekî malbata Simo pir malbatên bi heyî jî pêz, dewar û hespên xwe yek bi yek ji dest derdixistin, difroştin. Berê rizqê wan li ber lingên wan bû. Ew ê ji keriyên pêz û cotkariya bi gihan bûn û kar û şixula wan li dor û paş gund, li ber deriyên wan bûn. Wan derd û tahlîyên xwe nas dikirin. Lê niha ew ketibûn rêyên nenas û li xerîbiye, li ber deriyên xelkê li rizqe xwe digeriyan. Tirs û tahlîyên dewarê ketibûn dilên wan. Derbider bûn, gundê xwe terk dikirin û diçûn bajarên mezin, Qonya, Enqere û welatên Ewropayê. Tengî û tahlîyên ku wan pê nedizanîn li benda wan bûn. Di seri da, yên ku diçûn xerîbiyê gîştik mêr bûn. Ji dê û bavan û ji jin û zarokan veqetîn li wan pir bi qahir dihat. Ji ber vê jî ew ê bi çûyîna xerîbiye di dudiliyê da bûn. Ji yên pêşî ku çûbûn Elmanyayê yek jî birayê Simo, Hesen bû. Di seri da, pir kes ên pir ji yên kevneperest û dîndar li dij derdiketin û digotin „neherin nav gawiran, nan û pereyên wan heram in!“ Henan jî digot, „yek vi yekî ra bibê, gawir, emeli pê nawe, ew ê bê wîjdan in û ew ê we bi sawûn kin!“ Van gotinên sist û pist hatin terikandin, wexta ku qefleya pêşî çû Elmanyayê û bi pere û udên bi qiymet vegeyriyan gund. Birayê Simo yê mezin, Hesen wexta ku cara pêşî

hatibî izinê, vi xwe ra ji mermalîyan ra udin anîbûn: Seko, îşligê naylonî, şalê qedîfe... Şalên qedîfe û îşligê naylonî yê bi sikûr hîngê li rewacê bûn. Hesen ji pismamê xwe, Hopoyê şorxwaş ra jî şalekî qedîfe anîbû. Wexta ku xelkê berve Hopo qala kumaş û qelîteya şalê qedîfe dikir, wî digot, „qet qale nekin, pir germ e, ba û serma qet tê kar nakin, ku ew min dibînin, xwe badidin û rêê di çola han ra diherin!“ Ev gotina wî li nav gund zû belav bû, bû pêkenî. Dora çûyîna Elmanyayê hatibû Simo jî. Wî ê xwe li birayê xwe, Hesen bigirta û biçûya Elmanyayê. Hesen wesandibû ku Simo were Elmanyayê û ew ê destî xwe bi ser ra bigre û alkarîya wî bike.

Simo ji maweyniyê rabû û kete odayê sêr (istêr). Li ber sêr bîstekê dawestî, geh berva jur û geh berve jêr çav lê gerandin. Di odayê sêr da tiştên malbatê yên bedelgiran û cîzê keçik bûkan hatibûn bişûnkirin. Carekê û ducara ew bi ber sêr da çû û hat û pê ra jî destên xwe bi ser ra birin û anîn, mîna ku seriyê zarokekî mist de. Sêr li ser kulingê ya ku qasî nîvmetro bilind bû hatibû helçinîn. Beriyê kulingê bi xeleyeke hatibû nixmandin. Di biniyê kulingê da turê kincan, tûrê heriyê, tûrê bêriyê, gil, sawûn û dezgehen tevn û teşiyê hatibûn bişûnkirin. Li ser kulingê qat bi qat tişt hatibû helçinîn: Li binî hecal, gelt, xeleyên sîpîbelek, kulav, xaliyên kurt û dirêj, têr, ber, heqiv

û çal li ser wan jî nîvînên mîvanan hatibûn helçînin. Hingê, sêr mîna xemla malan û pîvana qelawiyê wan dihate hesibandin. Simo destê xwe yê rastê bi ser lihêfa bi rûberê herîrî ya ku bavpîrê wî yê bazirgan ji sefereke xwe ya pezfirotinê li Stembulê kiribû, bir û anî. Bi nermî û sîsikîya rûberê herîrî rehetiyek li nav bedena wî belav bû. Zaroktiya xwe hate bîrê. Wexta ku ew î piçûk bû û bi xwang û bira û hemsaliyên xwe va zivistanê di hundirê malê da bi veşêrkirinê dilîyîztin, wî tim xwe di bin vê kulingê da veşdişart. Bîhna gilê, sawûn, pirtû, cil û coran bi wî xwaş dihat. Di vê navberê da dayika wî, Almasa Alê sewa ku gila serîşûştinê pewe, kete hundirê odeyê. „Weeey, ez di dorê heta benî gorê, ez qurban, li sêr mêz dikî!“ Wê bi dengêkî kalînî got û pê ra jî dest di stûyê Simo ra birin, ew hembêz kir û berê di çîkiyê heniyê da û di pêy va, bingûhê wî bîhn û paç kir. Vê hembêz û paçkirinê xatîrxwaztin kire bîra wan. Her du jî kelegirî bûn. Lê wan rê nedan hêstiran, niherînen wan xwe ji hev badidan. Almasê cîlê berê xwe berve sêr kir û bi destê rastê xaliyekî kurt, heqîvek, geltek bi lawê xwe nimandin û pê ra jî, sewa ku kelegirîya xwe veşêre, bi şabûneke derew got, „aha vana para Simoyî min in!“ Di pêy va, da ser û got, „ku tu pê hatî ser û dixwazî, heqîvê vi xwe ra peve , ez a vê saetê

wê ji te ra derxim!“ Simo bi serî li rast û çep bakirinê nerazîbûniya xwe nîşan da û ji odeya sêr derket û derbasî maweyniyê bû. Wî pêçekê pa ku hol xewle biwe û dayka wî ji mal derkeve derva. Almas vi pê ket û li meweyniyê gihêşte wî. Wê ji paşilê xwe kinêrkek û moriyeke çava derxistin û bi Simo nimandin û got, „ez a îşev vana bi asterî ceketî te yê nû va bidûrim, wenda meke haaa, ez qurbannn, bi dê û bavê xwe va!“ Paşê çû tozîkek gil helna û derkete derva. Simo di pêy va mêz kir, hetanî ku ew ji derî vi derket. Telebetiya xwe hate bîra wî. Wî Mektewa Navîn û Lîseyaya Bazirganîyê li Qonyayê teva kiribû. Ew bi çend hemgundiyên xwe yê telebe va tevehev di xaniyekî kirêkirî da diman. Dayikên wan bi nowê ji bo çend rojan dihatin ser wan, xizmeta wan dikirin. Wekî hevalên xwe, wî jî ji ber kincên dayka xwe yê kurdewarî, xeftan, şar û kitana wê fedî dikir û nedixwazt ku vi hêla wê keve. Paşê jî poşman dibû, lome li xwe dikirin û xwe neheq didît. Dayika wî ya ku di kar û kirinên xwe da xumal. Dayika wî ya ku mîna çireya çavên xwe li wî û li zarokên xwe yê din mêz dikir, bi gotina hîngê, xwe sewa wan dikûşt û di tengîyan da destên xwe bi ser wan ra digirtin û ew bi nefsmîrî, nefspiçûkî û taybetên dinên rind yê wê çaxê, şîret û mezin dikirin. Yekcaran jî bi hîdet, azar û lîxistinê. Wê pir dixwazt ku Simo bixwîne û

bibe xwedîyê kar û mijûliyên bajarî û bilind.

Ji av û rûyên înkâr û vêqedirikirina nasnameya kurdî Simo carna raste serêşîyan dihat. Dema telebetiyê, wî jî dixwazt ku mîna hevalên xwe yê dine kurd nasnameya xwe ya kurdî veşêre. Lê bi şîya nedikir, qirika wî û awayê dengkirina wî kurdbûna wî dida dest. Lowma ew ji mecbûriyetê pir caran li nasnameya kurdî xwedî derdiket. Wî xwe kurd dinasî û li ber destê dê û bavên xwe yê tirkînezan, mezin bûbû. Li ba tirkan, li nava bajêr û li mektewê nedixwazt ku kurdbûna xwe zêde aşkere midefa bike. Bi hevalên xwe yê kurd va bi kurdî deng dikir. Mîna telebeyên din yê kurd wî jî zêde hay je tarîx, ziman û kultura kurdan newû. Lê bi hewêsa zanîna li ser van mijaran bû. Ji av û rûyên nerindî û neheqîyên li ser vê mijarê carcaran teve mineqeşeyên tûj dibû. Xortekî li ser xwe bû. Mêyldarê fikrên berve çepitîyê bû. Kihêl bû, lê li amance neheqîyê zû sur û tûj dibû. Wî navê Mile Mistefa Barzanî bihîstibû û carna di rojnameyên tirkî da di derheqa wî û berxwedana wî xeberên neçê dixwandin. Navê Barzanî wekî yê qehremanekî ku sewa heq û huquqa kurdan derketiye serê çîyan di serê wî da cîh girtibû.

Simo kesereke kûr kişand û berê xwe da odeya qêtix. Di wê da, qatixê malê di hate bişûnkirin. Wî çav li çalên êrd, bulxur û nîsikan gerandin.

Çal li ber dîwarê rastê yê vê odeyê li ser kulingeke nêzikî herdê hatibûn rêzkerin. Ji çalên êrd ra digotin deng. Ew ê pir giran bûn. Wextê ku li aşê gund ard berdidan wan, ew pîr pît dihatin avandin. Kaşkirina wan ne karê her cihêmerêkî bû. Ew ji aşê gund bi erebeya hespa dikişandin ber malê. Paşê, ji erebeyê diwirandin û li ser pişt merivên pir bi quwet bar dikirin û bi şeklê kaş dikirin hundurê malê. Simo berê xwe berve diwarê hêla çepê kir. Li ser kulinga li vê hêlê kodika tijî nanê sêlê yê ku ji hefte carekê dihata lêxistin û têra dwanzdeh seriyên malê dikir; dê û bav, sê law, sê keç û du bûk û du zarokên wan, hatibû bişûnkirin. Wî kûjê hecalê ya ku bi ser nê da xistibûn berve jor helna û bi ser nê ra mêz kir. Bi sedan nan tê da wû. Zehmetî û şabûniyên çêkirina nanê sêlê yek bi yek li ber çavên wî rêz bûn. Nanê sêlê jî bi destê jinan di hate çêkirin û çêkirina wî danekî diajot. Li xaniyê tandirê, yê ku li kêleka xaniya malê bû, ard dikirin teşteke mezin, av li ser dikirin û sewa meyandinê tozkek hevîrtirş diavêtin nav û bîstekê li hev dixistin û distran, dikirin hevîrê run. Ku hevîrê run gavekê dadiwestî û tîr dibû şûn da, ew bi her du destan careke din bi ser ra diçûn û distran. Du an sê jinan bi hev ra nan lêdixistin: Yekê li ser textî nê bi duxê hevîr vedikir û diavête ser sêlê, yekê hevîr dikire gog li ser

hevkinê ku li ser têxt heldayî rêz dikir, yekê jî ardû; kix, kês, xişik diavête tandirê, pê arê binî sêlê şên dikir. Bi rû da jî, wê nanê ser sêlê werdigerend û ku dipêjî şûn da, heldina û li ser hecalê nêh heldiçinî. Rojê nanlêxistinê Simo û zarokên malê yêh din benda xaniyê tandirê bernedidan. Bîhna nanê teze ya ku vi ser xaniyê tandirê diket û belav dibû, bîza wan diçûye. dilê wan pir diçû kiloran. Ji bo wan roja nanlêxistinê ya kiloran jî bû. Keywaniyên malê pirçeşîd kilor çêdikirin: Kilorên bi penêr, bi hek û bi qwarne û yê nav sêlê ê bi rûn. Simo ji yêh bi qwarne û bi hek pir hez dikir. Wê rojê, kûçik, pisik û mîrişk jî li ber derîyê xaniyê tandirê kom dibûn û sewa ku parîyek nan vi dest xin di dor û paş zarokan ra çerx dibûn û pir bi dîqet, mîna heywanê ku benda neçîrê dipê, çavên xwe ji dev û çavên wan nedibirîn. Di odeya qêtix da, li hêla koda nêh, sandika qatixê şîv û xwarinan; rûn, pêner, çinîgoştê qewirandî, mit, reçel hewû. Rûn û penêr di teneke, kod û kûzan da wû. Berê, rûn û penêr yêh ku bi dest dihatin çêkirin di yarê pêz da diparaztin. Mit dikirin hîz, yarê bizinê. Penêre hûr dikirin qewirme, yarê verûtî. Va penêra ji şîrê bi rûn û germkirî çêdikirin. Ev şîra bi givrikê di hate meyandin. Givrik ji şîrê ku di şîlavê berxa virînî da gilebigile bûyî peyda dikirin. Goştê parçekirî di xwê werdidan û hîşk dikrin û paşê

dikirin sersî, hurê pêz yê pakkirî û bi darde dikrin û zivistanê ew dikirin ber şîvan. Ard jî dikirin yarî pirtik û bi darda dikirin. Li ber diwarê pêşî tûrikê xwê û destarê xwêherdinê bişûn kiribûn Di kûncêkî odeya qêtix da li ser kûlingeke textinî ocaxê gazê û firaqên şîvê û dezgehê çay û qehweyê hebûn. Di qûncêkî din da jî meşka rûnkêyîne bi diwêr da hatibû bi dardakirin û kêrî û dezgehên wê yêh din hatibûn bişûnkirin. Xwemaliyên gundê Beranî ji vî rûnî ra digotin, tort. Li ba wan di ser rûnê kêyî ra xwaştir rûn tune bû. Berê şîv tenê di xaniyê tandirê da dikelandin. Bi derketin û hatina ocaxê gazê edi şîv li xaniyê malê, di odeya qêtix da jî dikelandin. Bi îcadkirin û hatina ocaxê gazê tozîkê qeramê jinan sivik bû.

Anatoliya di çaxên kevn da şûn û warê şaristanîyên bi nav û deng bû. Pir şer û wêranîyên mezin jî li wir qewimibûn. Herçiqas Anatoliya ji berêberê da cîh û warekî kêmbaran be jî, bi deşt û banên xwe yê fereh û bê dar û daristan sewa xwedîkirina pêz pir bi kêr û bi bereket bû. Ma hespên kê herdê Anatoliyê pêkol nekirin û kê li deşt û banîyên wê cografya qedîm kerîyên pêz neçêrandin, serma û germa wê yêh bi tîn nexwarin?! Ejdadên kurdan jî tevê, xelkên çaxên kevn yêh wekî hatî-hîtî, xaldî, horî-mîtanî, med, fars, yonan, romî, kelt-galat,... li

dešta Anatoliyê pez jî xwedî kirine, bi taybetî jî frîgiyan. Tarîxzanê Yonan Herodot dibê, ji alîyê xwedîkirina pez da di ser frîgiyan ra tu kes tune. Fîrîgi bi xalîyên xwe yên rengîn jî meşhur bûn. Bi hezaran salan ji wan bi şûn da, li eynê cîh û warî, Beranî jî tevê, bi dehan eşîrên kurdan eynê kevneşopî bi awayekî rêk û pêk domandin û bi sedan sal, bi sedan kerîyên pez xwedî kirin û bazirganiya ber û berhemên wan kirin. Meriv dikane bibê, ew xelqeya dawî ya vê kevneşopiyê bûn. Bavê Simo, Reşoyê Kulik nedixwazt ku malbata wî dest ji vê kevneşopiya bav û kalan, xwedîkirin û bazirganiya pêz berde. Ne bi dilê wî bû, gava ku malbata wî qerar da û havîna îsal pez ji dest vi derxistin û bêl bi bêl firotin û tenê beranek û panzdeh mî cihîştin, ew pê ragerî, vedilîst, nexwaş bû û kete nav nîvîna. Di wexta xwe da merivekî bi dest û mist bû. Lê niha bûwû kalekî û kesî bi guh pê va nedikir. Jîna wî û her du lawên wî yên mezin dengê wî di xwe nedigihandin, di ber wî va diwûn. Wan bi a xwe kirin û pez ji derîyê xwe vi derxistin. Berî mirinê, Reşo weşiyet kir û got, „ku ez mirim û ketim tirbê, şûne kevirêkî, hestîyê serîyê beranekî bidin ber balgiyê min. Ku we wer nekir, ez heqî xwe li we helal nakim!“ Wî ji pêz û xwedîkirina wî pir hez dikir. Ku mîyek nexwaş diket, ew ji vi ra nexwaş dibû. Gava ku pezê wî yê nêr dikete rêzê û diçerî

û dengê şîrpeşirpa çêrîna wî dikete guhê Reşo, ew pê şad dibû. Ji av û rûyên firotina pêz da bi matem bû. Yekcaran, wextê ku Simo berve wî geh bi yarenî û geh jî bi sahî digot, „ez neherim tu deran, ez ê şivantîya pezê bavê xwe bikim!“ ew pê şa, palpali dibû. Simo li navberkê mektew di nîvî da cihîşt û hate gund û şivantîya malê bavê kir. Bavê hîngê ew pesand û bir vi ewra xist. Di kuriktiya xwe da, dilê Simo dikete şivanên şîp û şidandî. Wî ji şûler, hacet û kincên wan yê şivantiyê hez dikir: Ji ço, kulav, kevrkonî, kevirê heste, kêr, bizbên ... Ji kûmê wan yê rîsinî û serî bi toqaz, gore û dolaxên rîsinî û çarixên ji çêrmî ga ... Ji pezhejmartina wan ya bi zo û fer û ji katkirina çêrok û serhatiyên wan ên tijî fîgûrên bixof; ejderha, heftar, dêvê kwîr û yê heftserî û cengawerên wêrek û jîrek ... Ew bi dengê bilûra wan û zaravayên Memê Alan, Hemê Musê û Cembeliyê Mîrê Hekarî zîz dibû. Li amance zanîn û nazirîya şivanan mat dibû. Wan bi sedan pezê gewr û berxên wan yên ku ji pir hêlan da wekî hev xûya dibûn, nas dikirin. Wan ew di nîşanên pir piçûk ra nas dikirin û bi nîk û şanikên li ser çavan, perê bi guh, guliyê bi stû û reşikê li dor û berê dev û poz ji hev derdixistin. Simo ji tecrubeyên xwe pê çetinayiyên şivanî, pezxwedîkirin û cotkariyê jî dizanî. Kar û mijûliyên ku ji bav û kalan da mayî û niha ji

ber vê xudanî û xopana sîyaseta li ser van mijaran li ber mirinê ne. Malên bi heyî yên xwediyê keriyên pêz ji xwe ra şivan radigirtin û heqê wan ji bo şeş mehan dibirîn. Şivan kesên xizan û mihtac bûn û di bazariya li ser heqbirînê da hêla hêjar bûn. Lowma ku xwediyê pêz çî dida, ew pê razî dibûn. Pîvana heqbirînê wijdana exeleran bixwe wû. Şivan şeş mehan, şev û bi ro li dîndarê wan dadiwestîn.

Simo ji odeyeke derdiket û dikete yeke din. Ji odeya qetix derbase odeya mîvana bû. Binî û dîwarên wê bi xalî, balîvên bi nixmandiyên hunandî û neqîşkirî û minderên rengîn hatibûn xemilandin. Wî çav li her derên vê odeyê û li ref û dolawên wê gerandin. Bîstekê li her du lewheyên bi dardakirî yên ku resmê keçîka şahî mara û yê hz. Ibrahim teve lawê xwe yê ku sewa qurbankirinê çavgirêdayî tê da hatibûn bişûnkirin nihêrî. Di navberê her du lewheyan da, çireya gazê a bi şûşeyê caminî yê ku her roj dihate pakirin û li ser refeke piçûk hatibû bişûnkirin. Paşê ew kete odeya raketinê ya ku ew tê da teve xwangên xwe yên ji wî piçûktir û dê û bavê xwe va radiket. Li kulav û xalîyên li herdê rexistî, li balif û minderan û li dolawa mezin a li ber dîwarê dawiyê odeyê ku tê da nivîn heldiçinîn nihêrî. Yek bi yek çû ber her çar pençereyên vê odeyê yên berve rojhelat û başûr û bi perdeyên bi çînenî pirçêşid û rengîn. Di pencereyan ra her wextê tavên

rojê xwe digihandin hundirê odeyê û ew runî dikirin, camên pencereyan dibiriqandin, reng û motifên xalî, balif û minderan tebrûsandin. Simo şikbir ku ew yekcara di van pencereyên bilind û fereh da rûdinişt û li hewl û hewldanên li derva sêr dikir: Teperepa çûyîn û hatinên merivên malbatê û teqereqa şixula wan, qîrvirçûya keçîk bukên meheleyê yên ku berve naxirê û golikan diçûn, meşîna rêwiyekî peya yê ku hacetekî cotkariyê li ser mil û dêhûdêha cotkarekî ku li erebeya hespan sîwarbûyî û lîngelînga erebeya wî, kêsekîs û tûvetûva şivanekî ku belek pez dida ber xwe, qiteqit û qulteqlta mîrişk û çulîqan, kalîna berx û mîyan, qîrinî û wêrinîya zar û zêçan vi ber çav û li guhên wî diketin. Van deng û resmên zindî gîşt hemahema li her rojeke bihar, havîn û peyîzê li meydana li pêş xaniyê Reşoyê Kulik ya fereh û ku tê ra rêyek derbas dibû, diqewîmin û mîna filimekî zindî di ber çavên wî ra rêz dibûn. Rojê ku ew di pencerê da rûdinişt û paşê diçû nav hevalan û ji hevalan yekî ji dipirsî û digot, “tu îro pir xay nekirî, tu li ku derê wû yî?” Wî lê vedigerand û digot, “min li mal bedewa li filmekî sêr kir! “. Ew hewesdarê filimên sinemayê bû. Wextê telebetîyê li bajarê Qonyayê ew pir diçû sinemeyê û nivîyê xercîyê xwe li sinemeyê dida. Di saye filman da wî dunyake cîhê û jîyaneke bajarî

nas kir. Xaniyê malê li perê gund bû, jê wê da xanî tunebûn. Hat ber pencereyeke berva rohelat û gavakê li derva mêz kir. Nihêrînên wî bi ser deşteke, bi gotina mezina, dûz mîna Xorasanê da xûşîyan û hema gihêştin herda ku erd û ezman bi hev dibûn. Li vê hêlê xaniyê malê Simo teve hevalên xwe dilîztin. Neh û deh gavan ji xênî dûr, kevirêkî reş û qilot hebû. Kevirêkî giran bû, bi dest û pîyan bi şîya nedikirin ku wî bilevînin. Kevirêkî xas, ne mîna kevirên din bû. Te digot, ew î ji zemanê berê da maye yan jî ji ezmên da, ji dunyake din da lut bûye û hatiye xwarê. Xortan ew ji xwe ra kiriwûn qadi yan jî qele, wexta ku bi hotê (gog, top) ço û qîtê qêdi dilîztin.

Wê rojê, sewa xêra çûyîna Simo ya xeribîyê qurbanek serjêkiribûn. Kavirêkî çê. Êvarê mermalî, cîran û nas hatiwûn wesandin. Rabûn û rûniştinên kultura xwarin û dawetan hîn jî li gorê qeydeyên eşîrî yên ku hukmê mêran li ser bûn. Çar ji mêran û dudu ji jinan ra, ji hev cihê şeş sifra dêynabûn. Goştê xwaş û bijartî çû ser sifra mêran. Li ser sifreyan şorba meyirê, goştê kelandî û surkirî, zadê bulxur, peqleyên gewr û xoşav rêz kiribûn, li hêlê jî nan û pîzav. Ji şîvxwarinê bi şûn da, mîvanan xatirê xwe xwastin û çûyîna Simo xêr kirin. Edet bû, mermalîyan pere kirin berîya Simo.

Tarî hîn nû ketibû herdê û

heyamekî ji hûnikiya şevên peyîzê dagirtî û ewrî hewû. Simo xwe zû vedizî û ji xaniyê malê derket û girangiran berve axirê hespan çû. Bi rê da, berê çû li ber qelaxa kermeyan dawestî ya ku bi tepikan hatibû nixmandin. Qelax ardûyê malê yê zivistanê bû û bi şekla xwe mîna piramidê misirê û xaniyên kumbedkî yê bajarê Ruhayê hatibû danan. Wî pêçêkê pišta xwe da qelaxê û sekinî. Paşê, berve axirê hespan gav avêtin. Di navberê xaniyê tandirê û axirê hespan da, li ber soqiyê ku tê da kuçik malê yê pêz, Devreş yal dikirin dawestî. Yal ji lihevexistina avê kêmgerm bi êrd va çêdikirin. Simo Devreş ji cewrîkîyê da nas dikir û jê hez dikir. Ew pê şa dibû. Wî ew dida bezandin û kiş dikir. Nan dida wî. Sewa ku ew xwe helbiavê parîyên nê berve jur diavetin. Devreş î gir, cansivik û nov bû. Di wexta wî da gurên çolê tu avil nedikirin û nezikî kêriyê pêz nediwûn. Şivanan digotin, li çolê pêz bi ser Devreş da berdîn, tu tişt pê neyê. Wexta ku Dewreş dana bazirganê ku pezê malê standibû, Simo pir pê êşîya. Ew gihêşte ber deriyê axirê hespan û gireya benê ku pê derî giredayîbû verişand û kete hundir. Hesp tê da tune bûn. Ew du û sê mehan di ber vê hatibûn firotin. Du mehîn bûn, yekê şê yê din kûmet bû. Ya kûmet canîyekî xwe hebû, yekî kûmet û henibeş. Simo şahîdê zayîna wî bû. Wî jê pir hez dikir,

gerdanekî bi morîyên kesk, kepiskek û zengilekî piçûk û qilotik bi stûyê wî da kiribû. Axir şereş bû, Simo xwe li kutegên darînî yên êxir girt. Bi vî awayî gihêste ber kurnê hespan yên bital. Pêçekî li wir dawestî û destên xwe li nav kurnê hespan gerandin. Canîyê kûmet hate bîrê. Wî gîyayên herî xwaş didan ber wî. Carna li vir, dest di stûyê wî ra dibir û henîya wî ya beş, alîjurê bivîlan û serçavên wî paç dikirin. Bi hewês li kûnhelavêtin, bez û bazdanên wî yên li ser merg û çîman sêr dikir.

Ew ji êxir derket û berva goma pêz çû. Deriyê gomê kilît bû. Li ber derî bîstekê dawestî. Gomeke mezin bû, sed û sed û pencê mî tê da bişûn diwûn. Niha tenê panzdeh mî tê da bûn. Di qeliştankên deriyê gomê yê textinî ra dengê kayîna wan û bîhn û bexa mîz û rîxa wan dihate Simo. Zivistanan pez dikirin gomê. Binîyê wê tim avhûskî dibû û sewê ku zîwa be, kongê zîwakirî li ser dikirin. Gom li ser şeş stûnên darînî disekinî. Li gorê mîmariya wexta xwe, diwarên wê ji binî da veqasî niv metro ji kevîran û ser wan jî bi kerpîçan hatibûn danan. Banê gomê bi dar, qamiş, ka û şoraxê hatibû nixmandin. Kuncêkî gomê biharê ji berxan ra dikirin koz. Li kuncêkî din, li ser refekê hacetên qusaşîyê, herbing û benê nigî pêz û kodika qetrana birînan dihatin bişûnkirin. Di diwarê gomê yê pêşîyê da teqa qurqê hewû, tê da mîrîşk

diketin qurqê. Ku wextê xwe dihat wan hekên xwe kilç dikirin û çelikên xwe yek bi yek jê vi derdixistin. Simo jî tevê, kurikên malê xêr bi wan nedikirin. Hez dikirin ku wan sur bikin. Gava ku destê xwe berve wan dirêj dikirin, qîjinî vi ser wan diket. Bi reflekseke xwezayî xwe gije wan dikirin û li hember destdirêjîya wan xwe û hekên xwe diparastin. Bi hewl û li ber helnana wan zarok dikenîyan. Zivistanan malê ji kermeyên gomê yên qalîn û pît bigihan bûn. Ew ardûyê malê yê zivistanê bûn. Xişorê arî kermeyan yê kiz pir bi tîn e. Biharê kerme bi belê bi şekla çarkênarî radikirin û li derva li ber tavê zîwa dikirin û paşê dikirin qelax. Bîranîyên zaroktî û xortanîya Simo hatin ber çavên wî. Di zaroktîya xwe da, wî bi birayê xwe yê ji wî mestir va bi nowê diçûn ber berxan. Di xortanîya xwe da jî havînan carcaran şivantiya pezê malê bavê dikir. Biharê gomê bital bû, pez bi ro diçû çolê. Simo bi heval û hemsalên xwe va bi ro, di gomê da dilîstin. Vi lîstika di gomê da ra digotin, motmot. Lîstikvan dibûn du hêl. Ji terefdarên hêla ku bi pêkirinê serketî dibû her yekî xwe bi stûnekî gomê digirt û hewl dida ku xwe bi lez ji stunekî bigihîne stunekî din. Gava ku wan dixwazt ji stunekî bazdin yekî din, terefdarê hêla din jî dora wan hewş dikirin û hewl didan ku destê xwe bi wan bikin. Lîstikvanê ku destpêbûyî

dimir. Kingê ku terefdarên hêla ku xwe bistûngirtî gîşt dimirin, hîngê dora bistûngirtinê dihata hêla din. Li paş gomê birên gênim û cê hewûn. Peyîzê genim û cê di wan bîran da diparaztin, hetanî pozê biharê. Li kelekê gomê, korta banandinê ya mîyên neban hewû. Mî hebûn xoşban bûn, wana berxên mîyê din jî berdidan ganên xwe. Lê mî jî hebûn neban bûn û berxên xwe ber nedidan ganên xwe. Korta banandinê mîna tirbekê dihat kolan. Tê da, mîyên ku li berxên xwe nedibanîn, li berxan dibanandin. Di serî da, mî çend cara di dor hevra çerx dikirin û heş li serî dibirin. Paşê, ew dikirin vê kortê ya ku veqasî metroyekê kûr bû. Berxa wê jî, berê pişt û teriya wê di mîza dayika wê didan û tozikek xwê jî bi ser ra diweşandin û dikirin cem wê. Kortê teng bû û mîyê nedikanî ku xwe tê da çerx bike û mecbur dibû ku li berxa xwe bibane. Simo gavekê li meydana li pêş gomê ya fereh gerîya. Meydana ku pez lê dan dikirin û jê ra digotin, Meydana Hozgerandinê. Berx ji kozê berdidan nav mîyan, ew û dayikên wan li vê meydanê li hev digerîyan. Sewa ku hevûdû hêsan bibînin, merivên malê ew didan ber xwe û tozîkê diajotin, digerandin. Lowma ji vê merasimê ra digotin, hozgerandin yan jî hozajotin.

Simo destê xwe dan ser kenarê kevirê dên yê li kêleka xaniyê tandirê. Kevirekî gewr û pan, veqasî metrokê

bilind. Kevirekî pît û hîşk wû. Ji jur da, mîna kurnekî hatibû kortkirin. Li peyîzan, jinan tê da bi dankut dan dikutan. Bi ser xaniyê tandirê va gerajek hewû. Pêşiya wî ji hev kiriwû. Tê da makîneya zevîya ya ku bi çerxê dişuxilî û bi hespan dihate kişandin û dezgehên din yên cotkariyê, gasin hatibûn bişûnkirin. Bi hatina makîneyên zeviya yên modern û trektoran va dewrana wan bi dawî bûbû. Mîna yên di ber wan, gasinê darinî û dasê, ew jî niha di bin xwelî û xubarê va bûbûn û li benda birbûn û wendanbûnê bûn. Va bûn çend sal, ew êdin ji gerêj dervediketin, çûçikan û mîrişkên malê geh li ser wan dadinîştin û geh jî li germê havînê li sî û kendalên wan vedisiyan. Simo nêzikî gerêj bû û cara paşiyê, di tariyê da çav lê hacet û dezgehên tê da gerandin. Bîhna zirçê mîrişkan jê dihat.

Wi dil hewû ku di ber çûyîna xerîbiyê here ber mala dilketiya xwe, Nura dotmam. Dixwazt ku ji dûredûrê da be jî xatirê xwe ji wê bixwaze. Di çardeh salîya xwe da dilê wî ketibû wê. Wan piçûkî da ji hevûdu hez dikirin. Li herdê Simo, Nurê xezala Beraniyê û neqîştira dunyê bû. Wan pir caran bi îşmaran peyam digihandin hevûdu: Bi serîbakirinan, bi nihêrinên di bin çavan ra û bi destdayîna ser por û biskan va. Wan xwe ji hev ra çêdikirin. Yekcaran xwe vedidizîn û hevûdu li kendalê

xewle yê ku wan navê Kendalê Dilketiyan lénabû didîtîn. Nûrê bi guliyên hunandî, bi morî û mirncanan xemlandî û bi fistanê xwe yê reşbelek û pîştâ sor li navê dihata kêndêl. Tirs û kelecaneke xwaş li nav ruh û canê wan belav dibû. Li wê derê, ew xoşbext dibûn. Çok li ber çokan, mîna ku dibên, wan dev dikirin devê hevûdu û gilîyên xwe dikirin ber hevûdu. Nihevse wextê ku wan li vî cihê xewle bi destê hevûdu digirtin û hevêsa destên wan bi hev dibûn, ew ji xem û derdan dûr, ji eşqa ra difirîn û diçûn qatê hefta yê ezmên û li nav xewn û xeyalên şîrîn digeriyan. Wan şor dawûn hevûdu ku ew ji xêyîrî bihev ra bi kesekî din ra nezewicin. Mîna ku tê gotin, qedera wan neçê derket û dilê wan neçû serî. Dê û bavan, sewa xatirê mal û milk, Nûrê bi zora xwe dan Kindo yê mêrebî. Dayika Nûrê got, “ez a Nûrê xwe ya gewrekhal li Kindo mahr kim, ew ê Nûrê hetanî stû tijî zêr ke!” Ji vê mêlê da, bavê Nûrê, Hecî jî ji jina xwe nedîma. Qala bexîliya wî dikirin. Digotin, li dohla birazîyekî xwe, wexta ku bûk ji mala bavê derxistine, bi rê da, li gorê edeta hingê çend xort û cahîlan, dar û benê dardakirinê di desta, rê li qefleya bûkê birîne û xelat xwaztine. Apê zêve, Hecî nexwaztiyê ku xelatê bide, destê wî neçûyê berîyê. Ji ber vê, xorta ew heldana ser dêr. Li wê navberê, mezinê qebileyê hatiye û vi xortan ra gotiye, “Hecî wunin xwarê,

ez ê xelatê we bidim”. Hecî li jor, li ser dêr bang kiriye û gotiye, “Na na, keko tu xelatan nede, şûna min ê rehet e!” Simo bi dayîna Nûrê, gotin û tewrên dê û bavên wê pir êşîya, pê dilşikestî bû. Wî kiriwû şerîyê xwe ku Nûrê birevîne. Fikra revandinê avite ber wê, lê ew qanî newû. Ew bi ber dil da çû û li ber geriya, lê wê dîsa jî dil nekir. Dergîsta yekî din bû, newêrî. Bi ser vê da, Simo li wê sûva hat û bi salan vi ra deng nekir.

Şevereş bû, mîna ku tê gotin, çav û çavan hevûdu nedîtîn. Tê yê bigota, erd û ezman bi rijîya sêlê hatine meyandin. Simo li ber mala dotmamê, ji dûrê da çav berdan pencereyê, bi omdîya ku cara paşî li ber runiya çireya gazê qet newe sîya Nûrê bibîne. Wî nedizanî ku li wir çiqas ma. „bi xatirê te Nûrê, ji ebediyê ra!“ di ber xwe da got. Nîvê şevê vegeriya mal. Dayika wî vi ra da hev û got, “ma tu li ku mayî, tu ê siwê bi rê kevî, ma te qe negot nas û cîran ê werin min biwînin û çûyîna min xêr kin? Tu jî çûyî gerê, eyba reşê giran!” Wî derew kirin û got, “ez çûm ba hevalên xwe, min xatirê xwe ji wan xwazt, çir bûye!” „De zû ke, here rakeve, ez di dorê! Siwê, mermalî û cîranên werin te biwînin”, Almasê bi dilekî xwaş got. Wê şevê Simo rehet raneket.

Paşî heye

15.11.2011

Bêdengiyeke bêdeng

bêdengiyeke bêdeng
dîrokeke bi birîn
birîneke vekirî ye
behra wanê
siwarên kor ê axê dilerizîne
erdî wek darê gula sor ba dibe
di şopên pêkên siwarên kor da
meri nikane
di nav avên baranan da avjeniyê bike
çavên dişewitîne
destên dişewitîne
zimanên werimîne
were
di perekî tarixê dûnê re bigre bermede
feqên tarixê ê di birûskên biharê da veşartine
ewrên sirên azmanê aşîkar nekine
hemî rêwîtî yê bi gavekê dest pê dikin
xwedîyê kerwanê rojê li xwe pêçaye
û tîrêjên rojê ji xwe re kirine pênûs
û mêrdewan û yî berve roja sibê diherike

Sevfi Doğan

dema ku dayîkan
porên keçên berzewac tûnîn
mejoyên biharê yên teze
di nav guliyên wanan da dihilîstin
û di kûrîyê çavên wanan da
çemên sor
û zelal diherikîn
li şevên biharê aram û hêşin
pêtîyên qedahî min
zimanê min dişewitandin
û avên cîwanîyê
kevirên li ser rîyan dihêlandin
tu kesî navên keçan wek min nedinivîsî
tu kes mina min
li kolan û kuçan nedigerîya
tu kesî sîhên xanîyên ji kerpîçan
wek min xemgîn û dramatik nedidît
tu kesî axa gundê xwe
wek min
bi salan
di bêrîka xwe da veneşart
hesebê barê min nayê kirinê
giranîyê xwe yê di hundirî min da ye
wey lo wey lo
bedena min
li welatên dûr
li welatên xerîb kevn
û ruhê min
li xelika kal bû

Seyfi Doğan

Rojên teng û parvekirî

Mem Xelikan

Bilo çavên xwe vekirin di hucreke tarî de wû. Di DAL'ê de wû. Serê wî li ser juniyê Beko, dev û didan tijî xwîn bêhal ketibû. Ji îşkencê şuva anî bûn avitiwûn wira.

Di hucre de pênc meriyên din hewûn. Beko dest û serçevên wî yên bi xwîn û bîrindar paş dikirin. Herçar hevalên din di navbera xwe de diaxifin.

Ji rojên 12ê îlonê yên tarî wûn. Ji hucren doralîyan de qîr û bar û dengên nalînan bi şevat dihatin guhên wî. Hêdî hêdî dihate xwe. Li navberê çavên xwe vekirin di cihê ramedî de di jor xwe re mês kir, Beko dît û ew nas kir. Endamê Komaleke kurdan, ya Bilo bi xwe ne endamê wê bû. Komalên ew endam, herdu jî bi navê kurdan hatibûn damizarindin û xebateke kulturî û demokratîk dikirin. Li derva hevdu baş nas dikirin.

Bilo:

– Kekê, karê te çi ye li vira?

Beko:

– Ev hevalana ji komala tirkan bi navê... ne. Ji bo komala wanan

operesyonek heye. Ez jî bi şaşitî wek ku endamê wê me, anîn vira. Lê tu?

– Ez jî ji bo wê operasyonê li vira me.

– Weng e, netirse. Tişteki min û te bi wan tune. Dixwaze çend rojan şuva min û te berdin. Lê ev hevalana nizanin. Kek Bilo, ya ez bêjim huro em jî û van hevalana jî, em dest dijmin de ne. Çi bikine, em ji niha de nizanin. Dixwaze em û ew hevalana pişt xwe bidin hev, çend rojan canê xwe di devê xwe kinî, li ser lingên xwe dawestî û li hember dijmin rûmeta xwe biparizinî. Serkevinî. Dijminê me yek e. Dixwaze em jî yek binî. Van kûçikana pir îşkencê dikine. Çavên te netirsînim, lê ne tişteke ku însanetî qebûl bike.

– Tu meraq neke, kekê min. Mîna te gotî, tu girêdayîya me ya wê komalê tune. Dixwaze em bi rûmet ji vira bi derkevin.

Rojê çend caran hucre bi hucre girtîyên li wira yek bi yek dibirin dihingavtin, dûva dianîn wek laşan diavitin hucran û diçûn. Bêyî nan, bêyî av û bêyî xew bûn. Bixwazin jî

hetanî sibê ji ber nalînên bîrindaran xew nedikete çavên wan.

Ji wan çar hevalên tirk Erdem, her hevalekî di hucrê de ji îşkencê dihat: "Hevalno em, ji bo daxwazeke pir baş, ji bo xilasîya gelên tirk, kurd û herkesên ku li Tirkîyê dijîn, bi rê ketin. Ji bo li ser dinê û li her welatekî, aşitî azadî û wekhevîya însanetî û gelan em ketin rê. Huro jî em dest dijmin de ne. Dixwaze li hember wan em nekevin bin, dixwaze em bi ser kevin. Ji bo wê yekê berxwedan gerek e. Li ser lingan dawestîn gerek e. Îşkenceyên wana me natirsînin. Bawer im ew ê bi binkevin, serkeftin û pêşeroj ya me ye." digot. Waya jî heval pir motîve dikirin. Tim û tim jî dubare dikir. Çel û pênc rojan, di DAL'ê de wûn. (Dûva, Çûne Girtigaha Mamakê)

Di DAL'ê de her roj, wek hev û bi îşkencê derbas dibû. Dixwastin însanetî û rûmeta wan ji dest bigirin. Çend rojan şuva gardîyanek hat.

– Em dizanin hûn birçîne. Hûn vê rindîyê jî heq nakine, lê dilê me bi we dişewite. Em dixwazin, şîr bidin we. Wikas pere bidin, em ji we re şîr bistînin. Got. Pênc xortan, bi qasî ku wan xwastî pere dan. Ji hevalên tirk Alî, bê pere wû. Beko perê Alî jî da wî.

– Gardîyan, çû, saetekê şuva hat. Pênc şîr anî bûn. Di hucrê de şeş meriv hebûn. Beko:

– Hevalno, we dit. Me perê şeş şîran dayê. Aha, hûn dibînin pênc şîr anîne. Em şeş meriv in. Dijmin dîsa ya xwe kir. Me dicribîne. Xwarin, bi parvekirinê xwaş e. Di çêbûna zarokên cîranan de dema ku şîrê dîya wan tunebûya, dayîkên me şîrê pêsîrên xwe dida wan, şîrê pêsîrên xwe li zarokên xwe û wan parve dikirin. Ya hûn bizanin, him zaroyê xwe him jî yê cîrana xwe tev dimêjandin. Ma î dijmin bizane me şîrê pêsîrên dayîkan li hev parve kirîye. Ma em nikanin şîrê pez û manga li hev par kin? Em ê pênc şîran di navbera xwe de bi şeş para kinî. Daxwaza wana vala biderxinînin. Bi av gotinên Beko re, Erdem şor girt:

– Na, hûn jî dizanin ez di îşkencê de me. Dijmin dixwaze ez ji gûcê de bikevim. Ez î li hember dijmin li ber xwe bidim, li ser lingan dawestim. Ji bo wê jî şîrê xwe ez ê bi xwe vexwime. Ez şîrê xwe parve nakim.

Not: Min tema vê hekatê ji kek Rifat İlhan girt. Mala wî ava be.

Payîzî

Sevfi Doğan

Axê zer! Tarlên zer! Rojê zer! Giyayên zer! Rengên payîzeyên zer ê huzurê didin min û dûne min fireh dikine. Ezî xwe ewle hîsdikime.

Hêşinî ye asûman ê nezikî min e. Destî xwe dirêjkim, ezê ewran wek singê gewr û zindî di dest xwe kim.

Dilê minî dixwazê, pêxas bimeşim. Qîrnîyê bi ser dûnê xim! Dûnê jî xewê şîyar bikim. Li ser pêlên avê hêşin û ewrên sipî biherikim. Meha îlonê, meha berhemên bereketê biharê û zengîniya xuyê hanîya ye.

Ezî îsal, li meha îlone li Xelika bûm. Jo bo ku li biharê baran û zivistanê jî berfê bol bû ye, mahsulê îsal, xelkê heremê gelek şa kiri bû.

Wexte ku heyî dibe, însanan toleransa xwe bilind û tehamîla ji bo fikren cuda fireh dibe. Însanî bi ruhekî vekirî li dûnê dinêre. Velhasil insanên îsal gurlex û coş bûn.

Jîyane minê li welatên dûr û welatên xerîb û xerîbîya min li sala 1964 wexte ku min, meha îlonê li Kulu yê dest bi orta okulê kir dest pê kir û hîn jî berdewame.

Wexte ku min li Kuluyê dixwand, ez jî wek hevalên xwe, bi hesreta gund bûm. Pir bîra gundî xwe dikir.

Bîra germîya axê xwe dikir. Germiya ku min xwe têda xwe ewla hîs dikir. Jîyanêke minê berdewamî û runîştî habû. Min xwe bi care kê re li boşligî yê kê xwe dît. Min li gund her însan nasdikir. Bes bi tenê ne insan. Min kuçik û çuçikên hemî gundîyan nasdikirin. Min hemî keçik, bûk û jinên gund nasdikirin. Sûlalên wanan dizanî.

Min dizanî ku roj ji kude hiltê û ji kude terê ava. Min bi zimanî ewran dizanî. Min barên ewren tehmîn dikirin. Min ji formasyonê ewran çeşît û çeşît wêne ava dikirin. Min tamê nanî ser selêyî germ dizanî. Min qûl û qewarên cîyanda xwe ji ber barane û berfe diparast. Min bi zimanî xwe deng kirin qulot dikir.

Min germiya û sermaye axê ku ez li ser digerîyam baş dizanî. Ronîyê cavên kecên kezî ez xenê dikirim.

Wendakirina keytane civakî û hisî pir zehmete. Xerîbî bi serî xwe kar û bare kî girana. Hesreta li şevên xerîbîyê bilind bibe û nefesê li însên teng bike. Hesreta, ruhî însanan teng û rasyonel fikirine kût bike. Şevên li gurbetê ê giranin. Marî bîrê axe xwe, bihnê xwarin û vexwarin, bihnê cîh

û wâren xwe dike. Serpêhatîyên xwe
û welatê xwe li paş xwe cîhdihêle.

Ez û hevalên ku di gune min re
li Kuluyê dicûn ortaokulê, pir caran
rojê şemî, ji nîvro bi şunda dicûn ser
rîya gundî Xelika û bendê wasitan

dipa ku herin gund. Gelek caran,
em vedigerin mala xwe yê ku em li
Kulu yê tê da diman. Cimkî; ya va-
sita nedihatın anjî wasitên ku dicûn
gund em nedigirtin.

Carcaran jî em pêya dicûn gund.

*Bu kent peşini bırakmayacak. Aynı sokaklarda
dolaşacaksın. Aynı mahallede yaşayacaksın;
aynı evlerde kır düşecek saçlarına.*

*Bu kenttir gidip gideceğin yer. Bir başkasını umma,
Bir gemi yok, bir yol yok sana.*

Değil mi ki hayatını kıydın burada.

Bu küçük köşede, ona kıydın demektir bütün dünyada.

*Diyorsun ki, bir başka ülkeye,
bir başka denize gitmek istiyorum;*

*bundan daha güzel bir başka kent vardır kuşkusuz,
ama kötü yazgım peşimi bırakmaz ne yapsam,
ve kalbim gömülü bir ceset sanki burada.*

*Ruhum daha ne kadar katlanacak bu çoraklığa
nereye çevirsem yüzümü, nereye baksam
hayatımın kara yıkıntıları çıkıyor karşıma
bunca yıllarımı boşa tükettiğim şu ülkede..?*

*Yeni bir ülke bulamazsın, arama;
bulamayacaksın başka denizler de;
nereye gitsen bu kent ardından gelecek senin,
aynı sokaklarda dolaşıp duracaksın yine,
aynı hep aynı mahallede yaşlanacaksın,
aynı hep aynı evlerde ağaracak saçların
ve dönüp bu kente geleceksin sonunda;
yanılma sakın, bir başka şey umma,
seni bekleyen bir gemi yok, bir çıkar yolun yok...*

*Ömrünü nasıl tükettiysen burada, bu köşecikte
öyle kıydın demektir ona, bütün yeryüzünde.*

Konstantinos Kavafis*

Hevîyê min ew e ku ez dê rojakê, ji xerîbîyê xelas bibim.

Dema ku ezî li îzîné bûm, gelek caran cûm Kuluyê. Kulu yê pir hatîyê guherandin. Qalikê xwe yî tê guherandin. Hundirê xwe yî wek berêyê.

Însanan mejoyê xwe yî westîya yê. Nexwînine. Kûr nefikirine. Li ber her fikirên nujên astêngîyan dertêxine. Ji bo nûxwazîyan hewldan nakin. Empatî tune. Însanên pêşhîkmî ne. Mijarên mineqaşan, bira ci dibema bibe, zana ne. Kitêb û rojnaman naxwînin. Lê pisporên her babetê ne. Ekonimiyê, doktoriye, perwerdeyî velhasil, hertiştî dizanin lê karê ku pê re mujil, dibin baş nizanin.

Herder erebên teybêti. Cîhe ku erebê lê park bikî, nebînî. Tek û tûk hîn erebên hespên hene. Tê bîra min, wexte ku ez diçûm ortaokulê, tekerebecî kî li ser hespî xwe Apollo nivîsandi bû.

Li Kuluyê gelek xanîyên nu ava kirine û hîn jî ava dikin. Lê xanîyên bes ji beton û ji hêsi nin. Xanîyê bê tam û tik. Dema ku xanîya ava dikine yê keytanên bi jîyanê kevn re jî tehrîp dikine. Berdewamîyê mîrascandêye dibirine. Qutbûnekê di navbarê nêşîlan de çedibê û dibê sedema wendabûna hafizayê kollektiv. Ew fenomena li her derê xuya dike.

Li ser kolanên mezin gelek dukanê zera difiroşin hene.

Kolan û kuçên ji kirîyaran tiji bûn. Însanên ji dukanekê dikevne dukanekê. Di dest herkesekî da turikên naylonî habûn. Piranîyê kirdaran ê ji gundên kurdan bûn û bi kurmancî deng dikirin. Piranîyê gundên Kuluyê kurd in. Li ser kolanê mezin, gelek parsekçî habûn û piranîyên wan jin bûn û hinekan ji wanan zarokên pir bi çucik kiribûn hembezên xwe.

Ez, xanime min û baldûza min, em li kehve kê runiştî bûn û me cay vedixwar.

Min dît ku lawike kî zayif û zincavî berve me tê. Salan wî, min li dor deh saliyê hesap kir. Di destên wî da kodeke darînî, fîrcayek û şimkeke ji naylon habû.

Lawik ku rind nezîkê me bû bi şîwe kurdî; *Amca ayakkabilarini boyayim mi?*

Wexte ku lêwik, ew pîrsa kir, min lawik temaşa dikir.

Pîrsa xwe wek bergerînekê bû. Cawên wî wek du kanîstankên ku avê xwe şelî bûn. Milên wî, keti bûn ser singê wî. Suretê wî wek carixa şivanê ku bi bayî bakûr û li ber rojê havînê zîva bû yî bû. Cermî ser destên wî mîna axê ku bi salan av nedîtî qaliştî û reş bû. Kincên wî qelêrî û dirî bûn. Merasêkî dirî di lîngan da û serkot bû.

Lê, damarekê camêrîyê, bi qerar û

ronî di kûrîyê cavên wî da xûya dikir
û agirên arreng vediketin. Zîz û zîz
mêsdikir.

Kîjan bendên lî derîyê bahozên
dil û mejoyî wî bûn?!

Ezî dudilî bûm ku merasên xwe
bi wî lewikî boyax bikim.

A yekê; ezî li dijî ku zarok kar
bikine me. Ez î dixwazime ku ew
bixwînin(bi zimanê make) û dew-
let mesrefe xwandinê wanan tedarik
bike. Her zarok, rewza ekonomîya,
de û bavan wanan ci dibe bila me
bibe xudîyê eynê heqan bin.

A dudî ya; nexwazim ku kesek
meresî min boyax bike. Ez de merasî
xwe bi xwe boyax bikim.

Min pere dan lêwik û bi tirki;

– Ayakkabıları boyamana gerek
yok. Sadece cilala

– Cila yok.

– Oldu. Al şu parayı cila ya da
gerek yok.

Ji bo ku niyete min zelal bike, biz-
dokî li çavên min kûr û kûr mêskir.

– Haram olmaz mı?

–Hayir! haram olmaz! Kendi ri-
zam ile veriyorum. Hoş helal olsun!

– Nerelisin?

– Mardinli.

– Ailece mi Kuludasınız?

– Evet. Benim ailem, amcam ve
bir kaç komşu Kulu ya geldik.

– Baban ne iş yapar.

–Babam inşaatlarda çalışıyordu
ama şimdi evde yatıyor.

–Neden?

–İnşattın ikinci katından düştü
ve ayağını kırdı. Annem çalışmıyor

–Evin masraflarını sen mi
karşılıyorsun?

–Ben ve kardeşlerim. Param
artarsa küçük kız kardeşime şeker
alıyorum.

– Kütrçe biliyor musun?

– Ben bilmiyorum ama annem
ve babam bilirler. Amca, Burası
Kulu! burada, ayakabı boyamak için
herkes Türkçe konuşur.

Stockholm 2011– 11– 30

*Konstantinos Kavafis, şairê Yûnanî yê bi nav
û deng e. 17 Nisanê 1863 hatiyê dînê û li 29
Nisanê 1933 vegeerîya dînê alî din.
Min ew helbesta ji întênete wergirt û navê wergêr
tune bû.

Du helbest

TEYRÊN AŞÎTÎYÊ

Baskên wana de
Hêvîyên dilbîrînan
Difîrin li ban û bilindîyan
Teyrên aşîtîyê
Ji bo azadî û biratîyê
Dilerizînin
Erd û ezmanan
Bahoz dîtin
Natîrsin ji batîrsokan
Roja dîlan û govenda
Azadî û Rizgarî ye
Bigîrin destê keç û xortan
Destekî min de aşîtî
Destekî de azadî
Bi guhên we ve kim
Wan guharan.

Mem Xelikan

SÎLAV KÎN

Çîyan silav kin
Sîngê xwe li ber me vekin
Em zarokên Kawa ne
Me carek din paşila xwe de
Veşêrkin
Dehaq ne yek ne dudi ne
Ne çar û sisê ne
Ji xwarina mêjoyên me
Têr naxwine
Paşila wana
Mala bavanên min e
Kurd rijandina xwînê
Naxwazine
Çend hezar sal in
Rêwîyên azadî û aşîtîyê ne
Lewma agirê Newrozê
Germ digirine.

Mem Xelikan - 2011

Asîmilasyon û serhildana min

Muzaffer Özgür

Komara Tirkîyê ji salê 1950î bi şûn da, bi rêya avakirina dibistanan dest bi asîmîlekirina kurdên Anatolê jî kiribûn. Di destpêkê de li gundên mezin dibistan hatibûn avakirin. Hetanî sala 1960-65an jî li pir gundan dibistan hatin çêkirin. Di dibistanan da zarok bi tirkî hîn dibûn û jîyaneka nû ya bi tirkî jî bo wan ava dibû. Bi rêya dibistanê asîmilasyona kurdan çêdibû. Di mejîyê zarokan de îdealîzma tirkan, hebûna tirkan, dîroka wan a mezin pir cîh digirt!.. Zarok wek leşkerekî dihatin perwerdekirin.

Li gundê me jî di salê 1960an da dewletê dibistan çêkiribû. Heta salên ez herim dibistanê jî pir zarok hatibûn perwerdekirin. Zimanê tirkî di nav gundê me de jî wek zimanê duyemîn e. Dema min dest bi dibistanê kir, min çend kelîme tirkî dizanîn. Dibistana gundê me bi sê çar pola bû. Me bi rastî di perwerdaya dibistana gundê me de zehmetiyên mezin dîtîn. Meriv ji aliyê perwerdekirina zarokan ve, ji aliyê pedagojîyê ve mêze bike, bi rastî qirkirineka pir mezin ya kultur û jîyanê tê eşkerekirin.

Di jîyana nû ya dibistanê de bi zimanê dayîkê dengkirin qedex

bû. Her dem di destê memoste da yan çu hebû yan jî ji bo zarokan aş bike, henekê xwe pê bike û li wan bixe tişteki din. Di Pola yekemîn da Memoste bi zimanekî xerîb, zimanekî nenas deng dikir. Ew tişteki eceb bû. Me zarokan jî li bejn û devê wî mêze dikir. Eger me kelîmeyek fahm dikir pir kêfa me dihat. Me digot em tirkî dizanin. Dema mamoste digot: *Kim adımı tahtaya yazacak?* Me bi tirs li çavên hevdu mêze dikir û çend kesan dest radikirin ku wan nîşan didan ku mamoste fahmkirine.

Meriv bi nivîsandinê nikan wan eşkere bike. Gelek jî zehmet e. Jîyana zarokên li dibistanê bi perwerdekirina zimanê tirkî dikete rêyeka nû. Bi çend salan bi şûn da jî zarok wek asîmîlebûyî bi ser diket, li dawîyê jî malbat û gel dibûn tirk!

Her çiqas zarokên gundê me jî wek zarokên gundê din bi tirkî hîn dibûn jî bi şiklekî baş hîn nedibûn. Ez dixwazim mînakeke binivîsînim.

Rojekê mixtarê gundê me li mala xwe ji bo memostê gund xarinekê amade dike. Ji nimeya nivro bi şûn da xwarin tê xwarinê û dema çay û qehwe tê, mixtarê gund bangê lawê xwe dike û dibêje:

– Here ber hevşoyê me mêze bike

ka pez û bizinên me hatine an na?

Xortê malê bi lez terê mêze dike û vedigere. Li ba memoste bi kurdî-zimanê dayîka xwe qedexe ye û mecbûr e di hundirê odê de bi tirkî deng bike. Lê nizane bi tirkî navê bizin û mîyan çî yê! Bêçare deriyê oda mevanan vedike û dikeve hûndire odê. Mixtarê gund bi tirkî ji lawê xwe dipirse:

– Te mêze kir, hemû hatine, kêmasî hene?

Lawê malê destê xwe li ser serê xwe wek kuteke digire (mîha tarîf dike) û dibê:

– *Baba böyle var.*

Paşê jî dest û tilîyên xwe li ser serê xwe wek surîyan direj dike (bizina tarîf dike) û dibê

– *Böyle yok.*

Hemû cemaata di hundirê odê de bi gotina lawê malê dikenin. Va gotina, pir salan di nav însanên gundê me de wek henek herdem tê ser ziman. Mînak ji salên 1965-1970an e.

Niha jî ez dixwazim mînaka xwe binivîsînim.

Ez bawer im havîna sala 1976an bû. Min dibistana li gundê me xelas kiribû. Rojekê em havalên wê demê di hevşoyê dibistane de bi gogê dilîstin. Memosteyê me wek hersal havînê dîsa li gund mabû û li gundê me kar dikir. Mamostê me hatiye mal û bi dizîkî li me temaşe kiriye. Dema lîstikê, me bi hevra bi zimanê

xwe kurdî deng dikiriye. Wan dengkirinên me bihîstine. Ji nişka va me dît ku mamoste li hevşoyê dibistanê sêra me dike. Got:

– Hemû werin cem min.

Me dest ji lîstika xwe berda û em li doralîyê wî gehîştin hev. Bi şikleki pozbilind got:

– Lo kerno, min bi we re negotibû bi kurdî dengkirin kedexe ye!

Ji ber tîrsa ketî canê me, me hemûyan li çavên hevdu mêze kir û em bi sûxar sekinîn. Nizanim çima cesaretek hate min û min got:

– Mamostê min, me dibistan xelas kir, em ê ji wê bi şûn da zimanê xwe bikanin deng bikin. Tu nikanî destdîreji me bikî.

Lawo ew çî gotin bû ji devê min derket, ma ji dervayî min tu kes tunebû bersiva mamostê pêda. Ji gotina min bi şûn da mamoste destê xwe avêt milê min û ez girtim. Bi şelmaqekê li min xist. Ew çî êş bû. Tilîyên wî wek mîxekî li ser sûretê min ketin. Zarokêkî duwanzdehsalî bûm. Ez bigirî revîyam berva gund malê çûm. Lê kîn û nefreta min di serê min da pir mezin bû. Mamostê me di dema dibistanê de pir li me dida. Nefreta me li hemberî mamoste hîn jî zêde bû.

Min li mal qet behsa wê nekir. Ez lawê malê yî tenê bûm, pir delalî bûm. Dê û bavê min, xuşkê min, malbata me, merivê min qîmetek didan min. Min lêdan ji wan

nedixwar. Lê kesekî xerîb, kesekî bêwijdan û çoyê dewleta tirk di destê wî de bi kêf û dilê xwe li me dida. Ew lêdana pênc salan berdewam kir. Dema dibistan xelas bû em pir kêfxwaş bûn. Gelek kêfa me dihat ku êdi mamoste nedikanî li me bida.

Roj derbas dibûn Rojekê ez û çend havalên din çûn mizgefta gund. Di hundirê mizgeftê de hosta ji bo elektirîke lampê pewadikirin. Demeke em di hundirê mizgeftê de man û me alikariya mele kir. Paşê çend kes ji mezinên gund ketin hundirê mizgeftê. Di nav cemaatê de mamoste jî hebû. Dema em li ber çavê mamoste ketin bi hêrs bi destê xwe derî îşmar kir û got:

– Derkevin derva! Çi karî we li vir heye?

Em tirsîyan û em bi lez derketin derva, berva dukana gund çûn. Lê kîna min pir mezin bû. Ji koma hevalan bi dûrketim. Gereg bû ku ez li mamoste bixim. Le çawa? Zarok bûm. Quweta min tunebû. Li hemberî mizgefta gund, mala xalê min hebû, çûm ketim nav xarima mala xalê xwe. Li wir min berîkên xwe bi keviran çiji kirin û helkişiyam ser diwarê xarimê. Li benda mamoste bûm. Armanca min ew bû, dema mamoste ji mizgeftê derkeve ez ê bi keviran lêbidim.

Demeke bi şûn da mamoste ji mizgeftê derket û berva dukanê hat, ew li hemberî min bû. Min dest bi

şerê xwe kir. Kevir ji berîkên xwe derdixistin û wek baranê li mamoste didan. Wî nedikanî bireve, ketibû şokê. Destê xwe dabûn serê xwe û bi dengekî bilind nalenal bû. Dema avêtina keviran xelas bû, wî ez dîm. Min jî ji ser xarimê bazda û bi lez berva mal rewîyam.

Dîya min li ber malê karê xwe yî rojane dikir. Dema ez bi lez û bê solix direvîyam, got:

– Çir bû, kî aserê te dike, te bi havalên xwe re hing kir?

Hîn min bersiva dêya xwe nedabû ji aliyê mala apê min de mamoste xûya kir. Destê xwe dabû ser serê xwe û bi lez berva me dihat. Dêya min mat mabû. Min fahm kir ku eger ew bigêje min ê li min bide, ez berva paş mala me rewîyam.

Dêya min qet bi tirkî nedizanî, mamoste ji dêya min re hekata min digot. Min li paş harima me li wan mêze dikir. Çend kesan jî dabûn pê mamoste hatibûn mer mala me. Dêya min digot:

– Avekê bidim te, rûne, çir bû, mamoste? Çexe cemaatê dibû digot:

– Hûn bêjin çir bû bi qurbana we bim, lawe min çî kir? Wan di nav hevdu da deng dikirin.

Paş mala me, cîhe me yî xermana bû. Ji gundekî cîran merivekî dêya min hersal dema xermana dihat alikariya me dikir. Remo, dîsa li ser karê xwe bû. Dema ez dîtîm, bezîya û got:

– Çi bo lawo? Ew helehela te çi ye?

Dema hate kêleka min, min xwe avête paş Remo. Wî dūrê dūr mamoste û cemaat dît. Min got:

– Min serê mamoste şikand, ew dixwaze li min bixe. Remo serê xwe ba kir û got:

– Hiii, ma tirkek li cem min li te bixe! Bi şeref ez ê bi dîrganê zikê wî bidirînim.

Bi lez çû sêguh (dîrgan) li ser xermanê heyne û bangê mamoste kir:

– Mamoste, de ez li benda te me. De were ka kî şêr e, ma va gunda bibîne.

Însanên li ber mala me hatibûn hev, mamoste girtin, misade nekirin ku berva me bimeşe. Ketin pîyê wî ew heynan birin malê.

Ev mesela min li nav gundê me demekê hate ser ziman. Însana ez pesandim. Min jî xwe wek mezineki didît, pir kêfa min dihat. Ez bûbûm qehreman.

Ji wê meselê bi şûn da min qet bi mamostê xwe re deng nekir. Em li hemberî hev natin. Demekê bi şûn da jî ji gundê me çû bajarê xwe Adanê.

Car caran ji min re xeber dişand, digot:

– Min penç sala mamostetîya wî kir. Heqê min li ser wî heyê. Di îslame de tê gotin ku: kesekî bi min herfekê hîn bike ez ê çel salî bibim

kolê wî. Min qet ji Muzaffer ew heqereta çavne dikir.

Min jî xeber jê re dişand ku tu heqî wî li ser min tuneye. Fedekarîya wî kir wezîfa wî bû. Li gor wê jî ji dewletê maaş girt. Lê eger kesek ji me li heq bigere, heqê min hîn zêde bi ser wî de heyê. Min pir salan, şîrê pez û mangên me, min heg û nanê sêlê ji wî re birin. Pê ra bêjin: li dunya din ez ê ji bo zulma li dibistanê li me kir, ez ê bi qirika wî bigirim.

Ma hîro rewş ketîye halekî din. Asîmîlasyon bi şikle nû berdeyam e. Me kurda çi li welat çi li bajarên Tirkîyê an jî li Anatolîyê pir dert û kul dîtîn. Ez niha bi zimanê hatî kedexekirin, bi kurdî ji we re hekata asîmîlasyonê dinivîsim. Em bi ser ketin lê kar û barê me hîn jî pir e.

Ferheng:

Bîranîn: Anî

Komar: Cumhuriyet

Dibistan: Okul

Zarok: Çocuk

Dîrok: Tarih

Leşker: Asker

Perwerde: Eğitim

Qedexe: Yasak

Jîyan: Yaşam

Pol: Sınıf

Nivîsandin: Yazmak

Mamoste: Öğretmen

Gel: Halk

Amade: Hazır

Mînak: Örnek

Mizgeft: Camii

Mele: İmam

Kom: Grup

Armanç: Amaç

Sêguh: Dirgen

Cuciye serî kênî çûlê

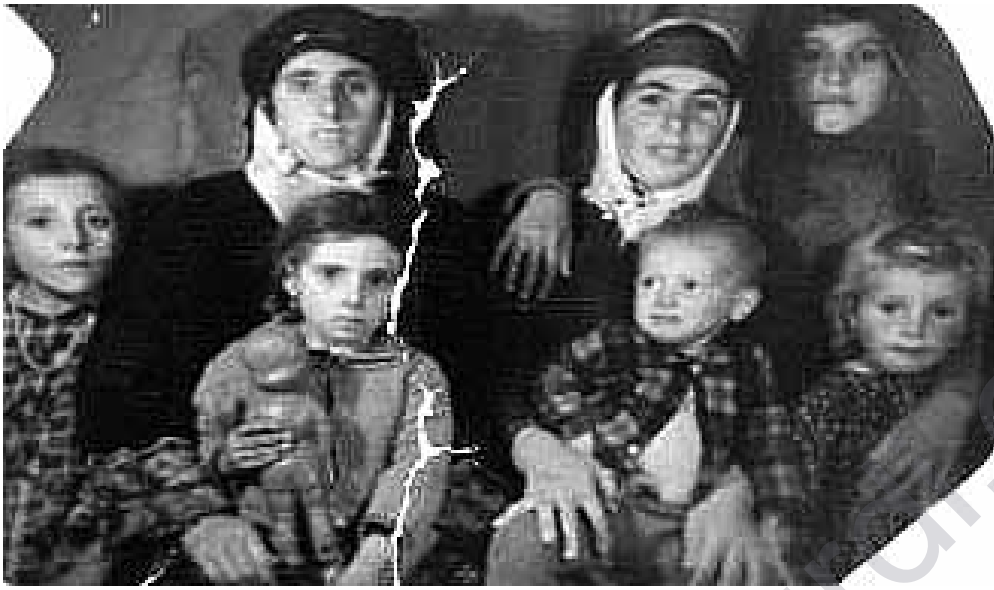
Xamgelî Bane

Ve nûşko vîriska ra lê. Cûciye le ban dare re nav hêlîne ociniqîya. Firê vindiriyaw vî ow rûje. Dengi vîriska je asirmangel ve qîje qîj rihat. Cûciye le ban hakeli xwê çêwgele vokird. Girdivere têrîko vi vî. Ke vîriska ve hêvend çiqes kirde qîje qîj jî cûciye ne destê je hakel vî, ne jî rake şewetêrik vî nerivîrist ke je hêlîne viderkefî. Dîya vîriska varanî ve guje guj kirde xar. Dare ke cûciye le banê vî dari çortik vî. Dari çortikel pên û gewra. Hêlini cûciye re bini pelkel vî. Rave varane le cûciye û hêlîne nerikeft. Cûciye çêwgele qurcand û le bini dengi varane û vîriska ve xw-evo çî.

Cûciye çêwgele vokird. Gordi vokirdandine rî ke je varane û vîriska şew tiştî nemaye. Viçe vîçi cûciyeli dik je nêzik û dûr xweş xweş rihat. Kênîyê hendi dare ve şure şur diherîkîya. Cûciye şa vî ke suvaye pêko vîye. Cûciye je ban hakel esta û firîya ban kurni kênîye. Kurni kênîye je kuçik hativîye xaskirdin. Seranser veyek vestîyaw je sî çêw hativîye yirtin. Ey kênîye le çûle dûri dîyel vî. Le seri riçi herikani avi kênîye peşêş

dari cîyi cîyi hevi. Dari vî, dari gûç, dari berû, dari rîxok, dari momax û ey darê çortike vî. Darê çortike je dargeli dik him gewretir vî, him jî pîr vî. Yekî jî darê hendi kênîye vî. Cûciyel rake hêlîngelîyan naye vîandin le ban dargeli gewre û pelk firîye xasê rikirdin. Ey hêlîne jî je ew hêlîngel vî.

Je xaro rênî pes rake av vixerî vervi kênîye rihat. Seyeli ve zilqi pese gaveke cûciye le ban kurni kênîye vî îyan ve seri kênîye. Cûciye ke seyel dî, firîya ban dare. Je ban daro seyeli seri kênîye çêw rikird. Seyel je kurne av xardin. Dîya av xardine le hendi kênîye mexola hatin. Şivane ve kero hate ser kênîye û tîre û paliki kere nave ban zinêrê biçîkê lay piştîyi kênîye. Duvajû ve û çona pese vervi kurni kênîye riran. Nîya pese dusî nêrî û bizini ma rê vî. Verangelî nav rêne rikeftine ban mîyel. Duvajûve çûve birdi verangel kird. Pese kem kem ve qor vervi kurni ave rihat. Yêke avê xwê rixard dira ve la. Ve ris rêne gî ve av kirdin. Şivane vervi leveri nav gore pese bird. Ke şivane û pesgel çî seyel jî ra lê le dîya rêne kal

kal kefte rû. Cûciye je ban daro pese, seyl şivane û yêdikel gî çêw kird. Îngirîke kênîye û xwê disan ve teyna ma. Je ban daro firîya xar dîsan. Ve nukil heyî av xard. Jê dîyaw kefte vîrê ke xêrî firsîyo vîye. Vervi rêne firîya ra lê çî. Şûnake rêne lê rilerivîye kemî bin av vî. Ow şûngele ke binav vî kirm û buxiki bini xake lê firê rihate vîrandin. Cûciye le nav rêno le şûngeleke mîyel pa rînanlê kirm û buxikele riderkefte navça. Cûciye ve nukil rîkaşay û ridaqurtandê. Ke zikê xas vîye çekme, firîya ra lê çî.

Le seri kênîye na. Cûciye û kênîye weki du hamîrî vîn. Je hamirîye ûrotir du biraki xas vîn. Cûciye çen saleke le bani ey darê hendi kênîye çêlik rikird. Daliki ey cûciye jî eyî lîre le ban ey darê çortike le ey hêlîne ge-

wro kirdî vî. Daliki dalikiyan jî enco. Rave navberî ey kênîye û cûciye qerî dari çortike firê tişt dê hevî.

Cûciye girdi dîyer heyî lîla lola firîya. Ke vindirîya ve dîyaw çerxi ban dare vî. Hat ke le seri kênîye jin û mêrdî nîştiye. Mêrike le ban leverî jorî kênîye dirîjo vîye. Jine jî le lay xariy kaniye je dar û sergîn navî lê. Je kaniye dûye rielat. Bani koze patîle lê vî. Derî patîle derikî lê vî ra ve navi batîle ke çe lê rihate birşandin dîyar nerira. Bûyî xweş girdivere elgirt. Mûz, mûrî û buxikel gî gurdo vi vî. Mêrike gordi jine qise rikird le şûni xwê. Jine konî elxist le ban leverê. Bani kone heyî nan û tiştîmîşt navê. Jine him kar dikird, him jî gordi mêrike qise kirdine rînan. Je navqato guranîyî re demê vî.

”Nêvû nêvû le dile qorî nêvû,
Weki tami dile jî tamî cîyî nêvû,

Yekî ke ve dili xwê nezevicîya,
Şewe lê rûjnayî nêvû,

Ke mirarit îyave yek, Jexere weki
esel lêt tê rivû”

Le dengi jine mêrike jî dengi xwê
ve eynî qeyro tevi dengi jine rikird
û guranîye gordiyek xilas kirdin.
Dîyar vîke ey mêrike û jine ve dili
xûyan zevicîyaw vîn. Salîyan gewre
dîyardira. Lê berê weki xort û azew
gişte giştîyan vî.

Jine pilyele elmand û patile je
ban koze na. Le ban kone ke elxistî
vî nay ve navrastê. Mêrike je şûni
xwê esta û çîye seri kênîye. Je çuriki
kênîye ve mişt rû xwê sîçar çar av
kird lê û şûşt. Du sî jî qulp av fir
kird û ra lê çîye seri nane. Jine je tora
nane derxist û heyî vervî mêrike ra.
Jine û mêrike ve kenîyî û qejmerî nan
xardin û tişte gurdo kirdin. Heman
ke neçîvîn dîsan ve mişt je kênîye av
xardin û vervî diyê xariye ran lê çîn.
Cuciye je ban daro hetake mêrike û
jine je veri çêw mêk vî girî. Ew gi-
randine cûciye ribirde heyî şûni cîyî
cîyî. Je naw serê hezar tişt dixericîya.
Xwê ve teyna vî. Le ban darî çortik
le çûle. Sî hakê re nav hêlîne, yekî jî
kênîyî veherikan le hendê vî. Kênîye
hamirîyê en xasê vî. Kênîye he ke
riherikîya dengi ave ke rikeftle avi

nav kurne dengi şure şurê rihat. Ey
dengi vîşê kênîye zîndiyo rikird. Ke
eco neva jî ve cûciye eco rihat.

Yên hewa zemîye giran giran
weki her ruj dîsan têriko rivîya. Vîşê
yekî dest rinare qirtiki cûciye. Ow
qese ruhê tengî rivîya. Erê ve şew
jî mêvani kênîye hevî. Ve şew rake
çêwgelê nerivîvand û nerifirîya ow
qere je şewe hez nerikird. Ke ruyîyî
yan marî elperîkîya dare xwê û
hakelê ra vixarda. Ve rûj tiştî enco ve
serê vihata canî xwê ra xilas vikirda.
Ey zerastîye ra şew enco nevî. Xwê
ve teyna le ban dare heta ke suvaye
pêko rivîya le nav hêlîne rixeft. Rave
cûciye firê xweşê ve têrike û şewe
nerihat.

Je ow şewgele şewî cûciye re nav
hêlîne ve qaleqîrî ve xwê hesîya.
Cûciye çêwgele vokird. Rîke vervî
serî kênîye çar penç xort arîyay. Şewe
ve şewqi mange weki rûj vî. Zarûvel
ve kergelo hatine serî kênîye vistan.
Xortgel je tîre ve qixeqix peşêş mir-
gi sax derxistin. Yekî mirgel je tîre
riderxist, yekî jî serî mirgel di el-
piçiqand. Duvan jî kozî ariy navîn lê
û tenikîye nîme piri av kirdin vîn. Avi
tenika germ dikirdin. Ke ave ve pilqe
pilq xas kulîya mirgel ve pûrti mûrto
avîştine nav tenika. Mirgel heyî re
nav avê kulîyave ke vista ve dîyaw
mirel je paçikelo girtin û yek yek

ve pûrt û çermi mermo şeçitandinê. Mirgel rût kirdin. Le hendi ariye çale ke kûlîn bal û pûrte ve çermo kirdin dûre. Ke çerm kirdine xilas vî bani çale piri xak kirdin û banê pûşandin. Ve pa ban çale dewsandin û je kênîye dusî tek av avirdin elpişandine ban xake. Dîsan ban çale dewsandin û heyî xaki din elpişandine bani o girdivere. Jila jola heyî qirşî qal gurdo kirdin û bani çale ve eyeno voşardin. Dusîyan jî heya ke eyane çale pûşandin gûşte le ban koze birşand. Gî gordiyek le gûşte gurdo vîn û iznaqelê ran ve seyeli hendeke avirdivîn. Ve qaleqîr, guranî qejmerî nêziki desti suvayzi ran lê çîn je seri kênîye. Hetake xortgel çî cûciye tîkî xew re çêwê nekeft. Zatî dilê nevî ke vixefî. Qale qîr û vaje vajî cîyî le bini darê le seri kênîye hevî. Ey tiştê cîyîye bî xew îştivîyê, dîsan jî vê xweş hat.

Ve dengi motirgeli naw teleyelo ve xwê hesîya. Vervi dîyê xariy firîya. Le seri çeme dotgel û vevîyel cil û xilîf dişûştin. Şûnikel de destîyan ve tepe tep riranle geltgel. Heyî jin û dot xurî û caviye ri kutan. Dotgel qali şûkirdine û qeline rikirdin. Heyî leyane goranî kird û ra lê vervi ban dîye çî. Ve balgelo xwê verda vervi xar. Ke îyave nav dîye rî ke dargeli qevaxel û vîyel gî aribirin. Bani

dargeli navi dîye piri cûciyi cîyî cîyî vî vercê. çêw yerdand ke cûciy vînî nerî. Bûbikel, cûciyeli du nukil, qijik denay nerî. Heyî dari rût mavî le nav harimi dîye heva. Cûciye ke eyene rî, xêrî toxamişê vî. Xemê navê ve nuşko firê vî. Vervi seri kênîye cî îcare. Navçê dîyer û şîme vî deme. Seri kênî dîye xewlet vî. Le ey vextgele seri kênî dîye piri vevî, dot û jin divîya. Ser le ser diqelivîya. Tu bo ke şênatî seri kênîye weki yê verceyîn nevî. Cûciye ke dargeli birandin û xewletî seri kênîye rî jema ke ra ey rûjeteyna enco ra vû heva. Rûjgeli dik tim le ov gavgele hate nav dîyê xariy ke eynikestin. Cûciye eye çen saleke her rûj, re rûje du sî car di hate ey dîye, qe tiştî enco nerî vî ve çêwgeli xwê heta îgave. Vişê ewrî sê le ban ey dîye gurdo vivî û qe dilê nevîke viçû. Tiştî weki yê verceyîne nevî. Dargeli nav dîye hativîye birandin. Seri kênî dîye xewleto vi vî. Eye rançe enco rivîya ? Je xwê pirsî. Heyî dik ban dîye yerdî û firîya ra lê çî ve hêlînê xwê.

Le ban kurni kuçikê kênîye na û ve nukil hebar av xard. Vîrê le dîyê xariy vî. Race le ew dîye enco rivîya. Le ew dîye race ruçime diogorîya. Heyî tişt ke cûciyel fexmê nerikird divîya. Cûciye ke çiqes le seri kênîyî çûl hêlînê heva jî, destê je dîyel û

dargeli nav dîyel nerivîya. Dêy ke dar lê nevî cûciy jî lê ne ri vîya, dêy ke vevî û dot lê nêvî xort jî lê nê nerivîya, zarû jî lê nê rivîya. Dêy ke cûciy û dot lê nevî qe bira nevîya.

Avê xwê ke fir kird ve dîyaw, firîya nav hêlîne. Hakel hativîye demi qurxe. Cûciye weki verceyîn hakel firê ve teyna neritanist ke vîšta. Jê verceyîn firêtir dale ban hakel va ke vişeliya û çêlikel peyda va. Cûciye heva keftivîre qurx. Re rûje cay teyna riçîya zike tîr dikird û rihata.

Suvayzîyî je nav galiki hakel çêlikel derkeft. Sî çêlikê vî ve cayko. Dalîkîyan diçîya rayan kirm û buxik

davird û ve xavindîyan dikird. Rûj ve rûj çêlikel gewro rivîyan û yê pûrt digirtin. Balgelîyan zeqê firê rivîya.

Rûjî cûciye çêlikeli xwê birde seri kênîye. Ra çêlikel qali kênîye kird ke çend sale ale hendî ey kênîya û daliki xwê jî ewî lire gewro kirdiye. Temê le çêlikeli xwê kird ke îwe jî lire çêlikelitan gewro vikerin. Ey dareke hêlînan jî arîye mîngangeli ma dalikimane. Çêlikel jî xweş go ravîn ve seri qiseyeli dalike. Çêlikel rake heman bîçik vîn xas nerifirîyan. Heva le girdi kênîye teyna rîfirîyan. Le nav û girdi hêlîne le bendi dalike rivistan ke zike tîr vikerin.

Cûciye ke je dîyel je yerdîne hat le seri kênîye marî sê rî. Le seri kênîye le ban kuçikî pê n mare totik oxardi vî. Cûciye ke mare rî şerpeze vî je tirs. Margel dijminê cûciyele. Him jî ey dijmine cûciyel zeqê neritanist. Cûciye ve bidizî bî deng û hes firîya çî ve nav hêlîne. Je ban daro le mare ringirîya. Vit şalam mare ve xwê vihesî û jîre viçû. Ke dîya nîmerû siri germe şikîya mare giran giran xwê çimand. Quwd dirave xwê. Mare sere je nav totike ke oxardivî bilindi jor kird û le girdivere girî. Kefte navi avi kurne û germi canî xwê re nav ave îşt. Je naw kurni ave derkeft û çêw le dargel yerdand. Darê en nêzikê kênîye darê en gewra vî. Le dargeli dik jî firê pelk û pirçik îjne vî. Le ban darê çortike hêlin hevî. Lê berê le jor vî, yekî jî je xar dîyar nerira. Mare hêlini cûciye nerî, vervi dargeli dik çî. İngirî û rîke le ban dargeli dik jî tiştî lê nî ve dîyaw hate seri kênîye. Je joro dengî zîli seyel hat. Seyeli rêngel vervi kênîye rihat. Mare ke dengî zîli seyel îya vê kefte bini zinarê biçîkê hendi kênîye. Seyel hatin je kênîye av xardin û heyî mexelo vîn. Je dūr şivane kirde voşte voşt û seyel ve xardan danlê çîn. Zemîye yên têrîko rivîya. Cûciye je tirsi mare nerivîrist ke hêlîne vîlî û viçû. Tirsê firiyê ra şew vî. Enî ke mare ve şew elperîkîye

dare û re xeve xwê û çêlikelê vixwerî.

Gave ke seyel çî, nêziki dîyer vî. Dotî û kurey ve xardan hatine seri kênîye û xûyan le pişti kuçiki kênîye voşardîn. İngirî ke kesî îjnî le bini dare mirarîyan îya veyek. Lûre vîne jinimêrdi yek. Dote çiqinê xwê vokird û jê heyî tiştî xardin derxist. Veyni kure jê xardin. Kure û dote qal dikirdin. Ke dildariyekin. Erake ma boyiki dote dewlemend vîye ve kure nerayinê. Çen car gewretirgeli dîye êrdandiyine serê dîsan dili boyîkê neviye. Kure jî hewa xênce vayan-dine rûyey nerîye. Dote ke çiqinê xwê gurdo kird, kure çî ve hendi zinarê biçike dirîjo vî. Dote jî le hendi kuçike nişt. Kure le hendi marê siye dirîjo vi vî. Kure le şuni xwê xirman-ço vî. Re nav qato mare çî ve hendi kure û nave bini kefelê. Du sî car je şuni cîyî nave kure, kure esta pa û mare rî ke nayeve. Mare xuşîya kefte bini kuçike. Dote û kure ve biraw biraw keftin veyek. Xwê mirdaro kird dote. Neritanist ke ve dîyaw viçin ve dîye. Le ban çoki dote xorte can da. Je dîyê xariy le ban sî hesp dusîyanî ve çarpa vervi kênîye rihatîn. Cûciye û çêlikelê je ban daro je nav hêlîno ewane çêw rikirdin. Hesp gel hatine seri kênîye ke xweyşikîyan gordi kure ke vayîye alura. Ka xweyşikîyan şivîn dikerî. Birangeli dote je dote tiştî ne

pirsîn û ve dançayelo nan ve kurê mirdiye û dote. Xunê kure û dote tevi rengi avi kênîye vî le nav kurne. Ey dildargele verci birangel marê sîye destîyan jeyek kirdi vî. Vervi dîye ve çarpa ranlê çîn siwargel. Gordi dengi dança dîye vervi seri kênîye elîşîya. Seri kênî çûle ve biraw biraw û hawar hawar dudengo vî. Jingel ve dilo kênîye jî kirdin de girî. Avi kênîye he ke jingel dilo riçirîya firê rivîya.

Her sî çêliki cûciye re nav hêline je tirs ve dalike çewsîkiyan. Çêlikel heman firê biçik vîn. Tîşteke ve çewgeli xûyan dîn ra ewane firê ve tirs vî. Dalîkiyan jî heman tîşti enco nerîvî. Gaveke rîke rengi avi kênîye soro vî hewa fexm kird ke lîrgele risqe elatiye. Cûciye rîke kênîye jî rîyîrî, zanist ke kênîye zîndiye.

Le dîyê xariy dargel hativîye birandin. Seri kênî dîye dot û vevî lê nemayî. Le seri kênî çûlgel margeli sê mirari dildargel sê rikird. Birangel şivinî xweysîkel nerinasîya. Marê sîye heman de bini zinare, birangel de nav dîye cirît rikird. Ey tîştgele şanandinî heyî tîşt vî. Ke çûn vikirday jî ey zerastîye heva le navça vî, ve her lay ki xwê.

Cûciye gordi çêlikele qise kird ke heva lîre nîyaye vîstandin. Suvayzî

jîre ra vîçîn le şûnî dik vi ovîrîn. Ra xwiman şûnî nû vînin ke mirari dildargel sê nêkerin, dargel nêbirin û vevî û dot alîye vînin. Pirse kirdin veyek ke heva ey şewe şewê dîyayemane imşo. Re nav hêlinê mîngangeyeli dalikeli xûyan le bini mangê asirmangeli bane ve xwevo çîn.

Tep, tep, tep ve ey denge je naw hêline firîyan je ban dare. Ke le ban kuçîki kênîye nan û le pişte girîn, rinke. Mêrikî ve bivire darê çortike ribirîya. Veri dari çortike jî marê sîye le dirîjayî mirdiye. Mêrike ke hatiye ke dare vibirî rîye ke marê sîye xwê le darê çortike pîçaye û rielkîşîye jor. Ve bivire rirîle marê sîye rikuşî. Mêrike ve qirçe qirç dare birî û xistê ban xake le veri çêwi cûciyel. Daliki cûciyel ve girî ringirîya. Ke dare kefte zemîye, hêline jî keft û elîşîya. Pişivilavo vî lo qendima. Mîngangeli daliki cûciye heva şexitîya. Rengi avi kênîye ve xwuni dildargel soro vî. Gavi çiyini îre hati vî. Nerivake lîre vivistay. Ruçimi îre ve ûstirî diranand. şûnîke ûstirî lê hevî, hêlin hate şexitandin;ow şûna şavîn û xweşî lê nê vû. Ew şûna şivîn girî û reşî da lê hevû. Cûciye çêlikele rave dîya xwê û firîya ran lê çîn.

Li koka xwe bigere

Ali Çiftçi

Li ba kurdên me yên Anatoliyê, ji derveyî îstisna, nebûye edet ku bi nivîskî dara malbatî (soy ağacı) sece- ra xwe binivîsîn daku ji neslê nû re, di derheqê koka xwe de zanistiyê bihêlin. Kurdên me berê li ser axa xwe dijîyan û pîranî li ba hev di- man. Erf, edet, çîrok û serpêhati- yên xwe her bi devkî di nav mal- batê de dihatin gotin. Ji ber sedemên aborî, siyasî û civakî însanên me ni- karibûne dîroka xwe bi xwe binivîsî- nin. Hinek kes an malbatan secerên xwe wek lîsteya navan nivîsîne, wek nimûne, Dr. Mikailî di Bîrnebûnê de nimûneyek seceera malbata xwe belav kir. Îstîsnayên wiha hene.

Dema bi nivîskî ev çavkanî tu- nebin, neslê nû îmkana xwe ya ku li koka xwe bigere, di derheqê neslê xwe de bibe xwedî agahdriyan jî pir kêr dibe. Tenê gotinên bi devkî ku ji dê û bav an jî ji kal û pîrên xwe bi- hîstiyê, eger di bîrê de mabe! Ev jî, ji sê nesla bi şunda ji bîr dibe.

Rewza kurdên me yên ji Anatoliyê ya demografî, civakî û çandî di van çil-pîncî salên derbasbûyî de pir ha- tiye guhartin. Malbat ji hev dūrke- tine, gund vala bûne. Ji her malba- tekê bi kêmasî, sê an çar zarok li der-

veyî welêt, li welatên Europayê bi şûn û war bûne. Piraniyên li welêt mane jî, li bajarên Tirkiyê yên me- zin, wek Enqere, Konya, Îzmîr û li Stenbolê dimînin. Ev koçberiya sed- salan her berdewam dike û endamên malbatê ji nêz ve hevdu nas nakin û têtikiliyên wan piştî demekê qut di- bin. Piraniya ciwanên me ji du an sê nesla bi paş da, endamên malbata xwe nizanin.

Îro bi pêşketina teknîka agahdri- yê, înternetê bi vê ra medyayên civakî wek Facebook, Twiter, îmkanên ku li koka xwe bigere, agahdariyan ber- hev bike, pir bûne. Li ser Înternetê gelek programên bo dara malbatê/*se- cere!* *Soy ağacı* hene. Piraniya wan bê pere ne û bi her zimanî jî tîen bi ka- ranînin. Program hewqas hêsan ki- rine ku meriv dikarî zimanê wê bi xwe jî biguhare. Ji wan programana bo nimune çenda li vir bi nav dikim; **www.myheritage.com**, **ancestry.se**, **akrabaonline.com**

Herkes dikare dara malbatê an kal û pîrên xwe bi rihetî bi çend nes- la bi paş de binivîsîne. Ev dibe alîka- riyek destpêkê bo lêkolîna koka xwe.

Lêkolînên malbatî, girêdaneka pir muhîm e bo civatekê.

Lîsteya li jêr li gor nasnameya kesan wek: Nav û paşnav (navê ku li kutikê hatiye nivîsîn) LaqapNaznav, tarixa ku hatiye dunê, tarixa zewacê û ciyê zewacê, li ku dima û çi kar dikir, kengî û li kuderê miriye û

bi kurtî serpêhatiyeka wî/wê ku bo neslê nû ji bo kesayetî û mîrasê muhîm e, bê nivîsîn. Ev agahdariyana herkes dikare ji malmezînan xwe pirs bike. Ev dibe bîngeheka zanistî bo lêkolînerê malbatê.

Dara malbatî/Secere/Soy ağacı

bav	kal, bavpîr	bavê bavpîrî	kalê bavpîrî
			pîra bavpîrî
		dêya bavpîrê	kalê bavpîrî
			pîra bavpîrî
ez bi xwe	pîr, dapîr	Bavê dapîrê	kalê dapîrê
			pîra dapîrê
		dêya dapîrê	kalê dapîrê
			pîra dapîrê
dê	kal, bavpîr	bavê bavpîrî	kalê bavpîrî
			pîra bavpîrî
		dêya bavpîrê	kalê bavpîrî
			pîra bavpîrî
	pîr, dapîr	bavê dapîrê	kalê dapîrê
			pîra dapîrê
		dêya dapîrê	kalê dapîrê
			pîra dapîrê

Mercedes û nasnameya kurd

Ecevit Yıldırım

Di destpêka salên 90î de, Kurdistan weke di bin arê cehnemê de dikeliya. Li başûrê Kurdistanê raperîn û dûra jî trajediya koçberiya gel ya ber bi sînoren Tîrkiye û Îranê ve, li teva-hiya dinyayê deng veda bû.

Her wiha li bakurê Kurdistanê jî şerê di nav gerilayên PKKê û dewletê de jî girantir dibû. Her roj çalakî li dar diketin. Di serî de gelê Botanê êdî bi awayeke vekirî û girseyi xwedî li nasnama xwe derdiket.

Newroz wekî serhildanê dihatin pîrozkirin. Dewlet jî li hember wan pêşveçûnan bi tundî tev-digeriya. Dest bi şewitandina gundan, sirgûnkirina gundiyan, kuştina rêber, rewşenbîr û siyasetmedarên kurd kiribû.

Min jî ji Almaniyayê bûyerên ku li Kurdistanê diqewimîn bi kelecane dişopand. Min wê çaxê pirsgirêka kurd hîn nû nas dikir. Çi nûçe û bernameyên di rojname, tv yan jî di radyoyê de li ser kurd û Kurdistanê hebin, min guhdar û sêr dikirin. Heta ji wan materyalan min jî xwe

ra arşivek jî çêkiribû.

Piştî demekê medya û rojnameyên tirkan têra min nedikirin. Êdî min dest bi xwendina weşanên kurdan kiribû.

Yekemîn rojnameya kurdan ku min xwendibû û bandor li ser min kiribû “*Yeni Ülke*” bû.

Her nivîs û nûçeyê wê min ji dil û can dixwend. Min di hundirê rojekê de temamê rojnameyê dixwend.

Rojnameya “*Yeni Ülke*” heftane derdiket. Loma jî heta hejmara wê ya nû derdiket, min nivîsên wê dubare dixwendin.

Her ku min dixwend, ez bêhtir bi pirsgirêka kurd û Kurdistanê tê digihîştim. Di serê min de eşkere û zelal dibû, ku em kurd jî mîna tirk, ereb, faris, alman, îngîlîz û hwd. millet û neteweyek bi serê xwe ne. Bi rêya siyaseta asîmilasyonê jî dewleta tirk hewl dida ku me bike tirk û ji nav rake.

Bi min ew tiştêkî pir şaş bû. Ne mimkîn bû ez wê yekê qebûl bikim.

Bi tégihîştina wê siyasetê, rabûn û rûniştina min, çûyin û hatina min, jîyana min ya rojane, heval û dostên min ji ber bi kurdbûnê ve diguherîn.

Ji xwe wê demê, min dibistan xelal kiribû û dest bi fêrbûna meslekê jî kiribû. Piştî şeş mehên teorîk min di kargehê de dest bi pratikê kir. Jîyana kar, ji min ra mîna jîyaneke ecer bû. Min her roj însanên ecer nas dikirin. Bi tev guhertina ku li min çêbûyî jî, min dixwest xwe ji bin bandora nasnama tirk biparêzim. Min xwe wek kurdekî dida naskirin.

Rojekê dîsa min kar teva kir û min destê xwe dişuştin. Di wê navberê de, mêrikekî por û simêl reş hat li kêleka min sekinî. Ji şiklê wî xuyabû ku ew jî mîna min ji xelkên Rojhilata Navîn e. Wî jî piyên xwe hilmaştin û dest bi şuştina destên xwe kir. Heta wê rojê ew kesa min qet nedîtibû.

Bi tev şuştina destên xwe, bi dengêkî nerm û ruyekî bi ken ji min pirsî û got: "*Merhaba yeğenim, Türk müsün ?*"

Di nava tirkan de, gava hevdu nas nekin, dîyalog pirê caran bi vî awayî dest pê dikan. Ya xof ew e, ku li welatekî wek Almanyayê ji yekî bi tirkî were pirsîn, gelo ew tirk e. Bi ya

min, ya rast ew e ku pirs bi almanî bê kirin. Ji ber her kesê ku porê wî reş, ne tirk e!

Di eslê xwe de pirsêke bi pêşhikum û bersiv dîyar e jî. Gava ew pirs tê kirin, ji xwe di hundirê xwe de tirkbûna kesê ku pirs lê tê kirin jî tê qebûlkirin.

Ji hêla din ve, di şikla pirskirina pirsê de, bîna nijadperestiya tirk di hate min. Loma jî ez ji şikla pirsê aciz bûbûm.

Min li mêrik mêze kir, emrê wî bi qasî yê bavê min bû.

Min acizbûna xwe di bersiv dayînê de bianiya ziman, li gor rabûn û rûniştina me ya kurdî eyb bû. Min dengê xwe nekira, wê çaxê jî min ê îxanet bi bîr û baweriya xwe bikira.

Ez tenekê fikirîm. Dûra min berê xwe ber bi mêrik ve kir û bi tirkî got: "*Hayir, Türk değilim.*"

Mêrik bersiveke bi wî awayî qet nedipa. Ew li bendê bû ku ji min bibihîze: "*Evet ben Türküm.*"

Li ser wê got: "*Nasıl, anlamadım?*"

Min vê carê bersiveke teneke din hişk da û got: "*Bayağt, Türk değilim işte!*"

Mêrik bi meraqekê pirsêk din lê

zêde kir û got: "Türkçeyi nasıl öğren-
din o zaman?"

Min jî lê bersivand û got: "Okul
ve arkadaşlardan."

Gava ji min bersiva okul ve ar-
kadaşlardan bihîst, mîna ku pê şa
bû. Weng pê bawer kir. Ji wî berê,
ez yekî Erebb, Yûnanî, Îranî û hwd.
im û di saya hevalên xwe de jî ez fêrî
tirkî bûme.

Li ser wê ji min pirsî: "Yeğenim,
arkadaşlarını anladım da, Türkçeyi
sana bu kadar güzel öğreten okul han-
gi okul, acaba? Merak ettim doğrusu.
Nerde gittin, ne kadar gittin.... ?"

Min jî got: "Almanya`da her o-
kulda anadilde eğitim kapsamında
Türk çocuklarına Türkçe anadili eği-
timi veriyorlar. O derslere ben de ka-
tıldım."

Mêrik: "Peki iyi de, sen nerelisin
ki seni o derslere almışlar?"

Min got: "Ben Konyalıyım."

Gava min got ez ji Qonyayê me,
mêrik dev ji destşuştinê berda. Ava
ku ji kaniyê diherikî girt û got: "Ne!
Konyalı mısın?"

Min got: "Evet, Konyalıyım."

Mêrik: "Ya yeğenim baştan desene
Konyalıyım diye. Ben de Sinopluyum.
Sabahtan beri uğraştırıyorsun beni.
Zaten konuştuğun Türkçe`den bel-

liydi Türk olduğun. Sevdim seni de-
likanlı. Şakayı seviyorsun anlaşılın?"

Min: "Yok şaka yapmıyorum ama-
ca. Ben gerçekten Türk değilim."

Mêrik: "Yeğenim, Konyalıyım di-
yorsun ama."

Min: "Evet Konyalıyım. Ama
Konyalı olmak Türk olmayı berabe-
rinde getirmez ki !"

Mêrik niha ket gumanan.
Demekê dengê xwe nekir.

Xwedê dizane qey di hundirê xwe
de digot: Ev çi bela bû ez têgeriyam.
Him tirkî deng dike û him jî dibê
ez ne tirk im. Him dibê ez Qonyayê
me û dîsa dibê ez ne tirk im.

Xuyabû ku mêrik nedikanî
bajarê Qonyayê û nasnameya kurd
bi hev re girê bide. Ku min bigota
ez ji Mûş û Wan û bajarekî din im,
belkî wê çaxê hîn hêsantir bihata ser
kurbûna min. Ji ber wê jî min ne-
dixwest ez dîyalogê zêde dirêj bikim.

Ji hêla din ve, min reaksiyon
û helwesta mêrik ya li hember
kurbûna min meraq dikir. Gelo wî
yê rêz ji nasnameya min ya kurd re
bigirta, yan jî bibûya xwedî helwes-
teke klasîk.

Min serê xwe rakir, li çavên wî
nêrî û got: "Amca, ben Konyalıyım ve
Kürdüm."

Gava mêrik pê hesiya ku ez kurd im, şikl û şemala wî guherî. Xwe rast kir, li min nêrî û bi tebesumekê got: *“Yeğenim bak bu olmadı şimdi. Sabahtan beri bizi bunun için mi uğraştırıyorsun. Hem ne alakası var şimdi Kürt Türk diye ayırım yapmanın ki ?”*

Min jî lê bersivand û got: *“Bence sen soruyu yanlış sordun amca. Bana direkt Türk müsün diye sorunca, ben de soruna cevaben, Türk olmadığını belirttim. Eğer bana hangi millete mensup olduğumu sorsaydın, ben de sana direkt Kürt olduğumu söyledim.”*

Mêrikê ku min jê re digot apo bi bersivên min nehatibû ser. Ji çavên wî diyar bû ku pê diqehirî. Wek piraniya tirkan wî jî helwesteke klasîk nîşan da bû. Bi edebiyata biratiya kurd û tirkan ku rayedarên dewletê di devê xwe de kiribûn benîşt, xwest rewşê xelas bike û pê de çû: *“Yeğenim ne gerek var şimdi Kürt- Türk ayrımı yapmanın. Ne de olsa hepimiz müslüman din kardeşiyiz. Sonuçta hepimiz Türk bayrağının altında yaşıyoruz yani.”*

Min mês kir, apê me yê tirk dil tune min wekî kurd qebûl bike. Min di hundirê xwe de got: madem tu ji

emrê xwe yê mezin fedî nakî û xwe bi min re dikî heval, wê çaxê ez ê jî heqê te bidim.

Bi dengêkî ji xwe bi bawer min got: *“Mesele o kadar basit değil amca. Bir kere ayırım yaptığımı düşünmüyorum. Sadece Kürt olduğumu söylüyorum. Eğer kalkar Türk olduğumu söylersem, yalan söylemiş olurum. O da benim işim değil. Onun dışında Türk bayrağının altında yaşadığımı filan da düşünmüyorum. Zira, burası Almanya ve Türkiye değil.”*

Bi vê bersiva min mêrik hêrs bûbû. Wî jî dengê xwe bilind kir û got: *“Ne demek burası Türkiye değil. Türk kimliği her yerde geçerli. Çıkar cebindeki nüfus cüzdanını da, bak bakalım ne yazıyormuş acaba orada.”*

Mêrik rind hêrs bûbû. Dixwest min bi zorê bike tirk. Dev ji gotina yeğen jî berdabû. Min mês kir rewş ber bi text şikênandinê ve diçe.

Ji xwe min di hêrsbûna wî re jî tê birî ku ew ji mijarê fam nake. Yan jî bi gotineke din naxwaze fam bike. Ne kesekî liyaqî mînaqêşekirinê bû.

Ji ber wê jî min nedixwest zêde di nav de herim. Min jê re çî bigota fêde nedikir. Di encam de min biryar da, dawî li wê gotûbêjê bînim. Ji wê ra jî argumenteke xweş lazim bû.

Min li çavên mêrik mês kir û got:
“Amca, senin araban hangi marka?”

Mêrik jî got: “Opel, ne olmuş da?”

Min got: “Diyelim ki Opel’in amblesimini söküp, yerine Mercedes amblemi taktık. O zaman Opel, Mercedes mi oluyor?”

Mêrik got: “Ne alakası var şimdi, Opel’in Mercedes’in konumuzla?”

Min jî got: “Özünde Opel olan bir arabanın amblesimini çıkarıp, yerine Mercedes amblemi takmak ile bir araba ne kadar Mercedes oluyorsa, ben de cebimde taşıdığım Türk kimliği ile o kadar Türk oluyorum işte!”

Bi vê bersivê mêrik ziq bû dawestî. Tu argumenteke ku bikaribe li dij argumenta min bi kar bîne nedîtîbû. Tenekê li min mês kir, serê xwe ba kir û dûra jî got: „Anlaşılan senin beynini kötü yıkamışlar.”

Min jî got: “İyi ya, en azından temizlenmiştir.”

Mêrik destên xwe ziwa kirin û bê ku xatirê xwe jî min bixwaze, berê xwe çex kir û ji cem min veqetiyê, çû.

Min jî li dû mês kir.

Ji hêlekê ve baweriya min li min zêde bûbû. Nêzîkbûna min ya pirsgirêka kurd ne şaş bû. Mêrikekî bi qasî emrê bavê min, di ber min ra neçûbû. Nikarîbû argumentên min bibersivîne.

Ji hêla din ve jî ez ji bo wî bi ber ketibûm. Min nedixwest ku ew bi keve rola gotûbêj wenda kiriye.

Di rojên ji wê bi şûn de jî, gava rêya me li hev diqelivî, berê xwe ji min çex dikir. Xuyabû ku li min sîva hatibû.

Ku însan bi hev ra kar bike û bi hev ra deng neke, ne tiştekî ku li gor dilê min bû. Min biryar da ku bi şiklekî sîvahatinê ji holê rakim.

Ji xwe wê demê cejna qurbanê jî nêzik bûbû. Gava roja cejnê hat, min cejna qurbanê kir mane û cejna wî pîroz kir. Mêrik jî bersiva min da. Me sîvahatin ji holê rakir û ji wê rojê bi şûn de di nava me da têkilîyeke bi kontrol çêbû. Careke din jî ji min ra qet qala tirkbûnê nekir.

Hoydar

Çam e çam e hoydar çam e
Ez îro li mala meta te me
Ez tu dînik ne me
Ez dînikî sewê te me
Yar yar yar yar gozelê
Yar yar yar yar gozelê

Ez ke çi bikim şoferiyê
Mala ra dikim şivaniyê
Em runiştim li ber kaniyê
Bi te ra dikim yaraniyê
Yar yar yar yar gozelê
Yar yar yar yar gozelê

Min terlê Ozê çot dikiro
Min şepqa xwe dayna hayê kiro
Te pêş malê ez gudarî kiro
Min millet ji xewa sibê rakiro
Yar yar yar yar gozelê
Yar yar yar yar gozelê

Xaniyên ecer çêdikime
Turlu turlu boyax dikime
Ber xaniyan pak dikime
Cil û bera li odan redixime
Yar yar yar yar gozelê
Yar yar yar yar gozelê

Berhevkar: *Şexo* (Ahmet Karakoç)
Rastnivîs: *İbrahim Korkmaz*

Ev kilama ji gundê Yûnaqê-Serê Golê (Saray köyü) hatiye wergirtin.

Modanlılar

Enver Yurttaş

Nüfus: 288(2000 yılı nüfus sayımı sonucu)
İlçeye Uzaklık: 40 km
İle Uzaklık: 110 km
Muhtar: Rıza GÜLŞEN

Muhtarı konağında ziyaret ediyorum. Orada süne mücadelesi için Haymana'dan gelen görevliler, köylülere ilaç dağıtımını yapıyor, bir taraftan da kuraklığın etkilediği arazileri kaydediyorlar.

Muhtar, bekçiyi duyuru yapması için camiye gönderiyor. Bekçi, cami hoparlöründen: “köyümüze Haymana'dan gazeteciler gelmiş, tarihimizi soruyorlar. Bilgisi olan muhtarlığa gelsin” diye anons yapınca köylüler konağa birikiyor. İçlerinden ismini öğrendiklerim Hacı Mahir DOĞAN (eski muhtar), İbrahim ÖPÖZ, Osman KOÇ, Osman ÖZDEMİR, Garip TETİK, Hacı Osman BAŞARAN, Ramazan VURAL, Feyzullah GÜL, Burhanettin AYDIN, Hasan KAPLAN...

Muhtar, köydeki bir bayrak-

tan bahsediyor: “Bizim aşirete mi verilmiş, bizim aileye mi verilmiş bilmiyorum. Dedelerimden bana kalmış. Alt zemini kırmızı ipekten sancağın üzerinde yeşil ipekten Hz. Ali'nin kılıcı, zülfikar, el resmi, yuvarlak yeşil noktalar, ay ve yıldız var...” Muhtar, bayrağın Haymana'daki evlerinde olduğunu, orada göstereceğini söylüyor.

Kalabalık toplanınca sorularla köy hakkında bilgilerine müracaat ediyorum.

İçlerinden en yaşlıları Hacı Mahir DOĞAN (84 yaşında) genellikle sorulara cevap veriyor, diğerleri ise farklı bir şey söylemeden onu tasdikliyorlar:

“Bizler Modanlı aşiretindeniz. Urfa Siverek'ten Haymana'ya göçettik. Geliş tarihimizi kesin olarak bilmiyoruz. Ancak Çeltikli'ye yerleşen benim beşinci dedem Ali Dehero'dur. Altı kabile olarak oradaki kuraklıktan etkilenen aşiretimiz Urfa'dan göçederek Haymana'da ilkin İnler Katrancı köyüne yerleşiyor.

Bir müddet sonra oradaki si-

neklerden, bataklıktan rahatsız olunca kalkıp Toyçayırı köyüne göçüyor, buradan da her biri ayrı köylere dağılıp Haymana'daki altı Modanlı köyünü meydana getiriyorlar. Bu köyler Çeltikli, Toyçayırı, Karasüleymanlı, Katrancı, Saatli, Yamak'tır. Bizimkiler Çeltikli'ye yerleşmeden evvel Cihanşah ile Sinanlı köyleri arasındaki Deliktaş denilen mevkiyi mesken tutmuşlar, oradan buraya gelmişlerdir.”

Hacı Mahir DOĞAN: “Köyün kurucularından Ali Dehero yüzbaşı imiş. Sancak da ondaymış. Kendisi Uç Beyi imiş.” deyince oradan Hasan KAPLAN söze karışıp bir açıklama getiriyor: “Kuraklık yüzünden Urfa'dan göçetmedik. Osmanlı

Devleti bizi buraya görevli olarak gönderdi. Buralar hep Ermeni ve Rum imiş. Buralardaki hakimiyeti sağlamlaştırmak için bizleri uç beyi olarak gönderdi. Muhtarın bahsettiği sancak (bayrak) da o yüzden bize vermiş. Bizler buralara geldikten sonra tedirgin olan Ermeni ve Rumlar, büyük yerleşim yerlerine kendiliklerinden göçtüler. Biz de onların boşalttığı köylere yerleştik.” diyor.

Mustafa YAZAR: “Burası önceleri eski bir köy imiş. Biz buraya hazır konduk” diyerek Hasan KAPLAN'ın sözlerini tasdikliyor.

Hasan KAPLAN: “Hacı Memet Kabilesi (DOĞAN, GÜLŞEN, AYTAÇ, YILDIRIM soyadlı),

Ömeroğulları (KAPLAN, ÇİFÇİ, AĞIRCAN soyadlı), Carcarlar (EMEKTAR, TÜRKAN, ŞAHİN, TÜMTÜRK soyadlı), Sürtükler (YÜZER, KOÇ, ÇEVİK soyadlı), Hasanı Kettikler (ÖZDEMİR soyadlı)'den köyümüz meydana gelmiş, yayılmıştır. Hasanı Kettiler, Kırşehir Çiçekdağı'dan gelmiş, diğerlerinin tamamı ise hep birlikte Urfa Siverek'ten göç etmişlerdir.”

Köyde ilk zamanlar Sındıran boğazından Sinanlı'ya kadar geniş bir arazide çeltik ekimi yapıldığında köyün adı Çeltikli konulmuştur.

Çeltikli, tarihi eser yönünden zengin bir yerleşim yeri. Köydeki birkaç mevkide ve köy içinde Roma döneminden kalma pek çok esere rastlamak mümkün. Elmalı, Güllübahçe, Çukurveren tarihi mev-

kileri. İmampınarı mevkiinde de mağaralar var. Tarihi kaleleri var. O kalenin içinde eski evler ve yapıların izleri günümüze kadar ulaşmıştır. Mahir Amca, “Aydınların eski evlerinin yerinde 12 metre derinliğinde mağaraya rastlandı. Birine dolu dediler, ikisi boş.” Muhtar: “Ora için Frigyalıların darphanesi diyorlar.” Köyün içinde dolaşırken cami kapısındaki taş dikkatimi çekiyor. Sütun olduğu belli taş ve benzerinden köyde çokça var. Hacı Osman BAŞARAN bizi evine götürüp, orada üzerine inşa ettiği evin temelindeki taşları gösteriyor. Taşlardan oranın eskiden büyük bir bina, yapı olduğu açık bir şekilde görülebilmektedir.

Bumsuz ile Çeltikli arasında Elmalı adıyla eski bir yerleşim yeri var. Bu

yerin kalıntıları hala var.

Tarih İçinde Haymana kitabında, 1935 yılı sonbaharında Prof. Dr. Frans Miltner tarafından Çeltikli civarında yapılan tarihi araştırmalarda eski devre ait pek çok mezar taşına rastladığı, bu mezar taşlarının bazılarının resmini çektiği, bazılarını ise Ankara'daki Ogüst Mabedinin yanındaki depoya götürdüğü anlatılmaktadır. Köyden Süleymanoğlu Mustafa'nın evinde bulunan mezar taşında: "Heliodoros'un oğlu Dionusros ve Farkanos'un oğlu Dionüsios ve Paza'nın oğlu Hilodoros Markios ile Galati ve Mürebbiye Chrüsidoros'un hatıraları için bu taşı diktiler." ibarelerinin yazılı olduğu ve üzerinde solda bir bayan, arkada bir erkek çocuğu, sağda ise bir adam olan üç kabartma insan resminin görüntüsünün bulunduğu yazılmaktadır.

Eski mezarlıkların yukarisından köyü izlerken orada kaynağı karşiki tepe olan çeşmeden çocukların getirdiği buz gibi sudan içiyorum.

Köy, Kurtuluş Savaşı yıllarında 18 gün Yunan işgalinde kalmış. Anlatılana göre Yunanlılar taş üstünde taş bırakmamışlar. Hatta camiye topladıkları köylüleri yakmaya bile karar vermişler.

Feyzullah GÜL'ün anlatışıyla: "Dedem buraya Ermeni zulmü yüzünden Erzurum Narman'dan gelmiş. Benim dedem Yunanlıların Yenice'deki komutanlarına gidip onun tercümanı aracılığıyla durumu anlatınca Paşaları bir pusula yazarak gönderiyor ve ondan sonra bizim köylülere dokunmuyorlar."

Modanlı köyleri arasında alavere, gidip gelmeler devam ediyor. Birbirlerine kız-alıp vermişler, akrabalıkları devam ettirmişler. Çeltiklilerin bu köyler içinde Yamak ve Saatli köyleriyle ilişkileri daha yoğun. Çevrelerindeki Şeyhbızın köylerinden de memnunlar. Birbirlerinin düğünlerine, cenazelerine gidip gelirler... Aralarında kız-alıp vermeler de olmuş. Hatta şimdiki muhtarlarının annesi Yeniceli...

25 bin dekar ekilebilir arazileri var. Bu arazilerde buğday, arpa, mercimek, kimyon ekilmekte. Kışın 45-50 hane olan köy nüfusu, yazı doğru 115 hane oluyor. Köyün ekonomik durumu genelde iyi ve tarıma dayalı.

Köyden göçedenler çoğunlukla Ankara Sincan'ı seçiyorlar. Haymana'da 25 hane kadar Çeltiklili var. Bunlar ticarete ve siyasette aktifler.

İçlerinden esnaf, zahireci, araba, traktör alım-satım işiyle uğraşanlar, müteahhitler, kamyoncular çıkmış.

Yufka, Bazlama, Hoşmerim, Kayganam, Ekmek Yağlısı, Gözleme, Çeltiklili kadınların yaptığı unlu yiyeceklerden bazıları.1958 yılında eğitim-öğretime başlamış okullarında 23 öğrenci var.Okulları, eski ve yeni olmak üzere 2 binadan oluşuyor. Eski bina depo olarak kullanılırken yeni binada bir derslik var. Okulun tadilattan geçtiği taktirde kullanılabilir durumda olan lojmanı mevcut. II.kademe öğrencileri Yenice İ.O.na taşınıyor. Öğretmenleri Ayhan İPEK, Tokatlılı. Köylüler ve muhtar öğretmenlerinden oldukça memnun. Köyde iki bakkal var.

Köyden Yetişen simlerden bazıları:
“Abbas DOĞAN (Hakim),
Hurşit AĞIRCAN (Albay),
Adem YAZAR(Kd.Yüzbaşı),
Sabit ÖPÖZ (Em. Öğretmen),
Fatih ÇİFÇİ (Öğretmen),
Hüseyin ÇİFÇİ (Öğretmen),
Öznur GÜLŞEN (Öğretmen),
Yılmaz GÜLŞEN (Öğretmen),
Bayram TETİK (Öğretmen),
Alişan ÇİFÇİ (Öğretmen),
Şevket DÖNMEZ (Öğretmen),
Bayram ÇİFÇİ (Başkomiser),
Muammer YAZAR (Astsubay),
Harun KOÇ (Astsubay),

Erdal YÜZER (Astsubay),
Özkan ÖPÖZ (Mühendis),
Burak YAZAR (Polis),
Ceren DÖNMEZ (Mühendis).”
Muhtar Rıza GÜLŞEN,
birinci döneminde yaptıklarını eski mezarlığın üstündeki tepeden göstererek anlatıyor: “Köye imam lojmanı yaptırıldı. Yeni mezarlık yerini tel ile çevirdik. Suyu olmayan mahalleye yeni hatlar döşeyerek suyu ulaştırdım. Arazi yollarını greyderle açtık. Bozuk olan Haymana yolumuz asfalt yapılıyor. Bumsuz ile aramızdaki yolun yapımına başlandı. Karşiki tepede yeni su bulduk. Ancak drenaj çöktüğü için o suyu köye getiremedik. Köyün içindeki elektrik direklerini ve hattını yenilettik.” Muhtar, halledilmeyi bekleyen sorunlarını da şöyle sıralıyor: “Kanalizasyonumuz yok. Suyumuz yetersiz ve su hattı çok eski, yenilenmesi gerekiyor. Okulumuzun tadilattan geçmesi gerekiyor. Öğretmen lojmanımızın onarılmasını istiyoruz.” Bu işleri de önümüzdeki yıl gerçekleştirmeye muvaffak olacağını söylüyor.

enveryurtdas@mynet.com

Dersim Katliamında Gerçekler ve Düzmece Senaryolar

Mehmet Bayrak

Dersim'e ilgim ve Dersim üzerinde çalışmam, bugünlerde gündeme gelmesinden çok eskilere, 30 yılı aşkın bir geçmişe dayanıyor. Daha 1980 başlarında Demokrat gazetesinde yayımlanan „*Halk Şiirinde Toplum-sal Olaylar ve Başkaldırmalar*“ konulu bir yazı dizisinde yer verdiğim, Dersim katliamına ilişkin Dımilki/Zazaki ağıttan dolayı Cunta döneminde ceza almıştım. 1992 yılında, **Vet. Dr. M. Nuri Dersimi**'nin ikinci önemli eseri *Hatırat*'ı yayımlamış ve burada başkaca ağıtların yanısıra Dersim'e ilişkin 60 sayfa fotoğraf yayımlamıştım. Bugün piyasada dolaşan fotoğrafların birçoğunu daha o tarihte yayımlamış ve 40 sayfa not eklediğim bu kitaptan dolayı iki yıl hapis cezası almıştım.

Sonraki birçok eserimde de, Dersim'le ilgili açık ya da gizli çok sayıda belgeye yer vermişim. 2010 yılında yayımlanan „*Dersim- Koç-giri/ Tê'dib, Tenkil, Taqtil, Tehcîr, Temsil, Temdin, Tasfiye*“ konulu eserim ise yakın dönem katliam tarihinin yanısıra, etnolojisi, müziği ve edebiyatıyla tümüyle Dersim üzerinde yoğunlaşıyordu.

Burada vurguladığım esas neden; temelleri İttihad- Terakki döneminde atılan ve Kemalist yönetimler döneminde uygulamaya konan *etno-dinsel arındırma, tek-tipleştirme, Türk- İslamlaştırma* politikalarıdır. „7 Uğursuz T“ olarak adlandırdığım yöntemleri izleyen bu politika; 1- Askeri yöntemlerle hizaya getirme, 2- Cezalandırma, 3- Asimile etme yani Türk- İslamlaştırma, 4- Katletme, 5- Asimile etme, 6- Türk- İslamlaştırma adına uygarlaştırma, 7- Tasfiye etme yani Soykırım uygulamaktır. Özcesi, Dersim'de yaşanan; daha 1930'lu yılların başlarında planlanan; İsmet Paşa'nın 1935 tarihli *Kürt Raporu* ve **Celal Bayar**'ın 1937 tarihli *Şark Raporu* ile esasları belirlenip uygulamaya konan ve 1937-38'de sonlandırılan bir Soykırım'dır...

Kızılbaş- Kürt Kimliğiyle Dersim'in Özgün Konumu

Dersim, Kızılbaş- Kürt kimliğiyle hiç bir zaman Osmanlı ile barışık yaşamadı. Bundan dolayı da geçmişte yarı-özerk bir konumdaydı. Hemen belirtmeliyim ki, Dersim geçmişte bugünkü sınırları aşkın, birçok ili

içine alan bir eyalet durumundaydı.

Diğer Kürt mirliklerinde olduğu gibi, Dersim'i doğrudan Osmanlı yönetimine bağlama girişimleri daha 18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın başlarına tarihleniyordu. Nitekim, Osmanlı Sadrazamı ve Seraskeri Gürcü kökenli **Kör Yusuf Ziyaeddin Paşa** konutasındaki Osmanlı ordusu bu dönemde Dersim'e karşı yürüttüğü harekatta, Erzincan bağlarına davet ettiği 100'ü aşkın Aşiret Reisinin kellesini bir gecede hileyle kesiyor ve bölgede köy yakmalar da dahil büyük bir katliam yapıyordu. (Bu konunun ayrıntılarını görmek isteyenler bizim *Kürdoloji Belgeleri-II* adlı kitabımıza bakabilirler).

Daha sonra da Dersim'e dönük birçok hareket yapıldığı gibi; 19. yüzyılın sonlarına doğru bugünkü baraj sisteminde olduğu gibi Dersim'de havuzlar yapılmak suretiyle demografik yapının değiştirilmesine yönelik tedbirler de gündeme getiriliyordu. Benzeri bir öneri, Cumhuriyet döneminde de Genelkurmay Başkanı **Mareşal Fevzi Çakmak** tarafından dillendirilecektir.

20. Yüzyılın başlarında, Dersim'e karşı yürütülen üç askeri hareket ise 1937'de „*Osmanlı Devrinde Dersim İsyanları*“ adıyla Askeri Mecmua eki olarak gündeme getirilir. Burada işlenen temel tez, Dersim'in uygarlaşmaya karşı gelmesidir. Oysa, biliyoruz ki „özgürlük- eşitlik- kar-

deşlik“ sloganıyla gerçekleştirilen II. Meşrutiyet'ten sonra onbinlerce Dersimli bu meşruti yönetimi kutlamak ve desteklemek için Pertek-Harpüt arasında bir gövde gösterisi yapmıştır.

Kaderin cilvesine bakın ki, yöredeki askeri birlikler dışında, tam teçhizatlı 3 kolordu ve 2 süvari tümeniyle gerçekleştirilen Dersim- 38 katliamının ardından, Türk Ordusu 40 bin askerle Elazığ'da adeta misilleme bir gövde gösterisi yapıyordu...

Dersim'de Yaşanan „Soykırım“ Eksenli Bir Katliamdı

Dersim- Koçgiri konulu eserimde ayrıntılarıyla anlattığım ve esere bir giriş yazısı yazan **Prof. Dr. Baskın Oran**'ın da açıkça vurguladığı gibi; sözkonusu dönemde Dersim'de herhangi bir isyan sözkonusu olmadığı gibi; 1935'te çıkarılan *Tunceli Kanunu* çerçevesinde tüm köy ve mezralara girilip nüfus sayımı yapıldığı gibi, etnoloji ve folklor araştırmacıları adı altında birçok ekip bu köy ve kasabalarda çalışmalar yapmış ve silahlara ilişkin istatistikler dışında bunların birçoğunu dönemin Elazığ Halkevi Dergisi „*Altan*“ da yayımlamışlardı. Katliam sonunda elde edildiği söylenen silahların ise neredeyse tamamına yakını 1936 yılında toplanmıştı. Tıpkı 80 Cuntası döneminde olduğu gibi, her ailenin bir silah teslim etmesi istenmiş ve silahı olmayan

insanlar da silah temin edip askeri yetkililere teslim etmişlerdi. Böylece, katliam sonunda elde edildiği söylenen 8000 dolayında silahın yaklaşık 7000'lik bölümü, katliamdan yaklaşık iki yıl önce toplatılmıştı.

Türkiye Cumhuriyeti döneminde, esas itibarıyla üç isyandan sözedilebilir: 1- 1925 **Kürt Ulusal Direnme Hareketi**, 2- 1926-1930 arasında **Ağrı/ Zilan Direnişi**, 3- 1984'te PKK öncülüğünde gerçekleştirilen **başkaldırı**. Zaten Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesince 1972'de yayımlanıp, kendilerince toplatılan „**Türkiye Cumhuriyetinde Ayaklanmalar**“ kitabında da; diğerlerinin tümü „*t'edib, tenkil ve askeri hareket*“ olarak nitelendirilmektedir. Demirel gibilerinin gündeme getirdiği „29 İsyân“ sözü bir aldatmacadan başka birşey değildir. Demirel zihniyetinin buradaki amacı, „*şimdiye kadar Kürtler 28 defa isyan ettiler tümünü bastırdık, bu 29. isyanı da bastıracağız*“ imajını yaratmaktır.

Birincide katledilen Kürtler'in sayısı **Xoybun** verilerine göre 15 bin, ikincide Türk gazetelerine göre 30 bin dolayındadır. 1984'ten beri devam eden başkaldırı ve direnişte hayatını kaybedenlerin kesin sayısı bilinmemektedir. Sadece 17 bin 500 faili meçhul cinayetten söz edildiğine göre, bu sayıyı 10 binlerle ifade etmek gerekmektedir.

Dersim'de Katledilenlerin Sayısı

Dersim katliamında gözden kaçan bir husus var. Bu katliam 1937'de, Atatürk'ün manevi kızı Ermeni kökenli Türk savaş pilotu **Sabiha Gökçen** dahil, uçak saldırıları ve mahalli kuvvetlerle başlatılmış ve **Seyid Rıza** ile **Alişer** gibi toplum önderlerinin katlinden sonra, kış şartlarında 38 yılına ertelenmiştir. Bu yıl içinde katledilenlerin sayısı kesin olarak bilinmemektedir. **Nuri Dersimi**, daha 1937 Temmuz'unda **Seyid Rıza** adına merkezi Cenevre'de bulunan **Milletler Cemiyeti Genel Sekreterliği** ile ABD, İngiltere ve Fransa gibi büyük devletlerin Dışişleri Bakanlıklarına gönderdiği 30.7.1937 tarihli mektupta; „Türk hükümetinin çok sayıda kadın ve çocuğu öldürdüğünü“ bildiriyor.

38 Katliamına ilişkin olarak elde edilen bir belgede ölenlerin sayısı 13.160; Başbakan'ın basına açıkladığı bir belgeye göre ise 13.800 dolayındadır. Bu rakamları verenlerin gözünden kaçan ikinci önemli husus ise şudur: Belgede; 21 / 2. Teşrin/ 938 – 24 / 1. Kanun/ 938 yani 21 Kasım 1938- 24 Aralık 1938 tarihleri verilmektedir. Bu belgede; 11.818 kişinin de Batı illerine tehcir edildiği belirtilmektedir.

Oysa, bu tarihler askeri hareketin ve katliamın sadece bir bölümünü yansıtmaktadır. Bu nedenle, Başbakan Erdoğan'ın şair **Necip Fazıl**

Kısakürek'ten aldığı 50.000 rakamının gerçekliğini bilmemekle birlikte; katledilen insan sayısının 10 binlerle ifade edilmesi ve bu rakama yakın olması gerektiği açıktır...

Soykırımın Bir Başka Boyutu Yada „Kayıp Kızlar“ın Trajik Öyküsü

Dersim katliam resimlerine baktığınızda; araziden toplanmış ya da mağaralardan çıkarılmış çıplak ayaklı, perişan vaziyette kızlar ve kadınlar görürsünüz. Bunların dramı ise başlıbaşına bir inceleme konusudur ve bugüne kadar yalnızca bir belgesel filme konu olabildi: **İki Tutam Saç/ Dersim'in Kayıp Kızları**.

Dersim'in dramı ekseninde düşünceyi yeterince temellendirememişse de, yine de ilk örnek olması açısından önemli bir katkıdır bu belgesel. Burada da kısmen vurgulandığı gibi, Harçık ve Peri gibi sulara atılarak veya atılarak hayatını kaybedenlerin yanısıra, çok sayıda kadın ve kız öldürülmüş, bir bölümü ise subay ve diğer görevlilere evlatlık veya hizmetçi olarak verilmiştir. Bunların yaşamında büyük trajik öyküler gizlidir ve halen aydınlatılmayı ve yazılmayı bekliyor. 1980 Cuntasının Lideri **Kenan Evren**'in eşi **Sekine Hanım**'ın da bunlardan olduğu söyleniyor, ancak o da tam olarak aydınlatılabilmemiş değil. Zorla ailelerinden koparılarak götürülen Dersimli kızların bir bölümünün

hikayesi de ilk kez öğretmen **Sıdika Avar**'ın anlarıyla bilince çıktı.

Dersim Katliamını İlk Anlatanlar

Dersim katliamıyla ilgili belgelerin bir bölümünü ilkin Dersim'i vuranlar veya muhbir- gazeteciler yayımladılar. Sözgelimi, Dersim'i vuran subaylardan **Jnd. Alb. Nazmi Sevgen**, ilk kez 1950 yılında **Tarih Dünyası** adlı dergide bunların bazılarını yayımladı. Yine Dersim'de muhbir- gazeteciler yapan **Niyazi Ahmet Banoğlu**, 1951-52 yıllarında dönemin magazin dergisi **İnci ve Yeni İnci** dergilerinde kimi resimler yayımladı. Kimi resimler ise bu dönemde **Harp Tarihi** dergisinde yayımlanmıştı.

Biz, tüm bu dergilerin yanısıra 1982'de yayımlanan **Sabiha Gökçen**'in „**Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti**“ adlı anı kitabı ile son yıllarda yayımlanan kimi albümlerden yararlanarak; ilkin 1992'de yayına hazırladığımız **Nuri Dersimi**'nin anılarında, daha sonra da diğer kimi eserlerimizde bunlara yer verdik. Salt **Dersim- Koçgiri** kitabımda 105 görsel ürüne yer verildi ki, bunların bir bölümü son yıllarda birçok özgün fotoğrafa ulaşan **Hasan Saltuk**'tan sağlandı. Biz bu konuda 90'lı yıllarda yayın yaptığımızda, Hasan Saltuk'un elinde henüz kaynak yoktu ve gösterdiğimiz künyelerden yola çıkarak yakın dönemde bu kay-

naklara ulaşabildi. Kendi deyişle, kimi kişi ve çevreler bu kaynakları „kusmaya“ başladılar...

Başbakan'ın açıkladığı belgeler de, Başbakanlık'a bağlı **Cumhuriyet Arşivi**'ndeki sınırlı belgeler. Kendi payıma, en önemli arşivin Genelkurmay'ın elinde olduğunu düşünüyorum. Çünkü o tarihlerde hemen her türlü malzeme Genelkurmay'da toplanıyordu. Sözgelimi, katliama katılan ve Alişer'in Zarife ile silahlı resmini ve kesik-baş resmini ilk yayımlayan **Jnd. Alb. Nazmi Sevgen**, Dersim- Koçgiri'nin bu efsanevi şairinin bir sandık dolusu kitabına ve defterine elkonularak Genelkurmay'a gönderildiğini söylüyor (Bkz. Tarih Dünyası, Sayı:9/1950).

O halde, Başbakan Erdoğan Dersim katliamının aydınlatılması konusunda gerçekten samimiyse, Genelkurmay Başkanlığı Arşivi başta olmak üzere, öncelikle tüm arşivleri araştırmacılara açmalıdır...

Katliamı Kim Yaptı?..

Şunu hemen belirteyim ki; **Atatürk'ün Dersim katliamından haberdar olmadığı „traji-komik“ bir yalandır.** 1935'te çıkarılan, katliamın habercisi niteliğindeki *Tunceli Kanunu*'ndan başlayarak, hemen her tür resmi tasarrufta Atatürk, ya imzasıyla ya da açıklamalarıyla işin başındadır. 37 Katliamına manevi kızı

Sabiha Gökçen'i silah vererek yolculayan bizzat kendisi olduğu gibi; katliamın bu birinci aşaması tamamlandıktan sonra yanına kurmay grubunu alarak Dersim'de – Singeç Köprüsü'nü açış gerekçesiyle- bir inceleme gezisine çıkan da bizzat Atatürk'tür. Bugün sessiz filmi de elde bulunan bu seyahatte, yolculayanlar arasında **İnönü** ile Genelkurmay Başkanı **Mareşal Fevzi Çakmak** olduğu gibi; refakat edenler arasında da **Başbakan Celal Bayar, Sabiha Gökçen, Bölge Valileri, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya, Tunceli Vali ve Komutanı General Abdullah Alpdoğan, Umumi Müfettiş Abidin Özmen ve Seyid Rıza ile arkadaşlarını astıran İhsan Sabri Çağlayangil** vardır...

İsmet İnönü, Meclis gizli celse görüşmelerinde „Dersim'de imha planı uyguladıklarını“ söylediği gibi; Atatürk de, ölümünden 9 gün önce dönemin Başbakanı Celal Bayar aracılığıyla Meclis'te okunan konuşmasında, „Dersim meselesinin artık tarihe aktarıldığını“ söyler...

Hele katliamın en kanlı safhasının tamamlandığı Ağustos- 1938'de Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak ile Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk arasında teati edilen kutlama mesajları, *Dersim'in gerçek anlamda bir düşman olarak görüldüğünü ve katliam başarısının 16 yıl önce gerçekleştirilen Büyük*

Zafer'le özdeş olduğunu bir „ibret belgesi“ olarak ortaya koymaktadır.

İşte, Genelkurmay Başkanı **Mareşal Fevzi Çakmak**'ın, Dolmabahçe Sarayı'nda yatmakta olan Cumhurbaşkanı **Kemal Atatürk**'e gönderdiği mesaj:

„Cumhurreisi **Kemal Atatürk**;

24/8/1938'de başlayan ve **Başbakan Celal Bayar**'ın iştirak buyurdıkları Ordu manevrası çok yararlı ve değerli safhalarla üç gün devam ettirilmiş ve 26/8/1938 günü **onaltı yıl evvel yaşattığınız 26/8/1922 Büyük Zafer arifesini** emirleri altında idrak edenlerle birlikte ve yüksek ihtisaslarla hatırlayarak saat 18'de bitirildi. **Bu mesut günün yıldönümü** ve yapılan manevra münasebetiyle Cumhuriyet ordusu mensupları, başta ben olmak üzere yüksek Başbuğlarına kalplerinden coşan sonsuz heyecan ve saygılarla dolu sarsılmaz bağlılıklarını arz etmekle sonsuz şeref duyar.“

İşte, şu da Cumhurbaşkanı **Atatürk**'ün, Genelkurmay Başkanı'na gönderdiği cevabi mesaj:

„**Mareşal Fevzi Çakmak**/ Genelkurmay Başkanı;

Ordumuzun yüksek ve her vakit olduğu gibi milletin emniyetine cidden

*layık kıymet ve kudretle dolu manevrasının çok yararlı safhalar göstererek bittiğini bildiren telgrafınızı aldım. **Türk Ordusunun yarattığı zaferin bu yıldönümü günlerinde kalbim Orduya karşı takdir ve şükran hisleriyle doludur.** Sizin ve tercümanı olduğunuz aziz silah arkadaşlarımın hakkımda gösterdikleri samimi ve asil duygular, **o günlerdeki hatıralarımı canlandırdı, heyecanlarımı arttırdı.** Başta siz olduğunuz halde, cümle-nize candan sevgi ve saygılarımı sunar, şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da daima artan kutlu başarılar dilerim.“*

(Bkz. **Altan Dergisi**, Haziran/ Temmuz/ Ağustos/ Eylül-1938, s. 24)

Evet, görüldüğü gibi herşey açık-seçik ortada. Bence, burada teşekkür edilecek kişi, bu katliamcı zihniyeti dışa vuran **Onur Öymen**'dir. Öymen, Meclis'teki konuşmasıyla bu katliamı bilince çıkardığı gibi, kendisini sıkıştıranlara karşı bir gerçeğin de altını çiziyordu. Zira, kendisine karşı çıkmak Atatürk'ün politikasına karşı çıkmaktı!.. Salt bu telgraf bile bu „acı gerçek“in ta kendisinin ifadesi değil mi?..

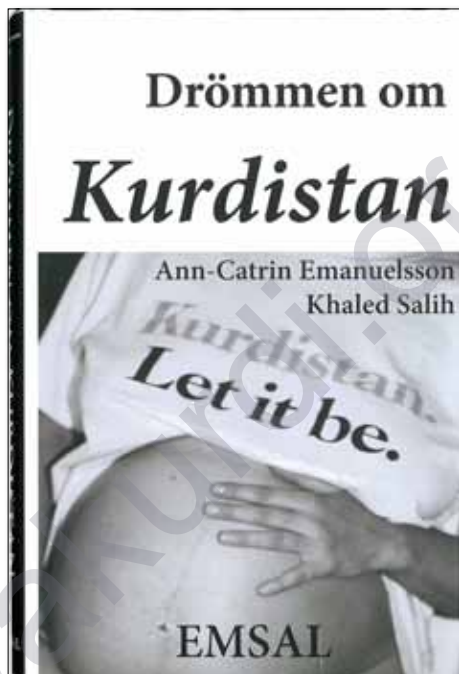
Kitêbeke nû:

Xewna li ser kurd û Kurdistanê

Îsal di meha pêşîn de kitêbeke nû li ser kurd û Kurdistanê bi swêdî derket.

Kitêb bi jiyana kurdekî dest pê dike. Navê xwe Azad û li îstgeheka radyoya pêşmergeyan weke pêşkêşer kar dike. Azad xwedî jin û keçikeka piçûk e. Xewn û xeyalên wan ê li ser pêş û paşeroja Kurdistanê di vê kitêbê de hatine raxistin. Û ev xewn û xeyalên Kurdistaneka serbixwe ne tenê xewn û xeyalên Azad in, herweha yên hemû kurdan in. Aya ev xewna Azad û hemû kurdan ê rojekê bibe rastiye? Hêvî û xewnên kurdan bi çiqasî rast û rasyonel in? Bi çi reng û çi awayî ev xewn û xeyalên wan ê bibe rastî? Bersivên van pirsan li gel tarîx, çand, serhildan û koçberiyên kurdan radixe ber çavan. Bi gotineka din kitêb bi vî rengî dest pê dike, dadikeve salên 1880î û heta roja îro rewşa kurd û Kurdistanê rave dike.

Kitêb ji aliyê Ann-Catrin Emanuelsson û Khaled Salih ve hatiye nivîsîn û 262 rûpel e. Zimanê kitêbê swêdî û di weşanxaneyê Emsalê de hatiye weşandin.

Ann-Catrin Emanuelsson îhtisasa xwe ya li ser aşitî û pêşvebûna rewşa polîtîkî li ser kurdên koçber, li unîversîteya Göteborgê kiriye. Berê jî çend kitêbên wê yên li ser evê temayê weşiyane.

Û Khaled Salih jî her li vê unîversîteya Göteborgê beşa zanîna siyasal û dewletê xwendiyê, li ser avabûna dewleta Iraqê û avabûna millet îhtisasa xwe kiriye, bi demekê weke şewirmendê hukumeta başûrê Kurdistanê jî kar kiriye.

Du jinên kurd bi şar û kofiyên xwe.